Bestaat Limburg echt?

Jo Wijnen

bron
Jo Wijnen, *Bestaat Limburg echt?* Corrie Zelen, Maasbree 1978

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wijn105best01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

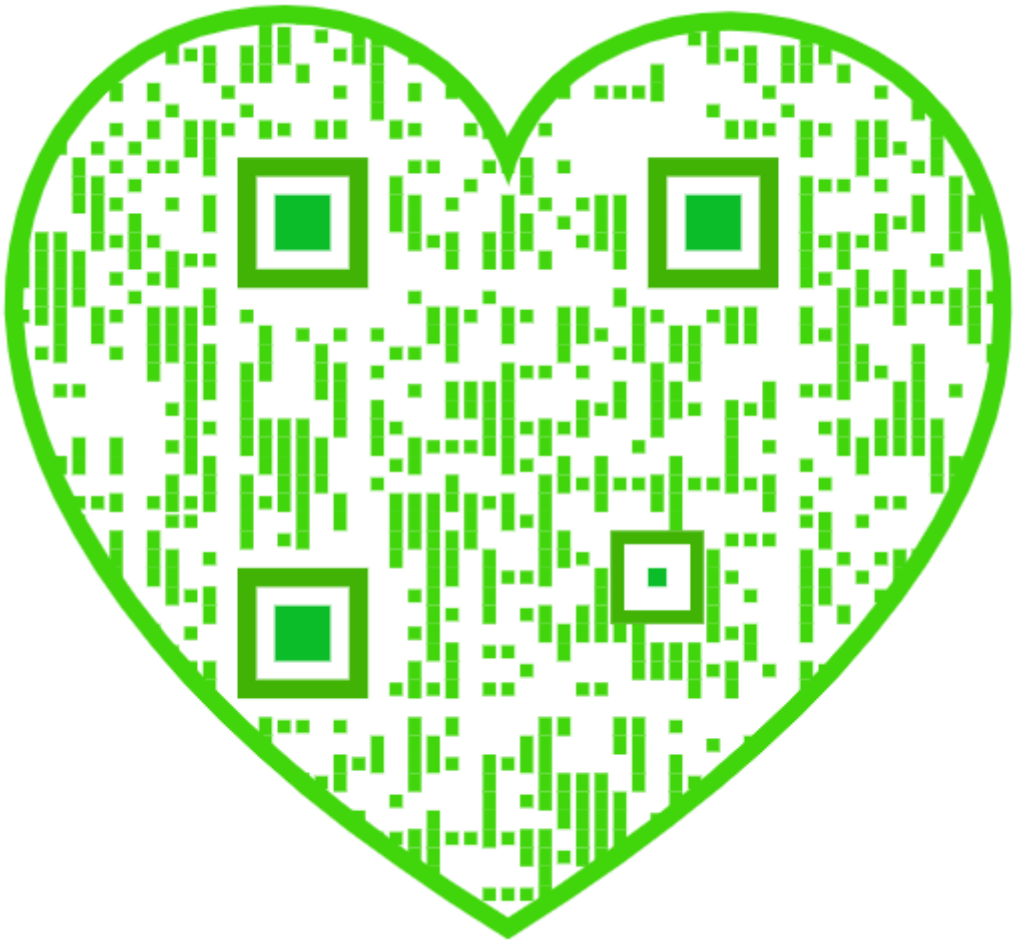

Politiek en wat we daarvoor aanzien

Eenheid

Ik heb het vage vermoeden dat soms moedwillig een soort van spraakverwarring gaande gehouden wordt. Een goed voorbeeld daarvan is de veelbesproken fusie tussen het NKV en het NVV. Het is een zaak die in Limburg, natuurlijk niet geheel ten onrechte, een speciale dimensie gekregen heeft. De spraakverwarring manifesteert zich in die zin, dat het gaat om een soort botsing tussen katholieke en socialistische principes.

Het valt natuurlijk niet te ontkennen dat er nogal wat uiteenlopende opvattingen in beide kampen zijn. Maar de tragiek van de hele kwestie is dat er in diepste wezen hardnekkig wordt vastgehouden aan de fenomenen katholieke arbeiders en katholieke vakbondsbelangen. Bovendien zijn er wel vakbondsmensen te vinden die het doen voorkomen alsof de individuele vakbondsleden nu hun katholiek-zijn moeten afzweren nu ze worden samengevoegd met hun NVV-broeders.

Een duidelijk voorbeeld van deze lijn is de heer Bijl van het CNV die onlangs in Roermond gewaarschuwd heeft tegen het feit dat het ‘socialisme een bedreiging voor Limburg’ is. De heer Bijl gaat geen kreet uit de weg. Hij schuift het NW ‘kleurloze massapolitiek’ in de schoenen. Dat zal wel waar zijn, maar politiek bedrijven zonder massa en vakbondswerk doen zonder eenheid is natuurlijk precies hetzelfde als de zee in een knikkerkuiltje proberen te gieten.

In het verschijnsel vakbond legitimeert de massa-actie zich duidelijker dan waar ook. En de fundamentele vraag is dan ook of je tot een zo effectief mogelijke verdediging van de belangen van de werkende mensen kunt komen, zonder

concessies te doen aan je confessie. Ik denk dat de grootst mogelijke eenheid in het vakbondswerk, de enige eenheid is. Daar komt nog bij dat het een beetje onrechtvaardig is een Limburgse draai aan een nationale zaak te geven. Als de situatie in heel Nederland was zoals in Limburg, had je natuurlijk in heel Nederland een vakvereniging met een sterk katholieke signatuur. Omdat zulks niet het geval is, zul je toch minstens solidair moeten zijn met de andersdenkenden. Maar als de solidariteit wordt uitgelegd als een socialistische bedreiging, zaag je de poten onder een op zich zinvolle eenheid uit. En is het niet juist de Limburgse praktijk die bewezen heeft dat je een erg goede socialist kunt zijn, zonder je katholicisme te verloochenen? En het bewijs van deze stelling is nog omkeerbaar ook zonder de stelling geweld aan te doen.

Partij

Wat beweegt iemand er toe een nieuwe politieke partij op te richten? Die vraag heb ik mij de afgelopen dagen gesteld na vernomen te hebben dat de heer Nijssen uit Geleen, na het volstrekte echec van de Partij Landsbelangen, nu met de Unie K'88 zijn geluk gaat beproeven.

Nu ben ik van mening dat het oprichten van een nieuwe partij alleen maar illustratief is voor een volstrekt gebrek aan kennis omtrent de Nederlandse verhoudingen. Verkiezingen leveren in dit land slechts geringe verschuivingen op. Daarnaast doen op gezette tijden nieuwe partijen van zich spreken die aanvankelijk de indruk wekken een geheel nieuw elan aan het parlementaire gebeuren te gaan geven, maar die tenslotte gedoemd zijn roemloos ten onder te gaan of te degraderen tot kleurrijke bijverschijnselen.

Fundamenteel onbehagen in de politiek bestrijden met het

oprichten van een nieuwe partij bewijst dat we tamelijk naïeve verwachtingen koesteren omtrent het doen en laten van de kiezer.

Eigenlijk is het oprichten van een partij een ingreep in de historie en de wetmatigheid daarvan. En de nieuwbakken politici moesten toch weten dat menselijke ingrepen in de historie tot niets of tot de catastrofe leiden.

Natuurlijk, op het parlementaire stelsel valt veel af te dingen, de politieke partijen zijn gecorrumpeerd of hebben hun elan verloren en de politici zijn altijd bereid tot het uitslaan van wartaal of het doen van verkiezingsbeloften die zelden of nooit worden nagekomen en derhalve het hele politieke bedrijf frustreren. Maar daarbij mag niet vergeten worden dat de meeste landen het politiek stelsel hebben dat ze verdienen. En dat gaat zeker op voor Nederland.

De politiek heeft nog steeds bismarckiaanse dimensies en juist daarom is het oprichten van een nieuwe partij eigenlijk onzin. De mensen die niets met politiek te maken willen hebben staan volgens een ijzeren wetmatigheid in het midden en brengen daarom in het midden hun stem uit. De politiek bewuste kiezers zijn weinig ambulant en vaak verdraagzaam jegens hun partij. Kom daar maar eens tussen. Werp dat stelsel maar eens omver, zelfs als je over voortreffelijke leuzen beschikt.

De laatstbinnengekomene in een overvol café heeft het het moeilijkst met het verkrijgen van een glas bier. En ons stelsel lijkt verdacht veel op een overvol café.

Nota

Voor mensen die minder gewend zijn in termen van toekomstperspectieven te denken dan van 'n eenvoudig journalist wordt verwacht, zal het moeilijk te begrijpen zijn dat de

pers, de politici en de bestuurders één ding gemeen hebben: als de een of andere nota wordt aangekondigd wordt daar collectief reikhalzend naar uit gezien.

Daar zit dan al meteen het gevaar in dat men zo'n rapport of nota op voorhand gaat overschatten, dat men van het werkstuk verklaringen en inzichten verwacht die het nooit kan bevatten.

Neem nu eens die perspectievennota, waaruit, geheel in overeenstemming met de thans geldende regelen, al een beetje bekend is. Dat stuk zou het helemaal gaan maken, het zou eindelijk eens duidelijkheid verschaffen over de toekomst van Limburg en het zou het materiaal bevatten waarmee wij die toekomst tegemoet zouden kunnen treden.

Maar wat gebeurt er? Uit datgene wat uit de eerste lekken gedruppeld is blijkt dat de kongsie van pers en regionale politici en bestuurders veel te hoge verwachtingen hebben gehad. Het staat er weer helemaal: meer arbeidsplaatsen, grotere capaciteit voor de luchthaven, elektrificatie van bepaalde spoorwegen en verplaatsing van rijksdiensten.

Kortom: de nota bevat al die dingen die al vele jaren zijn gezegd en waarvan tot dusver niet erg veel terecht gekomen is. In het vooruitzicht van het een of ander stuk, meent het belangstellende collectief nog steeds dat er iets geweldigs gaat komen, iets visionairs, iets dat volstrekt uniek en volslagen nieuw is. Het belangstellende collectief kan of wil nog steeds niet geloven dat een nieuwe nota meestal niet veel meer is dan de samenvatting van alle vorige nota's plus een paar nieuwe, maar overigens ook zeer voorspelbare conclusies. Iedere nieuwe nota is eigenlijk de samenvatting van al het bestaande, met weglating van datgene wat werkelijk achterhaald is.

Vraag me niet hoe het komt dat we nog altijd boordevol spanning zitten als zo'n nieuw stuk op het punt staat aan de openbaarheid te worden prijsgegeven. Vraag me ook niet waarom wij journalisten hemel en aarde bewegen om

het stuk nog voor de officiële publicatie ervan in de krant te krijgen en vraag me zeker niet waarom we, als we met alle denkbare inspanningen dat stuk vroegtijdig te pakken hebben kunnen krijgen, monter spreken van een primeur.

Welzijn

Gisteren was daar opeens de persverklaring van de welzijnswerkers uit Sittard en Maastricht. In een zeer veel tikfouten bevattend stencil laten de welzijnswerkers weten geheel achter het zogeheten 'Limburgs Volksappel' te staan. Zij laten ons voorts weten door middel van hun werk veel van doen te hebben met de noden van de Limburgse bevolking. De problemen, zo vernemen wij verder, zijn te herleiden tot de slechte sociaal-economische situatie die is ontstaan na de mijnsluitingen.

Maar dan komt het. De welzijnswerkers verklaren: 'Als georganiseerde welzijnswerkers vinden wij dat een groot deel van de problemen van de Limburgse mensen het best is op te lossen door het creëren van werkgelegenheid en het verbeteren van de koopkracht van de mensen.'

Een geniaal inzicht. Nog nimmer vertoond. Blakend van originaliteit. Absoluut eenmalig. De grote oplossing. Nu geef ik meteen toe dat bij alle geklets over de herstructurering en wat dies meer zij, er nog maar bitter weinig is gebeurd. En het kost me niet de minste moeite om vast te stellen dat de Limburgse bestuurders niet bepaald alert hebben gereageerd op de problemen die er na de mijnsluitingen zijn ontstaan. Maar ze hebben in de loop van vele jaren tientallen, zo niet honderden verklaringen afgelegd, die precies zo luiden als die van de welzijnswerkers. Iedere weldenkende Limburger heeft allang geleden verzonnen dat er meer werkgelegenheid en meer koopkracht moet zijn.

Maar laten de welzijnswerkers zich niet hetzelfde verwijt op de hals halen dat de bestuurders getroffen heeft. Laten ze daarom maar eens precies vertellen hoe die werkgelegenheid er dan moet komen. De mijn weer open zeker? Dat alternatief heeft alleen stoflongen en verdubbeling van het aantal welzijnswerkers tot gevolg en dat kan niet de bedoeling zijn.

En met die koopkracht, hoe zit het daarmee? Die moet zeker worden opgevijzeld om de onbetaalbare kolen die ten koste van het welzijn van de mensen uit de opnieuw te openen mijnen worden gehaald te kunnen kopen.

Blijft de vraag waarom dit soort onzinnige verklaringen nog wordt afgelegd. Ik zou het niet weten. Blijft ook de vraag waarom datgene wat voor heel Nederland nodig en logisch is, nu toch weer eens uitsluitend op Limburg van toepassing verklaard moet worden.

Lekken

De benoeming van de nieuwe Limburgse gouverneur hangt in de lucht en daarom begint het aan alle kanten te lekken. Het lek begint een politiek verschijnsel te worden en veel mensen zijn geneigd het ontstaan van het lek toe te schrijven aan de niet mis te verstane druk van de publiciteitsmedia.

Dit is natuurlijk voor een groot deel waar. Maar het lek vervult natuurlijk ook nog een andere functie. Geheimhouding heeft maar een beperkte en formele politieke betekenis. Men zou zelfs kunnen zeggen dat in veel gevallen de geheimhouding slechts een ritueel is, waarvan de eigenlijke betekenis allang verloren is gegaan en dat nog slechts wordt opgevoerd om reden van fatsoen, of omdat het nu eenmaal zo hoort. Ik zal niet zeggen dat dit het geval is als enkele Limburgse CDA-kopstukken in een restaurant ver-

gaderen over de nieuwe gouverneur. Maar het is wel tekenend dat als die heren bij elkaar geweest zijn, een niet te stuiten geruchtenstroom op gang komt. Geruchten gaan dan een eigen leven leiden en in pogingen de geruchtenstroom te beteugelen bereikt men meestal het omgekeerde: het gaat dan lekken. Er is geen serieuze poging tot het indammen van geruchten mogelijk, zonder dat men in ruil daarvoor iets van de waarheid prijs geeft. Zo werkt dat nu eenmaal. Het ritueel heeft intussen tal van verfijningen ondergaan.

Als iemand genoemd wordt als kandidaat voor een hoge functie en die iemand weet van zichzelf dat hij niet de minste kans maakt, gaat hij de geruchten over hem te lijf met categorische ontkenningen. Die ontkenningen zijn meestal betrouwbaar, al was het maar omdat de betreffende persoon geen modderfiguur wenst te slaan als het bij de benoeming anders uitpakt. Als een persoon wel kans maakt op een benoeming en hij weet dat, dan zal hij, wanneer hem gevraagd wordt of hij kandidaat is ‘ontkennen noch bevestigen’, zoals dat heet, en deze overigens weinig verholen zwijgzaamheid geeft dan weer tal van aanwijzingen over 's mans positie. Wie de rituelen kent, wie daarenboven goed luistert en wie op het juiste moment de juiste vragen en opmerkingen maakt, kan in veel gevallen de waarheid zeer dicht naderen. Vandaar dat tal van in de lucht hangende benoemingen tevoren bekend werden, ook al leek de officiële zwijgzaamheid niet te verbreken. Nog even puzzelen en iedereen weet wie de nieuwe gouverneur van Limburg wordt. Tot troost strekt dat, als de man eenmaal is aangewezen, het hierboven omschreven ritueel verplicht tot geveinsde verrastheid.

Prominent

Dit zei de nieuw benoemde burgemeester Hubben van

Maasbree: ‘Ik ben blij en erkentelijk dat enkele prominente Limburgers mij in staat hebben gesteld te solliciteren naar een baan die voor mij nieuwe perspectieven opent.’ Het is een mysterieuze uitspraak. Die prominente Limburgers kunnen best vakbondsbonzen zijn geweest die Hubben hebben toegevoegd: ‘Jij hebt hard genoeg gewerkt en daarom ijveren wij voor een veilige benoeming ter afbouw van je carrière.’ Niettemin ben ik eerder geneigd aan te nemen dat die prominente Limburgers diegenen zijn die altijd al tot de prominente Limburgers hebben behoord en die het in hun macht hebben iemand voor trouw bewezen diensten nog net in de richting van een veilige post te sturen, ook alweer om een carrière af te bouwen.

Hoe dan ook, Hubbens uitspraken vervullen mij met verbazing. Vermoedens worden wakker gemaakt en je ziet het verloop van zo'n burgemeesterssollicitatie voor je, compleet met de partijpolitieke gesprekken, met telefoontjes van vrienden, met boodschappen die schielijk in Den Haag worden afgegeven en met visites en bezoeken aan allerlei lieden die zonder twijfel de status ‘prominent Limburger’ hebben. Eigenlijk onthult de hele gang van zaken waarom er destijds zoveel mensen tegen de gekozen burgemeester waren.

Een gekozen burgemeester is in ieder geval geen man die door prominenten tot het een en ander in staat gesteld wordt, net zomin als hij een man is die de prominenten daarvoor ‘dankbaar en erkentelijk’ moet zijn.

Zolang de burgemeester nog benoemd wordt kan er geschoven en gesold worden, niet uit kwade wil overigens, maar omdat het tot de alledaagse politieke gebruiken gerekend moet worden. Ook in Limburg worden bepaalde mensen verzocht te solliciteren, worden tips gegeven en wordt de kruiwagen als een normaal politiek vervoermiddel naar de top beschouwd.

Bovenstaande is niet geschreven om Hubben met gekijf in Maasbree binnen te halen. Ik gun Hubben het beste, zelfs

al ligt de ongeloofwaardigheid rond zijn benoeming er tamelijk dik bovenop. Ik wil alleen maar zeggen dat de benoemingsprocedure verankerd ligt in de politieke systemen en gebruiken.

Persoonlijk heb ik daar een verschrikkelijke hekel aan, maar het gekke blijft natuurlijk dat het systeem niettemin zeer goede burgemeesters heeft voorgebracht. Als dat laatste in Maasbree het geval is, dan is dat mooi meegenomen. Maar dat is dan eigenlijk ook alles wat men er van zeggen kan.

Botsing

Moet de zeer kleurige botsing die zich donderdag in de Maastrichtse Statenzaal voordeed tussen de deputés Van der Woude (PvdA) en Haverschmidt (VVD) als een niet mis te verstaan politiek feit worden gezien?

Haverschmidt trachtte het PvdA-lid Tummers lessen in cultuur te geven en scheen een ogenblik te vergeten dat hij namens het college van GS het woord voerde. Die vergeetachtigheid leverde een schitterende tirade op met voor Haverschmidt zeer kenmerkende uitspraken als: ‘Wanneer mensen alleen maar spraken over dingen waar ze verstand van hadden, zou de stilte ondraaglijk zijn.’ En doelend op de haast die men in progressieve kringen heeft als het gaat om het veranderen van de samenleving, sprak Haverschmidt: ‘Een haastige teef werpt blinde jongen.’

Uit deze uitspraken moge blijken dat Haverschmidt van oordeel is dat hij zelf wel degelijk verstand heeft van cultuur en dat hij daarenboven niet de minste haast met wat dan ook wil betrachten.

Nu moet deze verbaal zo luisterrijke botsing ook worden teruggevoerd naar het nogal uiteenlopende temperament van de beide gedeputeerden. Van der Woude is groot geworden

in de tijd dat grote drommen Limburgers het bisschoppelijk mandement nog van een zeer letterlijke interpretatie voorzagen en zich zelfs bereid toonden de oude Drees het spreken te beletten door microfoonkabels kapot te knippen. Dat soort zaken zijn bepalend voor het temperament van een politicus.

Haverschmidt daarentegen is altijd een beschouwende geest geweest die grimmigheden en vinnigheden ventileerde op een wijze alsof hij een bidprentje aan het voorlezen was.

Maar donderdag nam Van der Woude het ondubbelzinnig voor zijn partijgenoot Tummers op en stevende ziedend de Statenzaal uit. Ik neem voorshands aan dat het conflict tussen de beide nogal verschillend geaarde heren zal worden bijgelegd, maar dat neemt niet weg dat de botsing, naar Limburgse maatstaven gemeten, een belangrijk, zo niet uniek politiek feit was. De botsing toont ook aan dat van een zekere broosheid in het college van GS sprake is. Want de CDA-kern ervan wordt ter linker- en ter rechterzijde geflankeerd door respectievelijk een PvdA-er en een VVD-er. Ook dat is een politiek feit.

Ik heb al eens eerder geschreven dat de politieke veelkleurigheid van het Limburgs gedeputeerd college, meer een kwestie van goede wil dan van politieke realiteit is. En er is maar een manier om het wankel evenwicht binnen dat college te verstoren: vergeet namens dat college te praten en praat daarentegen voor jezelf.

Tirade

Politiek is aan mode onderhevig. De mode wordt gemaakt door de grote jongens in Den Haag en de nieuwe gewoonten sijpelen vervolgens door naar de lagere goden. Je hoeft maar een raadsvergadering bij te wonen om ongeveer te weten

wat in Den Haag de gewoonte van de dag is.

Volgens de allernieuwste beginselen moet een fractievoorzitter in een gemeenteraad de algemene beschouwingen aangrijpen om eens te laten horen wat hij durft te zeggen. Vandaar ook dat men menig Noordlimburgs raadslid dan ook over het college van B en W hoort spreken in termen van ‘falend beleid’, ‘volksverlakkerij’ en ‘ontoereikende visie’.

Alsof het niks is.

Een college dat een beetje het klappen van de zweep kent, luistert minzaam naar die niet zo plezierige bejegeningen, slaat vervolgens zo hard als het kan terug en gaat over tot de orde van de dag.

Na afloop van het debat begeeft de raad zich in vereniging naar het een of ander café ten einde een pilsje te nuttigen en alle betrokkenen slaan elkander dan vriendelijk op de schouders. Daarin ligt het bewijs dat het politieke handelen bepaald wordt door een modieus ritueel. Boze woorden en felle verwijten maken deel uit van dat ritueel.

In een bedrijf ligt dat beduidend anders. Als je je directeur een falend beleid in z'n schoenen schuift, neemt zo'n man dat verwijt meestal zeer ernstig en de kans is niet uitgesloten dat de man je beleefd verzoekt je jas aan te trekken en te verdwijnen. En zonder gouden handdruk. Ook dat laatste heeft onmiskenbaar z'n bezwaren.

De moeilijkheid is dat als iets een ritueel wordt, het zijn wezenlijke kracht en functie verliest. Rituelen berusten hoofdzakelijk op gewoontevorming. De tijd lijkt dan ook niet meer ver dat een burgemeester het zich rustig laat welgevallen als hem wordt toegevoegd dat hij een uiterst laakbaar beleid voert, dat hij lijdt onder een notoir gebrek aan inzicht en dat over zijn onkunde geen enkele twijfel meer bestaat. Zo'n man hoeft zich dan niet eens meer te verdedigen omdat de verwijten bij het ritueel behoren.

Het belet de bestuurders zelfs niet eens om met de dwarsligger een pilsje te gaan pakken en hem te complimenteren

met zijn ferme redevoering. In tot volle wasdom gekomen rituelen is er geen verschil meer tussen een tirade en een vredeskus. Dus wordt het glas geheven op de eeuwige vriendschap in de wetenschap dat het verwijt een dure plicht van de praktiserende politicus is.

Beschouwing

De aandacht van de krant wordt in deze dagen voor een groot deel opgeëist door wat met enige plechtstatigheid als ‘de algemene beschouwingen’ wordt aangeduid. Men kent het gebruik: tijdens de begrotingsbehandeling gaan de raadsleden nog eens met breed uitgemeten speeches in op de gemeente die ze besturen, het beleid, de politiek en alles wat hun zoal placht in te vallen. Dat heet algemene beschouwingen. Eigenlijk is het verschijnsel vrij nieuw. Vroeger, toen het raadslidmaatschap zich beperkte tot het trouwhartig jaknikken, had je aan een algemene beschouwing hoegenaamd niets. Trouwens, de patriarchale burgemeesters van toen zouden dit vertoon van politieke vrijheid natuurlijk meteen weggehamerd hebben.

Toen volgde de grote emancipatie en de raadsleden wilden nu ook wel eens nee schudden. Allengs deed de behoefte zich gevoelen om namens groepen of fracties wat algemene opmerkingen te maken, die dan ook nog moesten dienen als verpakking voor de meest klemmende vragen. Zelf heb ik de tijd helemaal meegemaakt dat de algemene beschouwing in zwang kwam, gaandeweg ook ging dienen als blijk dat men voor politiek vol wilde worden aangezien en tenslotte tot de vaste rituelen van de gemeentelijke democratie ging behoren. En ik vrees dat ik ook de tijd nog helemaal ga meemaken dat de algemene beschouwing ten prooi valt aan de totale onttakeling. Want wie tegenwoordig zo'n beschouwing

niet meer houdt, die doet niet aan de mode mee, die weet niets van eigentijdse eisen en vooral niets van de onverbiddelijke eis dat het voorlezen van een omvangrijk stuk, dat niet zelden ook nog door iemand is gemaakt die handiger met de pen om kan gaan dan het betreffende raadslid, op een poging tot kritiek moet lijken.

Wie de moeite neemt zich te verdiepen in hetgeen hier en daar te berde wordt gebracht, beseft terdege dat de algemene beschouwing in veel gevallen is verworden tot een nutteloze plicht, ingegeven door het verlangen er bij te horen. Dat is heel jammer, omdat het niet de bedoeling kan zijn.

Maar feit is dat een niet meer door te komen woordenbrij op de respectievelijke colleges wordt losgelaten; dat zelfs alleen maar op het effect wordt gewerkt, soms ook op het gemoed. Wat men aanvankelijk ziet als zeer heftige politieke aanvallen of zeer fundamentele benaderingen van het beleid, blijken later niet meer dan een paar handstandjes te zijn geweest. En nogmaals, dat is jammer. Veel praten is zelden zinnig. Teveel praten is lachwekkend en te lang praten is een blijk van ongeloofwaardigheid. Maar dat neemt niet weg dat de algemene beschouwingen in de mode zijn en dat ieder raadslid er zich met een parmantige overgave op stort.

Problemen

Het doet warempel deugd dat de discussie over de toekomst van de kleine kernen nog steeds in alle hevigheid voortwoedt. Daarmee is het bewijs geleverd dat het zeer wel mogelijk is een heleboel mensen op de been te krijgen voor een zaak die wel degelijk echt belangrijk is.

Het grote probleem - en waarschijnlijk ook de grote misvatting - van de democratie is dat men geneigd is de mensen over alles te laten meepraten, zelfs over dingen die hen totaal

niet interesseren. Veel problemen zijn kunstmatig; ze zijn verzonnen door vergaderfanaten en rapportenschrijvers.

En als de mensen dan geen zin hebben om daar langdurig over te praten, dan deugen de mensen niet, dan zijn de mensen zich niet bewust van hun situatie of worden ze voor passievelingen aangezien. Zonder denigrerend te zijn, mag je zeggen dat de discussietechnieken juist op de kleine dorpen het minst verfijnd zijn. Bovendien is men daar snel geneigd een bestuurlijk goed doordachte zaak zonder al teveel verbaal tegenspel te accepteren. Dat is niet zozeer een kwestie van lijdzaamheid, maar van gezond verstand.

Tenslotte kan een mens niet de lasten van de hele wereld en zelfs niet van zijn eigen leefwereld op de schouders torsen. De discussies omtrent het lot van de kleine kernen hebben geleerd dat de mensen wel degelijk te mobiliseren zijn en dat ze hun zaken met veel overtuigingskracht en goede argumenten kunnen verdedigen.

Het probleem waarover ze praten is dan ook duidelijk en weinig kunstmatig. Men prikt spoedig door de eufemismen die de geleerde heren gebruiken heen, men heeft snel door waar het precies om gaat en men kan zich al even snel een duidelijk beeld vormen van de consequenties.

De misvatting dat een probleem zichtbaar is op het moment dat men het stelt, vindt ruimschoots aanhang en dat is eigenlijk een heel merkwaardige zaak. Soms wordt het probleem gesteld, maar wordt het in een poging het te verduidelijken meteen vertroebeld.

Dat komt omdat men zeer slordig met de taal omspringt en omdat mensen die er hun beroep van hebben gemaakt problemen te stellen er wars van zijn zich echt duidelijk uit te drukken en kennelijk liever een grote hoeveelheid geleerdheid om zich heen verspreiden, dan echt na te gaan hoe en op welke manier de mensen over een zaak willen praten. Ik geef toe dat het niet gemakkelijk is. Maar de mensen uit de kleine kernen hebben het bewijs geleverd dat er nog hoop is.

Samenzwering

Politieke kopstukken: ik mag ze wel. In hun electorale ijver zieltjes te winnen lopen ze, ook in de wat verderaf gelegen gewesten als het onze, de deur plat. Nette dames en heren, een beetje vermoeid van de campagne en vooral vriendelijk, want iedere stem is er een. Ik heb menig verkiezingsbezoek meegemaakt en ze bieden onveranderlijk dezelfde aanblik.

Voorin de dorpszaal staan een paar aaneengeschoven tafels die soms nog bedekt zijn met een groen tafellaken. Precies in het midden de microfoon die, zodra de voorzitter der vergadering, een lagere politieke grootheid wiens stem een beetje bibbert vanwege het hoge bezoek, het woord neemt, oorverdovend begint te loeien. De man spreekt dan te hard en het enige wat hij kan doen is paniekerig naar de versterker rennen om het ding af te zetten. Als het geloei eindelijk bedwongen is en na veelvuldig met de wijsvinger tikken tegen de microfoon bewezen is dat er veilig gesproken wordt, kan het feest beginnen. Na het welkomstwoord komt het kopstuk, voor wie in vele gevallen een lessenaar is neergezet, naar voren. De man begint met een kwinkslag om te laten merken dat hij het helemaal niet erg vindt om met het gewone voetvolk te praten en dat hij zijn hoge positie juist aan het politieke voetvolk dankt. Vervolgens debiteert het kopstuk de meest voorspelbare opvattingen die men zich maar denken kan. De liberalen foeteren tegen de socialisten en andersom. Er volgt een pauze en een vragenuurtje. Nu schrijdt de beroepsvragensteller naar voren die in de meest verheven bewoordingen een vraag stelt en daar aanzienlijk langer over doet dan nodig is.

Het kopstuk antwoordt gewillig. Hij is natuurlijk gehard door al die andere verkiezingsbijeenkomsten die hij al achter de rug heeft. Hij weet welk antwoord het meeste effect sorteert en hij kijkt er wel voor uit zich een politieke buil te vallen, want dat kost stemmen, handenvol stemmen.

Ik heb mij altijd getroost met de gedachte, dat het niet anders kan. Iets beters dan een goed functionerende democratie is nauwelijks denkbaar en daarom nemen we de rituelen, ook al zijn ze vaak lachwekkend, maar voor lief. Tenslotte krijg je geen stemmen, maar moet je ze werven. Ik heb eens met een politicus nagekaart over het fenomeen verkiezingsbijeenkomst. En de man verzuchtte: ‘Ik zou wel eens willen weten waarom al die bijeenkomsten overal hetzelfde zijn en waarom altijd dezelfde vragen gesteld worden. Het lijkt wel of de kiezers een nationale samenzwering tegen de partijen op touw hebben gezet’.

Zij die boven ons werden gesteld

Beel

Toen ik dezer dagen in de kranten las dat Beel was heengegaan, werd ik overvallen door een gevoel dat tegenwoordig wijds als jeugdsentiment wordt omschreven. Om misverstanden te voorkomen: Niet Beel was de verwekker van dat sentiment, maar de herinnering aan de tijd dat Beels naam veelvuldig werd genoemd en op de een of andere manier een vaste plaats in je bestaan had verworven. Ik was toen nog een kind en bevond mij net in de periode dat men ontdekt dat de wereld aanzienlijk groter is dan het gezin waaruit men voortkomt. In die dagen rukte de fanfare nog uit als een van onze 'jongens' terugkeerde uit Indië. We deden nog aan zaklopen op koninginnedag en af en toe werd de parochie moreel en geestelijk schoongeveegd met wat men destijds een missie noemde.

De naam Beel maakt deel uit van mijn jeugd en is in dat opzicht te vergelijken met die van bijvoorbeeld Romme, Burger en Stikker. Je hoorde hun namen op een zekere afstand die door een kinderlijk gebrek aan kennis en door vaak volstrekte onwetendheid was geschapen. Beel was de politieke exponent van het Rijke Roomse Leven dat in die dagen blijk gaf van een nieuw naoorlogs triomfalisme. Ook op school werd de naam Beel wel eens genoemd en de onderwijzeres gaf haar stem dan die speciale klank die was samengesteld uit onder- en boventonen van onderdanigheid en eerbied. Het was dezelfde onderwijzeres die ook wel eens over 'ons Indië' sprak en de teloorgang van dat koloniale aanhangsel van ons land afschilderde als een ramp van gigantische omvang die ons in bittere armoede zou dompelen. Als de stem van Beel over de radio klonk, dan

zwegen wij kinderen, want vader luisterde met gespannen aandacht. Maar gelukkig zwegen we ook als op zaterdagavond ‘de heer K. Voskuil, hoofdredacteur van het Vrije Volk’ zich tot de natie richtte. Wij waren thuis geen trouwe volgers van het bisschoppelijk mandement en toen de afkondiging daarvan middels een donderpreek vanaf de kansel werd toegelicht, schrok ik van de wat zondig aandoende vastbeslotenheid van mijn ouders: ze wensten zelf uit te maken waarnaar ze luisterden. Zoiets werd trouwens in Beels beste dagen uitgelegd als een blijk van recalcitrantie die men zich als katholiek eigenlijk niet permitteren kon. Niettemin bleef Beel een baken waarop mijn ouders, Voskuils wat andere benadering ten spijt, bleven koersen. Als Beel zich met de zaken bemoeide, dan kwam het allemaal goed. Zijn naam alleen al vaagde alle gevoelens van onveiligheid en verwarring weg. Pas later las ik de geschiedenisboeken en inzonderheid die exemplaren die mijn milieu op de een of andere manier slechts zeer moeizaam bereikten. Dan neemt men kennis van een periode die niet alleen de periode van je jeugd is geweest, maar die de columnist Hofland afgelopen week nog voorzichtig aanduidde als ‘niet de meest roemruchte’.

Ik herinner mij dat Beel in die tijd zowat alles was: regelaar in moeilijke toestanden, kabinetsformateur en naar thans vele kranten, die zich aan zijn necrologie te buiten gaan, beweren, ook staatsman.

Beel wekte vertrouwen en hij deed dat zelfs zodanig dat het door ons kinderen zo werd aangevoeld. Hij gaf de suggestie van iets groots, iets zeer voornaams, geleerds en onaantastbaars. In de wereldvisie van toen mocht nauwelijks worden gezegd dat Beel ook tekortkomingen had en dat de geschiedenis zich waarachtig niet voegde naar zijn overigens onwrikbaar standpunt. En omdat hij zich tijdig uit de praktische politiek terugtrok werd hij een legende, vooral bij die mensen die destijds bij het horen van zijn naam een

eerbiedig stilzwijgen in acht namen. Of hij de staatsman is geweest van het formaat waarop menige krant hem thans afschildert, laat zich moeilijk beoordelen. De geschiedenis is onverbiddelijk als het op waardeoordelen aankomt. Beel was een exponent van zijn tijd en over die tijd zijn we thans wat nostalgisch gestemd. Dat kan Beels ware hoedanigheden wellicht wat vertroebelen. En laten we vooral niet vergeten dat nostalgie niet hetzelfde is als kennis omtrent het verleden.

Van Rooy

Geen afscheid is verdrietiger dan een lang afscheid en daarom heb ik het een beetje met gouverneur Charles van Rooy te doen die dit weekeinde luidruchtig uitgewuifd wordt.

Dat is dan de apotheose van een afscheid dat zich al enige maanden voortsleept.

Een lang afscheid veroorzaakt naar menselijke maatstaven gemeten ook een dubbelgrote leegte. Ik ben zelf in de gelegenheid geweest uitvoerig met de gouverneur (hoe komt het toch dat ik zo'n hekel heb aan dat woord ‘gouverneur’?) van gedachten te wisselen over de vraag hoe hij die leegte tegemoet zal treden en ik kreeg de indruk, dat hij een beetje op hoop van zegen zal handelen, de eerste weken na zijn vertrek. Wat mij in die gesprekken met hem het meeste is opgevallen is dat het gouverneurschap niet zo begerenswaardig is dan menig op een veilige carrière beluste bestuurder wel denkt. Staatkundig wordt de gouverneur plat gedrukt tussen de burgemeester en de minister. Aangezien hij een nogal toezichthoudende functie heeft, dient hij onkreukbaar, kleurloos en onbesproken te zijn.

De baan van de commissaris van de koningin heeft nog steeds talloze ‘gouverneursachtige’ kanten en alleen al daar-

om moet hij het zich laten welgevallen dat hij voortdurend achter de facades van zijn eigen functie wordt weggedrukt. En voor het overige: de provinciale begroting is niet omvangrijker dan die van een gemeente als Swalmen.

Daarom is de gouverneur tot een uit zijn ambt voortvloeiende eenzaamheid gedoemd. Een minister mag nog wel eens iets van zijn temperament laten blijken en een burgemeester mag aan de uitoefening van zijn ambt een zeer persoonlijke stijl geven. Maar een commissaris van de koningin mag eigenlijk niets. Weliswaar is er een zekere kentering gaande, maar het blijft een beroep voor nette mannen.

En een nette man die een beetje de weg weet in de departementale doolhoven van Den Haag, die bereid is ongezien wat kaarten te schudden in de bestuurlijke achterkamers en die stevig gesloten deuren wagenwijd kan openzetten, kan het een heel eind schoppen. Dat is geen onderschatting van een ambt, want ambten die veel beperkingen met zich meebrengen, zijn vaak de moeilijkste.

Van Rooy heeft er van gemaakt wat er van te maken is. Hij was er de man niet naar om de stijl van het ambt te wijzigen. Nu wordt hij nog even gepokt en gemazeld door een lang en luidruchtig afscheid. Persoonlijk wens ik hem het geestelijke volume toe zonder welke de leegte niet gevuld kan worden.

Horsmans

Zes maanden heeft Louis Horsmans, landbouwkundig ingenieur, lid van Gedeputeerde Staten en landbouwer te Koningsbosch, op een stoel gezeten die niet zijn stoel was.

Horsmans moest, in afwachting van een nieuwe commissaris, zolang maar op de stoel van de oude commissaris zitten en aldus in het bestuurlijke luchtledige hangen.

Van zo'n baan is in het geheel niets te maken. Je zit daar maar, je handelt de lopende zaken af in een schimmenrijk waar de schaduwen van de gaande en komende man de sfeer bepalen. Je hebt nette woorden gesproken bij het afscheid van de gaande man en je bereid je voor op minstens even nette woorden als de nieuwe man komt binnenstappen.

Je weet ook dat, als de nieuwe man er helemaal is, een paar onbedoelde verwijten aan je adres worden gemaakt. Want van de nieuwe man wordt van alles en nog wat verwacht.

Je had kunnen voorspellen dat er minstens één statenlid zou zijn dat de komst van de nieuwe commissaris als het begin van een nieuw tijdperk zou bestempelen, terwijl je zelf vele jaren met beide benen in dat voorbije tijdperk hebt gestaan. Van de nieuwe man wordt elan verwacht, maar hij gaat niettemin in zee met de oude deputés. Kortom, er bestaat enige twijfel over de aard van het elan van de oude garde. Horsmans' baan was er een voor de psychisch sterken.

Zo'n man als De Gaay Fortman, iemand die ook nog maar met één been in zijn langzaam afkavelende ministeriële functie staat, voelt de implicaties van zo'n functie natuurlijk heel fijntjes aan. Hij is het dan ook geweest die landbouwer Louis Horsmans met een heel hoge medaille begiftigd heeft. Horsmans is de grote baas geweest die nu zelf een grote baas heeft gekregen. En hij moet nu, beladen met zijn onderscheiding en gedreven door het nieuwe elan, verder. Met zijn collega-deputés, die in ongeveer dezelfde positie verkeren.

Het wordt moeilijk voor deze heren. Frans van de Voort, nooit voor een gat gevangen, krijgt een baas die warempel bugel speelt en die ook in staat blijkt te zijn de lachers op zijn hand te krijgen. Werner Buck, die zelf nog gelonkt schijnt te hebben naar het gouverneurschap, treedt het nieuwe elan tegemoet met een illusie minder. De heer Stals - wiens voornaam mij maar niet wil invallen - zal wel zijn eigen moeilijkheden hebben met het nieuwe elan. En de heer Haver-

schmidt, wiens voornaam ik uit een soort eerbiedige beleefdheid niet kan noemen, telt zijn bestuurlijke dagen in het besef dat hij altijd al beschikt heeft over een zeer onderkoeld elan. Horsmans heeft die medaille verdiend. En als zijn collega's het nieuwe elan overleven, krijgen ook zij eens hun medaille.

Kremers

Er is toch nog hoop, zo waag ik na het eerste optreden van Sjeng Kremers op te merken. Het is trouwens nog even wennen, want wie is Sjeng Kremers? Dat is de nieuwe commissaris van de koningin in deze provincie. Ik zeg met nadruk ‘commissaris’ want wij hebben ons om niet geheel duidelijke redenen op het standpunt gesteld dat zo'n man eigenlijk ‘gouverneur’ moet heten. Het is een zo ingekankerd kwaad dat ik zelf nauwelijks de neiging kan onderdrukken dat woord te gebruiken, terwijl ik het toch haat als de pest.

Er zijn tekenen die er op wijzen dat we ons met de komst van Sjeng Kremers van dat woord kunnen ontdoen.

Er is nog iets dat hoop geeft. Kremers is niet in het vreemdsoortige tenue verschenen waarmee zijn voorgangers zich bij tijd en wijle aandienden. Misschien is dat kledingstuk nog niet gereed of bleek het bij het eerste gebruik niet te passen, maar dat neemt niet weg dat Kremers in een aanzienlijk eenvoudiger outfit geïnstalleerd werd. Dat pak heeft mij trouwens vaak aanleiding tot duistere overpeinzingen gegeven. Van Rooy heeft min of meer geschiedenis met dat geval gemaakt. Het was een soort regentendracht die zich kenmerkte door de toevoeging van veel gouden biezen en tressen en die voorts, vanwege de zeer hoge kraag, tot de zogeheten worgmode behoorde. Om het geheel nog verdachter te maken was aan dat pak een steek toegevoegd

die overdwars gedragen moest worden, dus in de andere richting dan die welke Napoleon propageerde. Het was wel een gouverneurscostuum, dat moet worden gezegd. Afleidingen van deze worgmode komt men nog wel tegen bij bepaalde schutterijen en muziekkorpsen, terwijl men bij de opening van de Staten Generaal eveneens in soortgelijk costuum geklede figuren tegenkomt. Hoe dan ook; het dient op zo kort mogelijke termijn te worden afgeschaft. Het andere hoopgevende teken bij de komst van de nieuwe commissaris is het elan. Ik bedoel nu niet zozeer het elan dat zich uit in het bespelen van een trompet tijdens de welkomstserenade, maar ik bedoel eigenlijk het elan waarvan de commissaris gewag maakte in zijn installatierede. Normaal heb ik niet zo veel op met de roep om elan. Maar het is evengoed wel zo dat het ons aan die eigenschap vrijwel geheel ontbreekt in dit gewest. Wij zijn in hoge mate gezapig en dat weet trouwens ook iedereen, behalve wijzelf natuurlijk. Wij hebben ons, om het maar eens weinig gouvernementeel te zeggen, de stoel onder ons gat vandaan laten schoppen waarop we zo prinsheerlijk gezeten waren. We hebben ons, om het nog maar weer eens weinig verheven te zeggen, oren laten aannaaien. We hebben een grote historische knieval gemaakt voor de hooggeachte autoriteiten die met name Zuid-Limburg industrieel ontmantelden en in ruil daarvoor schitterende beloften deden die maar voor een beperkt deel zijn nagekomen. En nog altijd hopen we dat het in orde komt, want dat is ons immers beloofd.

Elan heeft ons ten ene malen ontbroken en het feit dat we zo nu en dan luidkeels en met volgeschoten gemoed het Limburgse volkslied zingen heeft niets te maken met elan of iets wat daar op lijkt. We zijn alleen maar sentimenteel. We hebben altijd diep onder de indruk gekeken naar autoriteiten die worgpakken droegen waaraan de gouden tressen en biezen schitterden. We hebben in opperste nederigheid de gewoonte aangenomen onze commissaris van de koningin

als ‘gouverneur’ aan te duiden, alsof we een kolonie of een anderszins onderworpen gebiedsdeel vormen. Dat is allemaal nog niet zo erg, maar de ellende is dat we op dit soort uitingen van ons gemoed nog trots zijn ook.

Sjeng Kremers mag er wat mij betreft eens duchtig de wind onder houden. De grootste dienst die hij Limburg kan bewijzen is dat hij dit gewest verlost van de sentimenten waarin we verstrikt zijn, dat hij ons desnoods kwaadschiks het elan geeft dat nodig is om over de grenzen te kijken en om ons uit de klemmende omarming van allerlei door onszelf gekoesterde mythen te bevrijden. Sjeng Kremers heeft nog veel te doen.

Kremers (2)

Misschien is het nog veel erger dan ik dacht. De nieuwe commissaris van de koningin in Limburg heeft in een interview in het NRC-Handelsblad zijn licht laten schijnen over de Limburgers. Ofschoon zijn beweringen niet geheel zijn te onderscheiden van die van de interviewer, heeft Kremers toch een omschrijving van de Limburgers weten te geven die mij wel aanspreekt. En hij weet gelukkig ook dat zijn autoriteit hier met een bijna ongepaste eerbied benaderd wordt. Want het heeft hier in de omgeving van de ‘gouverneur’ nooit ontbroken aan in pandjesjassen gehulde jaknikkers. Overal waar de commissaris verschijnt, begint iedereen haastig de middelste knoop van zijn colbertjasje dicht te maken en zijn op-de-plaats-rust-houding te veranderen in een eerbiedig paradestandje.

Maar als dit allemaal zo is - en ik vrees dat het zo is - wat gaat Kremers dan doen met zijn eigen omgeving, met zijn eigen partijgenoten en de zich om hem heen bewegende gezagsdragers. Want het zijn juist de laatsten die hier in

Limburg van een formidabel uithoudingsvermogen blijk geven. Kremers wil het versukkelde Limburg uit de penarie helpen, maar dat lijkt me een ontzettend ingewikkeld proces te worden. Zo zijn er deputés - mannen dus waar Kremers het mee moet gaan maken - die er al zaten toen de grote klappen vielen, die bleven zitten toen er niet teruggeslagen werd, die er nog steeds zaten toen het herstructureringsproces in duigen viel en toen de ene nota na de andere verscheen zonder dat er iets wezenlijks veranderde. En er zijn heel wat gouvernementele slippedragers geweest die maar al te blij waren dat de Limburgers over de lijdzame mentaliteit beschikten, bijgevolg waarvan er nadrukkelijk gezwegen werd. Apathie is hier heel vaak voor een politieke en sociale deugd aangezien. Eén ding zal Kremers zich heel goed moeten realiseren: hij moet niet alleen de man in de straat tot nieuw elan aanzetten, maar ook zijn eigen politieke en bestuurlijke omgeving. Die laatste taak is aanzienlijk moeilijker dan de eerste. De waarheid gebiedt ook te zeggen dat uit de voor een groot deel nog steeds intacte omgeving van de commissaris altijd tegen de rebellerende mensen is gezegd dat ze nog maar even geduld moesten hebben en dat vertoon van woede geen enkele zin heeft. Waaruit alleen maar blijkt dat sommige dingen hier zo moeilijk liggen dat ze ogenschijnlijk in het gewaad der simpelheid gehuld gaan. Als Kremers het gevecht met zijn omgeving aandurft, heeft hij misschien een goede kans van slagen.

Roet in ons eten

Passief

Je moet al een optimist tegen wil en dank zijn als je nog zou durven te beweren dat het goed gaat met Limburg. Het werkloosheidscijfer kruipt zoetjesaan naar de tien procent en begint rampzalige afmetingen te krijgen. En dat alles gebeurt in grote stilte, in een leegheid die nauwelijks door actie of spandoeken wordt verstoord. Zo nu en dan geeft een autoriteit uiting aan zijn bezorgdheid of schiet een krantecommentator uit zijn slof. En voor het overige zit de Limburgse familie gezellig in de huiskamer, terwijl de bovenverdieping in brand staat. De brandweer zal het wel klaren zo wordt gehoopt. Een ijdele hoop?

Een aantal jaren geleden waren er al onheilsprofeten die zich zorgen maakten over de economische toestand, die was ontstaan na het sluiten van de mijnen. Maar hun pessimisme smoorde in de triomfantelijke verwachtingen omtrent de zogeheten herstructurering. Toen het met de herstructurering niet liep zoals werd verwacht, bleef het optimisme onverkort bestaan ook al was daar geen enkele grond voor.

En vervolgens diende zich een nieuw onheil aan: een mondiale economische crisis die voor Limburg zeer bijzondere gevolgen had. Want opeens keerden de pendelaars die in Duitsland een royaal belegde boterham hadden verdiend, terug. Alle problemen schoven in elkaar: de weinig vlottende herstructurering, de terugkeer van de pendelaars, de talloze bedrijven die werktijdverkorting vroegen, de toch al bestaande werkloosheid en de economische crisis. In Limburg vielen de klappen.

Het ergste is misschien nog, dat in dit gewest al die klappen werden geïncasseerd met een aan masochisme grenzende

lijdzaamheid. Dat geldt waarschijnlijk niet zo zeer voor de technocraten die driftig nieuwe instituten in het leven riepen om de economische inzinking en de ontredderde structuur van het gewest te lijf te gaan. Maar dat geldt wel voor de mensen die het slachtoffer werden van de algehele malaise en die met gebogen hoofd al dat onheil over zich heen lieten komen. Zeker, er kwamen een paar vakbondsbonzen naar Limburg en hier en daar roerde zich een groepje werkende jongeren.

Niet dat ik zou willen oproepen tot allerlei demonstraties maar ik blijf vinden dat enige actie geen kwaad zou kunnen. Ze mogen in Den Haag en Maastricht weten hoe we ons voelen. Ze hadden dat daar allang mogen weten. Maar passiviteit is troef en we verkiezen kennelijk te wachten totdat het beter gaat.

Opstand

Drie ‘kanonnen’ van de vakbeweging - Spit, Kok en Lanser - zijn zeer onlangs in Limburg in stelling gebracht. De vuur-monden werden gericht op de deplorabele toestand op de Limburgse arbeidsmarkt. Ik weet niet of er schoten zijn afgevuurd, maar een prangend NKV-pamflet, dat ten tijde van de vakbondswapenschouw verscheen, stelt vast: ‘Heel Limburg in opstand tegen de werkloosheid’.

Nu meen ik zeker te weten dat er in het Limburgse geen sprake is van enigerlei opstand. Was dat wel het geval, dan hadden we toch minstens een tot grote opwinding gebrachte massa met gebalde vuist moeten zien opmarcheren naar de een of andere Limburgse stad om daar luidkeels van haar ongenoegen blijk te geven. Maar het monter zingen van de nachtegaal in het bronsgroen eikehout is nog nimmer verstoord door manifestaties van deze soort.

Wel produceren allerlei instituten lijvige rapporten over de Limburgse problemen. Ik stel vast dat er een heleboel goede wil en parate kennis in deze problemen zijn geïnvesteerd.

Mij lijkt dat de prangende tekst van het NKV is ingegeven door iets dat in Limburg weliswaar eens zou moeten gebeuren, maar dat evengoed niet tot de mogelijkheden schijnt te behoren.

Of dat nu juist is of niet, we accepteren de meest onheilspellende cijfers die we dagelijks in de kranten aantreffen met een gelatenheid die aan de hoop op een spoedige ondergang grenst, we luisteren naar het verward gemompel in de politieke marge en we wachten zonder vertoon van woede het zoveelste rapport af in de hoop dat het economisch tij keert. Moet zo'n opstand dan? Tegen heug en meug natuurlijk niet. De mensen moeten tenslotte zelf weten waar ze al of niet kwaad over willen worden. Onze Limburgse zielen hebben nu eenmaal een heilig geloof in de bestuurlijke peetvaders die over ons welzijn waken en die het kanongebulder van de vakbonden natuurlijk ook hebben gehoord. Maar de opstand is er nog steeds niet en daarmee is het bewijs geleverd dat onze lankmoedigheid waarschijnlijk aanzienlijk groter is dan waar ook in Nederland.

Elders ontrolt men de spandoeken voor heel wat minder. Onze strijdbaarheid zal voorlopig wel beperkt blijven tot naar de residentie optrekkende schutterijen als daar een parade wordt gehouden waar naar ons gevoel te weinig vertegenwoordigers van de gewapende macht aan deelnemen. Heel Limburg in opstand tegen de werkloosheid. Vergeet het maar. Zo'n kreet omfloerst onze passiviteit alleen maar.

Verloren naam

De Limburgers die in de naïeve overtuiging leven dat de economische problemen van dit gewest geen uitwerking zouden hebben op het geestelijk welzijn van de mensen, zouden met spoed het boekje moeten lezen dat is uitgegeven door het Diocesaan Centrum voor Maatschappelijk Werk Limburg en dat de neerslag bevat van een gesprek dat Fred van Leeuwen had met prof. Weyel. De hooggeleerde heeft destijds in Roermond een paar indringende uitspraken gedaan en onder meer vastgesteld dat Limburg gebukt gaat onder een identiteitscrisis die o.m. wordt veroorzaakt door de woelingen rond de structuur van de kerk, de psychosociale nawerking die WAO-ers en vervroegd gepensioneerden ondervinden en het sluiten van de mijnen.

Weyel zegt: ‘En het verliezen van een eigen identiteit, dat is een van de ergste dingen die je kan gebeuren. Het is alsof je je naam verliest’.

Wat is dat, je naam verliezen? Volgens mij is het een fatale combinatie van afgevoerd worden uit de boeken van een veilig en beschermend sociaal-economisch systeem en niet meer weten wie en wat je bent. Het meest dramatische aspect hiervan is waarschijnlijk het onzichtbare karakter ervan.

De ervaring van dat proces begint met de vaststelling dat je je niet gelukkig voelt. Je niet gelukkig voelen slaat weer terug op de mensen om je heen en aldus vervreemd je van je omgeving; een verdubbelde vereenzaming dus die een bijna fatale dimensie krijgt door haar ongrijpbaarheid.

Zodoende ontstaat zoiets als een geestelijke gevangenschap en het is maar zeer de vraag hoe die onvrijwillig gedetineerden op hun situatie reageren. Met een stille vlucht in de behoudzucht? Met een luidruchtig maar zinloos aktivisme in de marge van de samenleving? Of met een terugtocht op de stellingen van zwijgzaamheid en angst?

Je naam verliezen lijkt veel op een naar binnen gekeerde

en daarom voor de buitenwereld onhoorbare ontploffing waarvan de vrijgekomen energie alleen maar opgespoord kan worden door psychologen, maatschappelijk werkers en therapeuten.

Als we onze identiteit willen terugvinden, dan moeten we die vrijgekomen energie zichtbaar maken voor iedereen. Een zichtbaar probleem kan opgelost worden. Wie in staat is zijn eigen spanningen te zien, wie de spiegel vindt om naar zichzelf te kijken, is ook hard op weg zijn eigen identiteit weer terug te vinden. Dat geldt waarschijnlijk niet alleen voor de individuen, maar ook voor groepen. De vraag blijft of de welzijnswerkers in staat zullen zijn in hun eentje dit deel van de herstructurering van Limburg te klaren.

Vlucht

Weg van de vooruitstrevendheid. Onder dat nogal twijfelachtige motto schijnen niet geringe aantallen Limburgse mensen zich tot de emigratiedienst te wenden met het oogmerk dit land te ontvluchten. De motieven van deze kandidaat-emigranten hebben het karakter van paniek. Immers, ze zijn de papieren rompslomp hier te lande beu, ze zoeken 'n land waar minder vervuiling is en waar daarenboven minder wordt getrapt tegen godsdienst en gezag.

Nog afgezien van de tegenspraken die achter deze motieven schuilgaan, zou je zeggen dat deze mensen kiezen voor een vrijwillige ballingschap. Vroeger golden kennelijk heel andere motieven. De emigratielanden hadden werk, iemand met initiatief zou er snel rijk kunnen worden en iemand die wilde werken ging een zonnige toekomst tegemoet.

Een verre tante van mij die sinds vijftien jaar in Australië woont en daar een onmiskenbare welstand geniet, maakte het vorig jaar een uitgebreide tournee door ons land. Wat

haar het meeste opviel was dat ook hier alles veranderd was.

De verre tante emigreerde destijds kennelijk omdat ze verwachtte dat de tijd hier sociaal en economisch zou blijven stilstaan. Haar verbazing en vertwijfeling had dan ook betrekking op het gegeven dat haar achtergebleven familieleden ook bepaalde stadia van welstand hadden bereikt.

De nieuwe emigranten zoeken klaarblijkelijk iets anders dan welstand. Ze zoeken rust, ze vluchten weg in de mening dat bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen die hier om zich heen grijpen hen niet zullen inhalen. Dat lijkt me een tragische misvatting. Als de geschiedenis zich volgens het normale patroon voltrekt, gebeuren alle dingen met een onontkoombare onverbiddelijkheid, zij het dan dat ze in sommige landen wat later gebeuren.

Te vrezen valt daarom dat het trappen tegen het gezag - zo daar hier al sprake van is - vroeg of laat ook in Canada en Australië manifest wordt. Alleen Zuid-Afrika schijnt voor de in paniek vluchtende aanbidders van het gezag nog soelaas te bieden. Want de heer Vorster vertegenwoordigt inderdaad nog een gezag waar niet tegen te schoppen valt. Maar of de vrijwillige ballingen, die zonodig aan de vooruitstrevendheid willen ontsnappen, zich onder dat gezag happy zullen voelen, moet worden betwijfeld.

En voor het overige mag worden opgemerkt dat je voor de loop der geschiedenis nooit kunt vluchten. Misschien kunnen al die ambitieuze jonge mensen toch beter hier blijven.

Met enig geschop tegen het gezag verwerven we ons misschien toch nog kansen op een beter leven.

Geweten

Als journalist zit ik een beetje in mijn maag met die demonstratie van ex-mijnwerkers die dezer dagen in Den Haag

gehouden werd en die de tragische aspecten van de mijnsluitingen nog eens overduidelijk onder de aandacht bracht. Je kunt het knagen van je geweten natuurlijk wegschrijven in een stukje dat het godgeklaagd is met welk aalmoes men die mensen in leven tracht te houden. Maar het geweten kan nu eenmaal niet gesust worden met in sierlijke superlatieven gegoten boosheid. Trouwens, de mijnwerkers zullen niets hebben aan zo'n formele vorm van medelijden.

Wat ik eigenlijk wil zeggen is dat ons historisch besef, inclusief dat van de journalisten, bepaald niet sterk ontwikkeld is. Toen de mijnen gesloten werden hebben wij Limburgers dat aanvaard, daarbij geholpen door de bewezen economische noodzaak van die sluitingen. En onze blik heeft zich vervolgens gericht op dat spectaculaire, maar evengoed abstracte proces van de herstructurering van Limburg. Wat we vergaten was dat die herstructurering een succes zou worden. De processen die achter de dichtgevallen voordeuren van de inderhaast vergeten mijnwerkers op gang kwamen, verloren we uit het oog. Steek wat geld in de begeleiding, stuur er maatschappelijke werkers en therapeuten op af, en de rest komt vanzelf wel goed, zo vonden we. Misschien zijn we zelfs zover gegaan dat we de mensen die openlijk aan de bel trokken om ons op de noodsituatie van de mijnwerkers te wijzen, gewoon querulanten noemden die van andermans nood hun eigen politieke stokpaardje maakten.

Het gebrek aan historisch besef heeft ons doen denken dat de mijnsluitingen alleen een economische operatie betrof.

Dat er een vloedgolf van nostalgie en apathie zou loskomen, dat de leegte een opeenstapeling van menselijke problemen tot gevolg zou hebben en dat er toch zoiets bestond als het vergroeid zijn met het leven als kompel, leek ons tamelijk ondergeschikt.

We hadden warempel toch wel kunnen voorzien dat de menselijke nasleep van een dergelijk proces oneindig tragisch

zou zijn. Er we hadden moeten voorzien dat het menselijk gemoed aanzienlijk minder snel geherstructureerd kan worden dan een economische situatie. We zijn min of meer misleid door het bazuingeschal dat het ‘nieuwe Limburg’ aankondigde. Tenslotte zou alles beter worden, terwijl het werken in de mijn ook niet alles was. De tragiek van de buitenstaander is dat hij niet wilde of kon zien wat onvermijdelijk moest gebeuren. En daarom knaagt nu ons geweten.

Ramp

Na de DSM-ramp van de vorige week is me een ding heel duidelijk geworden: Limburg heeft gekozen voor het risico. Veertien mensen verloren het leven en er werd een enorme schade aangericht, maar geen mens zegt dat het nu genoeg is en dat de chemische activiteiten van DSM moeten worden gestaakt of eventueel moeten worden voortgezet in minder dichtbevolkte gebieden. Ter discussie staan alleen het rampenplan en de veiligheidsmaatregelen die het bedrijf moet gaan nemen. Dat betekent dat de Limburgers voor wat betreft de toekomst in termen van een nieuwe ramp blijven denken. Allerlei geruststellende verklaringen zullen ertoe bijdragen dat de opgeleefde angst opnieuw verdrongen wordt.

Daarmee krijgt een onverhoopte nieuwe ramp de dimensie van een onontkoombaar natuurgebeuren. Ik vrees dat de Limburgers alle risico's willen dragen omdat ze al met een sociaal-economische kater zitten. De werkgelegenheid speelt immers een rol, net als de economische kwetsbaarheid van de zuidelijke mijnstreken.

Daarom zullen we de aanwezigheid van een chemisch complex temidden van aanzienlijke bevolkingsconcentraties met de ons eigen trouwhartigheid blijven benaderen, dezelfde

trouwhartigheid die het college van GS vlak voor de ramp demonstreerde toen het beweerde dat over het DSM-afval niet gesproken kon worden omdat de concurrentie op de loer lag.

Niettemin betwijfel ik of dat de meest realistische benadering is van een situatie waarin de mens krachten oproept die hijzelf niet in de hand schijnt te hebben. Ik weiger te geloven dat het zin heeft te leren leven met allerlei gevaren, als die gevaren nog afgewend kunnen worden. Als we het risico van een in de onmiddellijke nabijheid van wooncentra gelegen chemische industrie wensen te dragen, dan stel ik vast dat iedere discussie over de wezenlijke gevaren van de chemische bedrijvigheid zinloos geworden is. En dan valt er ook niet meer te praten over de vestiging van bijvoorbeeld kerncentrales. In dat licht bezien sanctioneren we allerlei activiteiten en gaan we gewoon verder. We dragen dan zonder mokken de risico's en maken rampenplannen voor de fatale gevolgen van ons eigen handelen.

Ik stel op grond van dit alles vast dat we ons aldus hebben neergelegd bij het schrikbeeld van Orwells ‘1984’ en Huxley's ‘Heerlijke Nieuwe Wereld’. De omvang van dié ramp laat zich niet overzien.

Verwarring

Ik heb het vage vermoeden dat het maar goed is dat die gifwolk die enkele weken geleden vanuit Stolberg richting Limburg dreef, uiteindelijk toch een afwijkende koers volgde. Wie leest hoe de autoriteiten ten onzent op dit alles reageerden, kan alleen maar bange vermoedens koesteren. Als ik het allemaal goed begrepen heb, waren de autoriteiten weliswaar tijdig gewaarschuwd, maar kwam die waarschuwing door een fout van de Duitsers toch rijkelijk laat binnen.

Mijn wantrouwen jegens de bescherming der burger in geval van rampen en andere calamiteiten dateert uit mijn jeugd. Ik was er namelijk altijd als de kippen bij als de BB ging oefenen. Het fijne van zo'n oefening was dat nagenoeg alles misliep. Blokhoofden stonden wanhopig in veldtelefoons te schreeuwen, andere beschermers vielen, gehinderd als ze werden door veel te grote en stijve uniformen van een zeer duurzame maar ook taaie stof, van ladders of struikelden over hun eigen materieel en jachtige commandanten en inspecteurs verschenen pas ten tonele wanneer de radioactieve neerslag het betreden van het rampgebied al volstrekt onmogelijk had gemaakt.

Dat zal nu wel allemaal veranderd zijn, maar daarvoor in de plaats kwam later dan wel de volstrekte desinteresse van diegenen die door een beslissing van hogerhand werden gedwongen tot de gelederen der bevolkingsbeschermers toe te treden. Nee, geef mij maar een goed geoefend brandweerkorps. Natuurlijk, rampen gaan er vroeg of laat zeker gebeuren en het is nodig dat voorzorgsmaatregelen worden getroffen. Maar de kracht van een goede bescherming van mensen is gelegen in de snelheid waarmee de verantwoordelijke autoriteiten boven de chaos en verwarring uitstijgen en weer tot redelijk handelen in staat zijn.

Lees ik dan niet tussen de regels door dat de natuur zelf ons behoed heeft voor een zeer onplezierige confrontatie met de gifwolk van Stolberg? Is het oorspronkelijke bericht dat de gifwolk over onze gewesten richting Eindhoven dreef dan niet juist? Het wordt niet duidelijk.

Wat veertien dagen na het al of niet passeren van de gifwolk overheerst, is verwarring en dat schijnt zo te horen. Tot troost strekt misschien dat ook de Duitse autoriteiten, ondanks hun aangeboren grondigheid, aan dezelfde verwarring ten prooi zijn gevallen. Laten we ons beschermen, maar laten we het er evengoed op houden dat men zich tegen verwarring nimmer afdoende kan wapenen.

Rampen

Verwarring wordt vaak veroorzaakt door een onjuist of oneigenlijk gebruik van de taal. Stel dat er ergens een ramp gebeurt en allerlei hulpverleners worden ingeschakeld, dan is het van belang dat die hulpverleners een goede omschrijving krijgen van wat er gaande is.

Menige noodsituatie is aanzienlijk kritieker geworden doordat de hulpverleners, gedreven door ijver en goede bedoelingen, als idioten door elkaar begonnen te rennen en al doende de ene vergissing op de andere stapelden. Achteraf kwam dan vast te staan dat de instructies verkeerd gegeven of verkeerd begrepen waren.

Vandaar dat mensen die zich met de rampenbestrijding bezig houden, naarstig speuren naar goede definities. Die definities nemen door hun wijdlopigheid en perfectie dan weer de omvang van een ramp aan, maar dan in verbale of taalkundige zin.

Want wat is een ramp? Slaan we er het rampenbestrijdingsplan van de gemeente Venlo op na, dan vernemen wij het volgende: ‘Een ramp kan worden omschreven als een situatie, waarin het normale leefpatroon, door aanwezigheid of dreigend gevaar voor levens en goederen zodanig wordt verstoord, dat voor een doelmatige bestrijding van deze situatie en haar gevolgen, naast het terstond beschikbare hulpverleningspotentieel een uitgebreide bijstand en een gecoördineerde leiding van de hulpverlening noodzakelijk zijn.’ Het is maar dat u het weet. De hang naar duidelijkheid gaat zichzelf te boven en brengt daardoor alleen maar verwarring voort. De hang naar duidelijkheid wordt bovendien het tegendeel van zichzelf met als verbluffend resultaat dat daardoor niemand meer begrijpt waarom het gaat.

In deze Venlose lezing is een ramp dan ook geen ontploffing, geen overstroming, geen brand en geen verkeersongeluk, maar een situatie die een buitengewone ingreep vereist.

En daaruit vloeit dan voort dat een ramp die niet bestreden wordt met ‘een uitgebreide bijstand en een gecoördineerde leiding van de hulpverlening’ per definitie geen ramp is. Waaruit dan de voorzichtige conclusie getrokken mag worden dat een ramp datgene is wat de ‘bevoegde instantie’ voor een ramp aanziet.

Zo blijft de definitie van iets verschrikkelijks in haar eigen tegendelen verkeren, zonder dat de grenzen worden vastgesteld voor wat net nog geen ramp en net wel een ramp is. En juist in dat grensgebied is een royale ruimte overgelaten voor de vergissing van die ‘bevoegde instantie’ die moet vaststellen of zij het wel of niet met een ramp van doen heeft. Het is het grensgebied waarin het rampenplan zinloos geworden is.

De strijd om het ongedeeld bestaan

Ontwerp

Het minst bejubelde wetsontwerp van de eeuw is vandaag aan de Kamer aangeboden. Het behelst een nieuwe bestuurlijke organisatie en het is vooral saillant vanwege de opdeling van Nederland in 24 zogeheten mini-provincies.

Over de ellende die daar voor sommigen mee wordt gesticht, zou men wekenlang de krant vol kunnen schrijven. Er zijn wandelaars van Maastricht naar Gennep gelopen om het getij te keren, er is een schuttersvorst in het Limburgse die een coup gaat plegen en Limburg gaat veranderen in een hertogdom, er zijn boekwerkjes verschenen met het voor en tegen, er zijn folkloristen die alle staten van de wanhoop hebben bereikt en er zijn bestuurders - onder hen gouverneur Van Rooy - die bij voortduring beweren dat het plan geen enkele kans heeft.

Toch hebben we er ons zelf een beetje ingeluisd. Het heeft geen zin de geschiedenis nog weer eens op te rakelen, maar het is wel goed er nog even op te wijzen dat ook menig Limburgse bestuurder de nieuwe tijd een dienst wilde bewijzen met voortdurend ge-emmer over de deplorabele staat waarin de bestuurlijke organisatie van dit land zich bevond. Er zijn gewesten en streekorganen gevormd en met dat alles hebben we overduidelijk aangegeven dat er iets moest gebeuren. We moeten nu ook toegeven dat we de zaak ongevaarlijk wilden houden en dat we menig gewest in het leven hebben geroepen om er bijvoorbeeld als gemeente niet aan onderdoor te gaan.

Waar we niet op gerekend hadden, wellicht bij gebrek aan politieke feeling, was dat het parlement niet aan de aanvankelijk door de minister van binnenlandse zaken gelanceerde

gewestwet wilde. Daarop is de minister, die nu verweten wordt dat hij een hoop ellende sticht, maar van wie wel wordt verwacht dat hij iets aan die bestuurlijke organisatie doet, aan een ontwerp gaan werken waarbij die vermaledijde vierde bestuursdag niet nodig zou zijn.

De arme man zal het weten. De folkloristen, heemschutters en separatisten, die het altijd verdomden mee te denken over hoe het dan wel moest, gorden nu hun sabels om.

Ze staan tamelijk sterk, al was het maar omdat er nieuwe verkiezingen voor de deur staan die misschien winst opleveren voor partijen die doodsbenauwd zijn voor de regio's. Dat die mini-provincies er aldus niet komen hoeft geen ramp te betekenen, maar dat de bestuurlijke reorganisatie voor de zoveelste keer op de lange baan geschoven wordt moet, de roepkreten van destijds indachtig, wél als een ramp worden beschouwd.

Oorlog

Heb ik het goed dan ontbrandt in Limburg zoetjesaan een soort koude oorlog. Inzet is de eventuele splitsing van de provincie op basis van de plannen die minister De Gaay Fortman heeft gemaakt voor een bestuurlijke reorganisatie. Een koude oorlog kenmerkt zich vooral door een sfeer van verdachtmakingen. Iemand met een afwijkende mening wordt voor vuile vis uitgekreten of gekwalificeerd als een gevaarlijke gek. De koude oorlog berust dan ook op een bepaalde sfeer die het mogelijk maakt de mensen die weigeren het alom aanvaarde standpunt te huldigen in de verst mogelijke hoek te schoppen.

Als ik dan lees dat een blad, dat zegt het beste met Limburg voor te hebben, bepaalde groepen die wel eens grondig willen nadenken over die splitsing, afdoet met ‘mensen die

het denkelijk in de bol geslagen is', dan begin ik gewoon een beetje bang te worden. Nu zakt in iedere discussie het niveau wel eens tot beneden het aanvaardbare, maar zodra de verdachtmakingen een rol gaan spelen, krijgt het hele gebeuren iets hoogst bedenkelijks. Het was natuurlijk te voorzien dat het ministeriële plan de emoties hoog zou doen oplaaien.

En in een emotionele sfeer worden er wel eens dingen gezegd die op z'n minst niet verstandig zijn.

Maar dat heeft niets te maken met de stemmingmakerij die men hier en daar kan signaleren en die de zinnigheid van een discussie bij voorbaat de das om doet.

Net zo goed als de mensen die tegen de eventuele splitsing gekant zijn een royale kans moeten hebben hun inbreng te leveren, zo moeten ook de mensen die voor de splitsing zijn rustig kunnen uitpraten.

De discussie toont nu in ieder geval al aan dat het met de overal gepropageerde stelling dat Limburg een hechte eenheid vormt droevig gesteld is. Van die eenheid is geen sprake en de inmiddels losgebarsten koude oorlog zou wel eens een definitieve wig in die eenheid kunnen drijven.

Dan heeft het ook geen zin meer om dammen op te werpen tegen vloedgolven die men zelf veroorzaakt heeft.

Nu kan men wel zeggen dat het zo'n vaart niet loopt. Maar daar staat dan wel tegenover dat er al bijna onherstelbare schade is toegebracht aan een discussie die aanvankelijk in een waardige sfeer op gang kwam. Niets is sneller verstoord dan een eenheid, vooral als men de verdachtmakingen te baat neemt om een twijfelachtig gelijk te bevechten.

Revolutie

De heer Jans heeft de hem immer ter beschikking staande schuttebuks aangewend om een daverend schot voor de Haagse boeg te lossen. Jans, voorzitter van de Limburgse schuttersfederatie, heeft onder luide toejuichingen van zijn aanhang gewezen op de gevaren van een bestuurlijke versnippering van Limburg. Gaat die versnippering toch door, dan zal men in Den Haag nog het nodige van de schutters horen.

Wat de heer Jans denkt te gaan doen is niet geheel duidelijk. Misschien bereidt hij wel een soort coup voor, bij welke gelegenheid de met onklaar gemaakte geweren, donderbussen en bordkartonnen hellebaarden toegeruste schutters alle openbare gebouwen gaan bezetten.

Het moet ook niet uitgesloten worden geacht dat de schutters zich zullen scharen achter het door Jans met instemming geciteerde motto van ex-deputé Jac. Lebens, die eens gezegd heeft dat als men de handen naar Limburg wil uitsteken er van dit gewest een hertogdom gemaakt zal worden. In dat geval worden de Limburgse grenzen hermetisch afgesloten door een legioen bielemannen en wordt Lebens met veel revolutionair elan naar Maastricht gebracht om daar tot de nieuwe hertog te worden uitgeroepen. Jans blijft als sterke man zeer nadrukkelijk op de achtergrond.

Wie intussen kennis genomen heeft van het standpunt der carnavalisten, weet dat de schutters voor het uitoefenen van het burgerlijk bestuur meteen kunnen terugvallen op alle Raden van Elf en Prinsengardes. Zij zullen, in hun steeds deftiger wordende pandjesjassen en smokings de nieuwe orde mee helpen vestigen, daarbij terzijde gestaan door talloze dansmarietjes, die overal in het hertogdom een wat wulps soort propaganda bedrijven.

En reken maar dat Limburg dan snel uit de problemen zal zijn, dat de herstructurering in versnelde vaart tot stand

zal komen, dat enorme bedrijven, geholpen door de door Lebens, Jans en Heemskerk ingevoerde belastingvrijdom naar het hertogdom snellen en dat als gevolg van een en ander een niet te overzien aantal vette jaren in het verschiet zal komen te liggen.

Limburg wordt dan het Monaco van het noorden en de schuttersfederatie zoekt haastig aansluiting bij de NAVO, terwijl een prins carnaval de Verenigde Naties mag toespreken. En voor de goede orde: wie niet van Limburgsen bloede is, wie nog nooit met een schuttebuks een aardappel van een stokje geschoten heeft en voor wie de aanschaf van een smoking of een rokkostuum te kostbaar is, die wordt in speciale, in de Zuidlimburgse heuvelen gelegen kampen opgesloten om een ideologische herscholingscursus te ondergaan.

Autoritair

Ik heb niet deelgenomen aan de door deze krant uitgeschreven enquête over de snode plannen van minister De Gaay Fortman om Limburg in tweeën te splitsen. Ik heb trouwens goed praten, want ik beschik over het onevenredig grote voorrecht mijn mening over dat soort zaken desgewenst iedere dag in deze kolom uit te dragen. Waarmee ik maar wil zeggen dat een journalist op min of meer toevallige gronden een heleboel dingen kan zeggen waarop dik 45000 lezers alleen maar ja of nee mogen zeggen.

Weliswaar waren de enquêteformulieren voorzien van een paar stippellijntjes waarop enkele randbemerkingen gemaakt konden worden, maar dat vergroot de voorrechten van de lezer nauwelijks. Je zit als journalist nu eenmaal in een soort ‘autoritaire’ situatie op grond waarvan je dingen mag schrijven, die een ander alleen maar in zijn eigen vrienden-

kring kan uitdragen.

Voor de lezers resten slechts de stippellijntjes en dat zijn bij uitstek lijntjes, die uitnodigen tot het slaken van loze kreten. De stippellijntjes hebben het spandoek vervangen en zo weten we nu het nodige over ‘pokken Den Uyl’, de ‘rooie rakkers’ die het op ons gemunt hebben en de ‘barbaarse’ plannen die de bij voorkeur ‘in tweeën te hakken Fortman’ heeft gemaakt.

Maar ik realiseer me intussen maar al te goed dat het volk gesproken heeft en dat mijn democratische gezindheid me gebiedt met de wensen en de verlangens van het volk rekening te houden. Dat neemt niet weg dat ik een paar zeer bange gevoelens koester over de vraag hoe dit land en deze provincie bestuurd zou worden als de teksten op stippellijntjes maatgevend zouden zijn. Om nog maar niet te spreken over mijn vrees jegens de moord-en-doodslag-mentaliteit, die om zich heen zou grijpen als we deze samenleving met uitsluitend referenda en enquêtes te lijf zouden gaan.

In zo'n samenleving zou Wim Ibo op basis van enkele laatdunkende uitspraken over de Zangeres Zonder Naam in een werkkamp worden opgesloten, zou iedereen die verregaande denkbeelden over de bestuurlijke inrichting van die samenleving had aan stukken gescheurd worden en zou iedere afwijkende mening tot het nietszeggende, maar wel levensgevaarlijke predikaat ‘rooie rakker’ aanleiding geven.

Maar dat zijn dingen, die ik mag zeggen, gewoon omdat ik bij de krant werk. Ik hoef het niet te doen met een paar stippellijntjes. En ik ben dan maar zo autoritair er van uit te gaan dat alles wat op de lijntjes van het enquêteformulier geschreven stond eigenlijk niet telt. Waarbij ik dan wel het gevaar loop mijzelf iets wijs te maken.

Emotioneel

Met de mythevorming gaan we door alsof er niets aan de hand is. Zo heeft het actiecomité Limburg blief Limburg het regionale nationalisme weer eens aangewakkerd door minister De Gaay Fortman een brief te sturen waarin de bewindsman o.m. wordt gevraagd een gouverneur te benoemen die tegen de splitsing van Limburg is.

Die brief moet wellicht een uiting van 'onvervalste Limburgse humor' zijn. Want men kan de midvoor van een bepaald elftal net zo goed vragen in het doel van zijn eigen team te schieten. Voorts vraagt het comité de minister mee te werken aan het referendum over deze zaak. Maar het smeken om deze volksuitspraak is eigenlijk een soort verdachtmaking van de democratie die niet over de instrumenten zou beschikken om aan te geven wat er gebeuren moet. Dan laat het comité nog even weten dat de nieuw te benoemen gouverneur (waarom houdt men toch zo hardnekkig aan die verouderde functienaam vast?) 'de Limburger met zijn menselijke, intermenselijke en emotionele verhoudingen' moet kennen.

Waarmee maar weer eens voldoende is aangegeven dat de Limburger temidden van al die andere landgenoten een uitzonderlijk fenomeen is waarvan men vooral de menselijke, intermenselijke en emotionele verhoudingen moet kennen. En wat is dat dan voor een gouverneur? Iemand die zelf Limburger is en dus weet heeft van zijn eigen menselijke, intermenselijke en emotionele verhoudingen? Of iemand van buiten Limburg die niettemin gelooft dat er zoiets als een Limburger bestaat?

De vraag is waarom men voor de eenheid van Limburg blijft vechten met dit soort nonsensicale en nergens op slaande argumenten. Dezer dagen verscheen een overzichtelijke en zakelijke uiteenzetting van het ministerie over de nieuwe bestuurlijke indeling van Nederland (want daar gaat het

om en niet uitsluitend om de tweedeling van Limburg, zoals de eenheidsstrijders nauwkeurig vermijden op te merken) en het groothertogdommelijke eenheidsfront zou dat stuk maar eens met zakelijke argumenten moeten ontrafelen.

Maar de zakelijke argumenten worden zorgvuldig achterwege gelaten en men stapelt in plaats daarvan de ene mythe op de andere.

De grootste ramp die ons intussen boven het hoofd hangt is dat de Limburger op den duur gaat geloven in het beeld dat de Limburg-nationalisten van hem maken.

Politiek

Carnaval en politiek. Er is een onmiskenbaar verband. De carnavalisten dienen de waarde van de politiek te relativeren. Doen ze dat niet, dan ondermijnen ze de diepere zin van het carnaval.

De oppercarnavalist Jules Jansen mag er natuurlijk gerust een mening op na houden over de tweedeling van Limburg. En als hij graag een klappende menigte op zijn hand wil krijgen, dan zij hem de niet als politiek bedoelde redevoering die hij dezer dagen in Horst hield - en waarin hij de ontwerpers van de nieuwe bestuurlijke indeling in de hoek zette als idioten - natuurlijk graag vergeven, maar er blijft iets politieks in zo'n redevoering zitten, vooral omdat een van de meest kenmerkende elementen van de politiek royaal aan bod komt: de demagogie.

Ik heb het er een beetje moeilijk mee als de tweedeling van Limburg op die wijze wordt uitgespeeld, als er gedaan wordt alsof het hele bestuurlijke plan uit niet meer dan die tweedeling zou bestaan, alsof er geen honderden Limburgers zouden zijn die van harte op een betere bestuurlijke organisatie hebben aangedrongen en alsof er nu een ramp staat

te gebeuren die met name ernstige gevolgen zou hebben voor de carnavalsviering.

De zuiverheid van de discussie over een dergelijke zaak wordt allerminst bevorderd door de manier waarop Jules Jansen ze voor een groot front heeft aangekaart.

Als je allerlei informatie weglaat, als je de zaak alleen maar bekijkt vanuit die ene niet geheel fundamentele hoek, dan loop je het gevaar je publiek een aantal vooroordelen aan te praten. Daarbij is het ook wel eens aardig te bedenken dat met name de folkloristische grenzen geheel anders lopen dan de bestaande en de eventueel nieuwe provincie-grenzen. Zo loopt de grens van de schutters en de gilden bijvoorbeeld dwars door Noord-Limburg heen en dat heeft die folklore nooit geschaad. Zo viert men in Brabant minstens even goed carnaval als in Limburg. Zo kent men de traditie van bijvoorbeeld de amateurblaasmuziek door geheel Nederland. En zo houden we een aantal dingen voor afkomstig van onszelf, terwijl ze een veel groter bereik hebben.

Hoe goed ik me de emoties van Jules Jansen ook kan voorstellen, het heeft geen nut ze als carnavalist te etaleren. Het enige dat de carnavalist kan doen is de tweedeling van Limburg op zijn eigen, zeer relativerende wijze aan de orde stellen. Daarin is Jules Jansen waarachtig niet voorgegaan.

Onze cultuur: een misverstand?

Boeken

Mijn boekhandel was nog niet door de boekenweekgeschenken heen en zodoende kon ik dezer dagen toch nog een exemplaar in ontvangst nemen toen ik tot een noodzakelijke aankoop moest overgaan. Bijna ieder jaar vergeet ik die boekenweek, ofschoon ik mijn royale verzameling bedrukt papier toch regelmatig aanvul. Zo'n boekenweek is natuurlijk een goed bedachte reclamestunt die start met 'n boekenbal en die nog wat vertakkingen heeft naar 's lands uithoeken. Op grond van dat laatste hebben we ook in Limburg een paar boekenbals, waarop schrijvers heten te verschijnen alsmede allerlei mensen die iets met het boek te maken hebben. Ik heb vernomen dat saaiheid het voornaamste kenmerk van deze Limburgse boekenbals is geweest. Dat kan ik me best voorstellen. Op grond waarvan zouden in Limburg eigenlijk boekenbals worden gehouden? Waarschijnlijk willen we hier ook wel eens wat. En het staat natuurlijk goed zo'n bal.

Maar intussen waag ik te zeggen dat we nauwelijks schrijvers hebben, ook al tiert in dit gewest een Vereniging van Limburgse Schrijvers welig. Voornoemde vereniging heeft nog zeer onlangs een literaire avond gehouden en iemand heeft daarover geschreven: ‘Het lijkt erop dat de Limburgse literatuur, die onder het stof geraakt is, glanzend gaat worden opgepoetst’. Er is dus nog hoop, ofschoon ik blijf volhouden dat we nu niet bepaald bedolven worden onder literaire meesterwerken van Limburgse afkomst. En dan druk ik me natuurlijk zeer voorzichtig uit.

Waarom dan die boekenbals? Vanwege het aantal schrijvers hoeven we niet te gaan zwieren en zwaaien. En het aantal

goede boekhandelaren is ook niet groot genoeg om een bal voor te houden. Er is natuurlijk wel wat bijkomend publiek en er komen vanzelfsprekend ook wat snobs op zo'n festijn af, maar al met al lijkt de saaiheid niet te keren. Misschien zijn de Limburgse boekenbals er dan om emplooi te verschaffen aan Neerlands Hoop, het tweetal dat het gebeuren nog een beetje heeft gered.

Ik wil maar zeggen dat je op je vrije avond beter een goed boek kunt lezen in plaats van aan dat feestelijk vertoon van literaire zelfoverschatting deel te nemen. Desnoods lees je een boek dat uit de Limburgse literatuur voortkomt die nu zo ‘glanzend gaat worden opgepoetst’. Maar bij gebrek aan een enigermate levende literaire situatie, moet je niet de illusie oproepen dat we een volk van schrijvers en lezers zijn. Zo'n illusie heeft alleen maar saaie boekenbals tot gevolg.

Geweten

Wat is een ‘eng geweten’? Dat is waarschijnlijk een geweten dat kampt met een schrijnend gebrek aan ruimdenkendheid. Welnu, het bestuur van het Cultureel Centrum te Maastricht heeft dezer dagen een toneelstuk van Arrabal van het programma geschrapt en houdt vervolgens vol geen enkele last van een eng geweten te ondervinden. Het stuk zou onder meer godslasterlijke scenes bevatten en dat gegeven heeft het geweten van de Maastrichtse bestuurderen danig aangesproken. Het bestuur stuurt vanavond drie van zijn leden naar Eindhoven om het stuk van Arrabal alsnog in ogenschouw te nemen, waarna het rapport wordt ingewacht. Dat uitje zou men natuurlijk toch als een bewijs van een slecht geweten kunnen bestempelen, als een manifestatie van een aantal censors die onder druk van de gebeurtenissen

schielijk terugkrabbelen.

Nog afgezien daarvan rijst de vraag welk precedent het Maastrichtse bestuur geschapen heeft. In het slechtste geval zou men mogen concluderen dat de weg openligt voor het in leven roepen van een soort ‘commissie ter beoordeling van de culturele uitingen in Limburg’. En ik realiseer mij maar al te goed dat zulks een eufemisme is voor regelrechte censuur.

Een betrokkene heeft zich al laten ontvallen dat Arrabals stuk ‘in deze specifieke stad’ - waarmee dan Maastricht wordt bedoeld - niet op z'n plaats is. Het lijkt me een zeer koud kunstje om geheel Limburg van het etiket ‘specifiek’ te voorzien, op grond waarvan talloze toneelstukken uit de schouwburgen kunnen worden geweerd. Een weinig aanlokkelijk perspectief.

Daar komt nog bij dat door dit soort besluiten Limburg wordt teruggedrongen op de inmiddels toch enigszins vermolmde stellingen van de provinciaalse knulligheid.

En dat lijkt me een blijk van bevoogdende onnozelheid die we koste wat kost moeten vermijden. De schouwburgbezoekers moeten zelf maar uitmaken wat niet in overeenstemming is met hun morele standaard. Het staat iedere bezoeker vrij de zaal vroegtijdig te verlaten, zelfs al veroorzaakt dat enig hinderlijk gerucht.

Desnoods kan de bezoeker zich wapenen met een kist rotte tomaten, kan hij zich voor het uiten van zijn ongenoegen bedienen van een scheidsrechtersfluit of gewoon ‘boe’ roepen, terwijl hij desgewenst ook stampvoetend door de nooduitgang kan afgaan. Dat is altijd nog beter dan dat de een of andere cultuurdrager op voorhand beslist wat al of niet geschikt is voor de theaterbezoeker.

Trouwens, de theatergeschiedenis kent talloze voorbeelden van morele stampij. Daaraan kunnen de bezoekers zich in een geval van geestelijke noodweer spiegelen. Het nuttige neveneffect van het Maastrichtse besluit zal waarschijnlijk

zijn dat talloze Limburgers, gewaarschuwd door het geraas van het Maastrichtse bestuur, elders naar het stuk gaan kijken. Maar dat moest eigenlijk niet nodig zijn.

Kopie

Merselo roept om St. Jan, zo heb ik dezer dagen vernomen. Ik heb het nu over het beeld van St. Jan dat ergens in een historisch kapelletje stond, maar dat om de een of andere reden ‘in veiligheid is gebracht’. Daarom wil Merselo een nieuwe St. Jan, een kopie van het oorspronkelijke beeld dat keurig opgeborgen is in een pastorie.

Toch kan ik me nauwelijks voorstellen dat we op den duur gelukkig zullen zijn met het aanschouwen van uitsluitend kopieën van waardevolle kunstwerken. Nu weet ik natuurlijk ook wel dat de geschilderde zigeunerinnen die in vele duizenden huiskamers de wanden sieren, ook kopieën zijn van een handig in elkaar gezet prototype. En ik weet natuurlijk ook dat deze gepassioneerd kijkende en schaars geklede dame een grote aantrekkingskracht uitoefent op juist die mensen waarvoor we schouwburgen en musea hebben gebouwd. Blijkbaar valt er wel degelijk te genieten van een kopie.

Toch blijf ik volhouden dat het kopiëren van kunstwerken een te gemakkelijke oplossing biedt voor het behoud van de schone kunsten.

Kopieën zijn bijna altijd het begin van het einde, want het zal er tenslotte wel op neerkomen dat we ons straks moeten behelpen met een wereld die een kopie is van de werkelijke wereld. Op die manier kunnen we kerken, schilderijen, beeldhouwwerken, gebouwen en uiteindelijk zelfs de hele natuur opbergen en vervangen door plastic remplaçanten. Zo ontstaat het schrikbeeld van een wereld die niet veel

meer is dan een panopticum.

Ik vraag me zelfs af of wij mensen intussen ook al niet kopieën van onszelf geworden zijn. Ons bewustzijn is tenslotte een door manipulaties en consumptiedwang gekneed wassen beeld geworden. We fungeren allemaal zo'n beetje als die Merselose St. Jan waarvan de oorspronkelijke beeltenis is weggezet. En de kopie van die heilige mag aan wind en weder ten onder gaan, mag zelfs gestolen worden zonder dat er van een ramp sprake is. Het besef dat de werkelijke St. Jan ergens veilig op een sokkeltje staat is een onwerkelijke triomf, want die St. Jan speelt geen enkele rol meer omdat hij een balling van de werkelijkheid geworden is. Het is zinloos de werkelijkheid en de oorspronkelijkheid asiel te geven in de stilte. Eindeloos is het aantal kopieën dat van St. Jan en onszelf gemaakt kan worden, zo eindeloos zelfs dat we op den duur niet meer weten waar het oorspronkelijke beeld gebleven is.

Wat ik met veel omhaal van woorden eigenlijk wil zeggen is dat we de echte St. Jan beter aan weer en wind en eventueel zelfs aan dieven kunnen blootstellen zoals we onszelf ook het beste aan de werkelijkheid kunnen blootstellen, zonder te gedogen dat er een kopie van ons wordt gemaakt.

Werkmij

Maanden, ik durf zelfs te zeggen jaren, heb ik omgezien naar de ware vreugde, het echte avontuurlijke en het van diepzinnigheid vergeven schone, maar Venlo heeft me altijd in de steek gelaten. Het stadje van lol en plezier bleek een mythe te zijn, een onvervreemdbaar deel van het tranendal en daar ben ik zeer onder gebukt gegaan.

Nu is er echter de Werkmij. Het eerste foldertje van dit de vrolijkheid en het avontuur propagerend instituut geeft van-

wege tal van stilistische onvolkomenheden nog wel geen reden tot uitzinnige vreugde, maar het begin is in ieder geval gemaakt. Wat de Werkmij - die zich vooralsnog van een zeer krampachtig jargon bedient - poogt te zijn is niet met enkele woorden aan te duiden. De uitbundigheid vliegt er in ieder geval van af en als ik het wel heb, wordt met name de strijd aangebonden tegen de van somberte vervulde linkse lieden en soortgelijk tobberig volk. En de Werkmij, die ik bij de eerste lezing van de folder, aanzag voor een geheel nieuwe trend, blijkt daarentegen juist de trendzuivering in het vaandel te hebben geschreven.

Vijf jaar gaat de Werkmij bestaan en er zullen pluimen en penselen verstrekt worden aan mensen die goede dingen doen ‘in het kunstzinnige en culturele’ vlak. Er komt een Werkmij-lied en er komen terrasologische onderzoekingen. Zeg nu maar niet dat het Venlo en Noord-Limburg ontbreekt aan even flitsende als creatieve geesten. Nogmaals: beoordeel dit nieuwe initiatief niet naar de groezelige folder waarmee de Werkmij zichzelf aan de openbaarheid prijsgeeft. En zelfs als u met de folder helemaal niet kunt lachen, geef dan niet meteen de moed op. Er zijn zeven afzonderlijke afdelingen die zich met ons aller vrolijkheid gaan bezighouden. De Werkmij zal aanwijzingen geven en standjes uitdelen als dat nodig mocht blijken.

Kortom, een roes van vrolijkheid waart over het Noordlimburgse land. Wie denkt dat de wereld nog te verbeteren is via partijen als de PPR en zijn kommer wil uitdrukken door een Che Guevara-pet op te zetten, die zal de Werkmij pal tegenover zich vinden.

Het enige dolle dat zich vooralsnog in het nieuwe initiatief manifesteert is de werkelijk krakende onzin die in de folder is opgenomen. Zodat men dus van een geslaagd initiatief kan spreken, vooral als de Werkmij tot onmiddellijke opheffing overgaat. Maar dat is natuurlijk een te uitzinnige en vrolijke conclusie.

Glamour

U bent toch zeker op de hoogte van het feit dat wij wederom een Miss Limburg hebben. Het is een dame uit Ulestraten, zo verneem ik en ze heeft met een aantal opvallende maten en andere miss-kenmerken een ter zake kundige jury op haar hand weten te krijgen.

Zoals te doen gebruikelijk ventileren wij hier enige boosheid over de jury, door een bevriende krant ook wel eens als het college van keurmeesters aangeduid. Of er enig protest zal rijzen tegen dit weinig smaakvolle gebeuren, valt te betwijfelen want de jaren zestig zijn voorbij en de naar emancipatie hunkerende vrouwen hebben het moede hoofd natuurlijk al lang in de schoot gelegd.

Die dame uit Ulestraten kan dank zij de 'keurmeesters' gaan deelnemen aan de Miss-Hollandverkiezingen. En daarmee is dit incident dan ook meteen uit de wereld. Als kranten komen we wel wat moeilijk te zitten als het wicht toevallig Miss Holland wordt. Om nog maar te zwijgen over de enorme paniek die zich van ons journalistieke betweters meester maakt, mocht deze dame Miss Wereld worden.

Toch is het vreemd dat de kritiek op dit soort gebeurtenissen zich meestal richt op de initiatiefnemers en op de jury.

De miss blijft altijd buiten schot en dat komt waarschijnlijk omdat we haar ook erg mooi vinden.

Daar komt nog bij dat de miss tot op zekere hoogte erg slim is. Ze kan er alleen maar beter van worden, terwijl de dames die niet kampioen worden er nooit slechter van worden.

Voor de dames moet het deelnemen aan dit soort keuringen een gebeuren zijn dat tussen hoop en wanhoop ligt. Ze maken een aantal menselijke zwakheden zichtbaar die in feite in niets verschillen van die welke allerlei deelnemers aan een talentenjacht aankleven. Heel even lokt de roem. Heel even cultiveert men de hoop dat men in de broze wereld

van de glamour terecht komt. Men paradeert met de beste glimlach voor een jury, of men kweelt een lied in de hoop dat de talentenjagers van verbazing van hun stoel zullen vallen. Maar hoe dan ook: men verhandelt in beide gevallen zichzelf. Dat mag dan een blijk van verregaande onnozelheid zijn, het is niettemin ook een blijk die tot lering strekt. Want het is wel duidelijk dat de mensen achter hun dromen aanjagen in de hoop dat ze zich met die droom kunnen verenigen.

Ongewild laten die dames die zo graag miss Dit of Dat willen worden en al die mensen die denken dat ze talent hebben, ons allemaal in de spiegel kijken. En daarin zien we niet zozeer een miss of een zangwonder, maar wel onszelf.

Museum

We hadden de bovenlichten van de huiskamerramen al open moeten zetten om de overmatige rook naar buiten te laten en de frietpan stond al op het gas, omdat we meenden dat met het nuttigen van een aantal bitterballen de alcohol-spiegel enigermate verlaagd zou kunnen worden. Toen werd het geniale plan geboren. We zouden een huis kopen aan de rand van een zogenaamde kleine kern en we zouden de gemeente een ton subsidie vragen. De toeloop van bezoekers hadden we begroot op 100.000 per jaar. En de naam was natuurlijk snel verzonnen: Het Groene-Longmuseum.

Iemand wist nog wel een oude zeis te vinden, weer iemand anders had nog voorwerpen voor het winnen van vlas op de vliering liggen en het moest geen moeite kosten ergens een dorsvlegel op te scharrelen. De opgeschilderde kruiwagen die nu vol geraniums in de voortuin stond moest natuurlijk aan de museumstukken worden toegevoegd, evenals het karrewiel waarvan we de spaken een mooi rood

kleurtje gegeven hadden.

Nostalgie, onvervalste Noordlimburgse nostalgie zouden wij met ons Groene-Longmuseum uitdragen. De bitterballen werden in de pan gegooid en we besloten er nog eentje te nemen.

Wij zouden een heuse koeiestal nabouwen, we zouden bij onze nicht de oude koffiemolen van grootmoeder in bruikleen vragen, we wisten nog ergens een kolenkit te staan en bij de spulletjesbaas was nog wel aan busjes van Blooker's Cacao en geëmailleerde bakjes met ‘Zand, Zeep, Soda’ te komen. Er zou een heus paard in de namaakstal worden geplaatst, we zouden melkbussen, oude eggen, afgedankte ploegscharen, koperen ketels, spinnewielen en oude foto's bijeen brengen. Er moest een fornuis komen met echte ringen, kachels met asladen moesten aangesleept worden, kaarsen en petroleumlampen moesten vergaard worden.

Na de bitterballen volgde de laatste borrel. En tenslotte volgde nog een allerlaatste borrel zodat het enthousiasme tot zo'n grote hoogte steeg, dat het Groene-Longmuseum niet langer een illusie, maar een dronkemanswerkelijkheid werd.

Dagjesmensen zouden toestromen en hun gemoederen zouden vol nostalgische gevoelens schieten. En ze zouden in de zalen van het Groene-Longmuseum de oude gebruiksvoorwerpen zien die onze Noordlimburgse voorouders hadden gebruikt zonder te weten dat hun nazaten ze nog ooit eens als ‘antiek’ zouden aanduiden.

De museumbezoekers zouden zien hoe die voorouders in zweet en zorgen hun leven gesleten hadden in die heerlijke tijd dat de Vincentiusvereniging nog ingreep als de nood tot de lippen gestegen was, mijnheer pastoor aanmoedigende woorden sprak om het tal van de aan zijn zorgen toevertrouwde zielen op te voeren, bloedeloze hummeltjes aan tbc leden, jonge zonen in de vastentijd niet mochten vrijen, je lijkkist op een paardekar naar de kerk werd gebracht, op het

einde der winter de laatste restjes melk uit een geite-uier werden geperst, vader en moeder 's morgens om zes uur uit de veren waren en werkdagen van twaalf tot zestien uur maakten, niemand wist hoe je die heerlijk grote gezinnen van meer dan tien kinderen redelijk te eten kon geven, zoonlief voor het kerstfeest in arren moede maar een konijn stroopte en dochterlief met dichtgeknepen neus in een ketel karnemelkse pap roerde. Heerlijke tijden. Alle groenten waren onbespoten, kippen legden nog scharreleieren, de ham hing nog in de schoorsteen en de melk kwam in het beste geval van een nog niet geheel tbc-vrije koe. Er was maar weinig, maar dat was vertederend romantisch. Er was gelukkig nog geen welvaart en overvloed, laat staan welzijn. Er was armoede en gebrek en er was een cultuur van zweet en tranen. Daar moest het zoveelste museum aan gewijd worden. Het Groene-Longmuseum. De bewaarplaats van de onvervalste nostalgie van de Peel en het Noordlimburgse land. De volgende dag waren we nuchter en gingen we gebukt onder een kater. En de illusie van het Groene-Longmuseum bestond niet meer.

Kaarten

Iemand vestigde dezer dagen mijn aandacht op de fraaie tentoonstelling van ansichtkaarten die in het Venlose Goltzius-museum te zien is. Merkwaardig was dat hij onder de indruk was gekomen van wat de mensen in vroeger dagen op die kaarten schreven. En inderdaad: de waarde van zo'n oude kaart wordt niet alleen bepaald door de afbeelding die er op staat, maar ook door hetgeen mensen met een beverig, maar niettemin zeer fraai en van vele krullen gebruikmakend handschrift op de kaart zetten. Daar komt nog bij dat zulke teksten een heleboel suggereren, maar in de eerste aanleg

weinigzeggend zijn. Veel verklaringen worden in uiterst bedekte termen gegeven en de charme ervan is dat ze de nieuwsgierigheid van de lezer in hoge mate bevorderen. En daardoor wordt de lezer een voyeur, iemand die een blik werpt op het doen en laten van anderen, iemand die zelf een beetje door het sleutelgat kijkt, overigens door toedoen van de tekstschrijvers zelf.

Een tante van mij heeft eens een romance gehad met iemand en op het hoogtepunt daarvan begaf ze zich met haar amant naar het Belgische Spa. De familie werd middels ansichtkaarten, waarop lommerrijke lanen, neo-klassieke gebouwen en mondaine toestanden stonden, op de hoogte gehouden. Mijn tante kon haar verrukkingen nauwelijks verbergen en dat is misschien ook de reden geweest waarom de familie die kaarten jarenlang verborgen heeft gehouden tussen notariële papieren en andere zaken die ongeschikt werden geacht voor de blikken van onvolwassenen en buitenstaanders. Pas na de dood van die tante hebben wij haar min of meer openlijke bekentenissen mogen lezen. Ze waren aandoenlijk en in het geheel niet aanstootgevend. Toch waren ze geschreven met onvoorzichtigheid die verliefde mensen eigen is en dat proefde je na vijftig jaar nog steeds. Beschreven ansichtkaarten zijn daarom ongeschikt voor de historici, maar daarentegen het neusje van de zalm voor sfeerproevers. Al die kaarten in ogenschouw nemende, wordt men overvallen door een stemming die is samengesteld uit weemoed, vaag plezier, verlegenheid. Maar het meest vreemde bijverschijnsel is dat men, spiedend tussen de regels die inmiddels gestorven familieleden en onbekenden hebben geschreven, niet alleen het gevoel heeft deze mensen ergens op te betrappen, maar ook zichzelf. ‘Onze kamer biedt een prachtig uitzicht’, schreef mijn verliefde tante en een vertederd, verbolgen of ondeugend familielid had het woord ‘onze’ met een rood potlood onderstreept.

Prenten

Nu in Grubbenvorst een tentoonstelling van oude prentbriefkaarten gehouden wordt, mag ik mijn manie voor het plaatwerk dat rond de eeuwwisseling werd vervaardigd, wel aan de openbaarheid prijsgeven. Ik heb me vaak afgevraagd waarom juist die periode zo'n magische aantrekkingskracht uitoefent. Het heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat of onze ouders of onze grootouders juist rond de eeuwwisseling hun jeugd beleefden.

Bovendien is er een speciale relatie tot de toen nog vrij nieuwe fotografie en zodoende bespeurt men op menig oude prentbriefkaart zoiets als de parmantigheid van een generatie die zeker meende te weten dat ze het aanschijn der aarde definitief zou vernieuwen.

Daar staat tegenover dat veel gefotografeerde mensen met zoiets als vrees, dan toch onderworpenheid in de camera blikken. De fotografie betekende een triomf der techniek, maar voor menig rechtgelovig voorouder zal het ook iets zondigs zijn geweest, iets dat slechts met gepast wantrouwen tegemoet getreden kon worden.

Voor mij roept de oude fotografie, voorzover ze betrekking op mensen heeft, een niet of nauwelijks te ontraadselen probleem op dat aanleiding tot vele bespiegelingen kan geven. Het is het probleem van het hoe en waarom van het leunen. Is het u ooit opgevallen dat veel gefotografeerden uit die dagen ergens op leunen. Mijn grootvader heeft zich als soldaat laten vereeuwigen. In de ene hand houdt hij zijn pet, maar intussen wordt zijn stoere houding voor een deel teniet gedaan omdat hij quasi achteloos op een bloemenpedestal leunt. Het leunen bereikte opmerkelijke hoogten. Men leunde tegen monumenten, over stoelen, in deuropeningen enzovoort. En wat opmerkelijk is: het leunen evolueerde in later jaren tot liggen. Deze vormen van gesublimeerde luiheid ziet men het duidelijkste op oude sportfoto's. Op de voorste rij

flankeren de twee backs - zoals ze toen nog heetten - de keeper en ze doen dat liggende, daarbij meestal steunend op een arm. Omdat ze met het hoofd naar de keeper liggen, geven zij de foto een opmerkelijke symmetrie. Het liggen of leunen diende dan ook een esthetisch doel.

Maar daarmee is het verschijnsel natuurlijk onvoldoende verklaard. Ik geloof eerder dat het gecultiveerde leunen of liggen werd ingegeven om de schijn van rust op te houden.

Men verlangde naar iets dat niet bestond of waar geen tijd voor was. Want de rust was een ideaal waaraan een hele generatie bijna nooit toekwam. Zodoende symboliseert dat leunen waarschijnlijk iets dat volstrekt onbereikbaar was.

Volks

Het is alweer even geleden dat deze krant haar lezers opriep partij te kiezen voor Mary Servaes - alom bekend als de Zangeres Zonder Naam - nadat deze openlijk was aangevallen door de vaderlandse cabaret-exegeet Wim Ibo. De verontwaardiging was trouwens vrij gemakkelijk te activeren, want Mary is immers een in Limburg woonachtige dame die jarenlang is verguisd en wier liederen alleen de eenvoudigen van geest beroerden. Daarom is het ook vrij gemakkelijk Mary te gebruiken om de kar van een veel algemener onbehagen te laten trekken. Voor heel veel mensen vertegenwoordigt Mary Servaes het eenvoudige en het begrijpelijke en ze staat dan ook - ongewild misschien - model voor wat de grote massa denkt en voelt. En de grote massa denkt op haar beurt weer dat Mary met haar liederen een zeer authentiek stukje van de volksziel blootlegt. Daarom heeft het volk haar aan het hart gedrukt en wee degene, die over haar een onvertogen woord wenst te zeggen. Daarom had Ibo het ook niet zozeer op Mary gemunt, maar op ons allemaal.

Mary was beledigd, maar haar massale aanhang nog meer.

Er zijn mensen die de kunst verstaan heel handig op de gemiddelde Nederlander (of Limburger) in te spelen. Zij geven voedsel aan de verontwaardiging en prompt klimt iedereen in de pen om per omgaande van die verontwaardiging blijk te geven. En nooit wordt vergeten erbij te zeggen dat het naamloze collectief in feite de drager van het echte gezonde verstand is. Dit soort gestuurde verontwaardiging - hoe goed ook bedoeld - riekt naar manipulatie. Of de massaal gekoesterde gevoelens juist zijn, speelt geen rol. Van belang is slechts dat men de indruk wekt dat de zwijgende meerderheid het altijd bij het rechte eind heeft. In die conceptie bestaan opeens geen mensen meer die het op grond van studie of intelligentie beter zouden kunnen weten. Het ‘gezonde volksgevoel’ wordt de maat der dingen en als gevolg daarvan kunnen de demagogen rustig hun gang gaan. De oproep tot steun aan Mary Servaes zal wel heel goed bedoeld zijn. Maar het resultaat ervan zegt niets over de artistieke kwaliteiten van deze dame. De diepere zin van de oproep is dan ook dat er een uitlaatklep wordt geconstrueerd voor het onbehagen. Dat zou allemaal nog geen ramp zijn, ware het niet dat die uitlaatkleppen op een zeer onterechte manier kunnen worden aangewend. En het vervult mij met kommer als ik zie dat allerwege steeds meer op dat ‘gezonde volksgevoel’ wordt afgestemd.

Anders

Grard Sientje begint zoetjesaan een uniek fenomeen te worden. Ik neem aan dat zulks niet zozeer aan Grard zelf ligt, maar aan de mensen die enige, zoniet veel belangstelling voor hem koesteren. Grard Sientje is een soort kluizenaar die aan de Peelboorden woont en wiens bestaan voor een

deel wordt bepaald door een niet onaanzienlijke meute honden.

In deze krant is Grard al verschillende malen ten tonele gevoerd. Onderwijl is een boekje over hem verschenen en thans zijn ook de jongens uit Bussum bij hem op bezoek geweest. Dat alles zij Grard van ganser harte gegund. Weliswaar geeft de plotselinge publiciteit aanleiding om te veronderstellen dat Grard toch niet zo'n groot kluizenaar is dan wordt aangenomen. Maar ook dat zal minder aan hem dan aan ons te wijten zijn.

Ik waag te veronderstellen dat de populariteit van de ‘Peelreus uit Zeilberg’ te maken heeft met enige gevoelens van onlust die in onszelf aanwezig zijn. Want tenslotte zijn wij het die 'n zekere behoefte aan kluizenaars en aanverwante kleurige figuren hebben. De bekendheid van de man, die er drie bruiden op na houdt - Anton Heyboer - heeft met precies dezelfde gemoedsbewegingen van het grote publiek te maken. Er is een behoefte aan curieuze mannetjes omdat we zelf niet meer in staat zijn curieus te zijn. We zijn allang het slachtoffer van het gegeven dat we in deze samenleving deel uit maken van de eenheidsworst. En iedereen die zich aan de grote sociale worstdraaierij weet te onttrekken, kan rekenen op de belangstelling en de bewondering van zijn medemensen.

Er gaat in ieder mens een Grard Sientje schuil, tegelijk met het onvermogen om ooit een Grard Sientje te worden. We zijn de bewonderaars van een levensstijl die anders is dan de onze. Daarom vergapen we ons ook aan het legioen van de bekende Nederlanders die in allerlei kleurige tijdschriften doen alsof ze zichzelf zijn. We willen weten hoe de bekende Nederlander woont, hoeveel vriendinnen en romances hij er op na houdt en wat hij eet en hoe hij slaapt. En tegelijkertijd speuren we naar de lotgenoten die op de een of andere manier niet wensen mee te doen aan het eenheidstheater waarin we zelf dagelijks een weinig opbeurende figurantenrol

moeten spelen.

Grard Sientje is daarom het ideaal van de burgerman. Daarom kan hij op onze belangstelling en onze bewondering rekenen. Hij is wat wij allemaal zouden willen zijn: anders.

Peel

De Deurnese progressieven hebben een stunt bedacht ter gelegenheid van de opening van het museum De Wieger: er wordt een alternatieve tentoonstelling ingericht om enig licht te werpen op de sociale realiteit van de Peel gedurende de periode tussen de beide wereldoorlogen. Die Wieger wordt met veel officieel vertoon geopend en de progressieven vrezen, als ik het allemaal goed begrepen heb, dat het museum net zo elitair als de meeste andere musea gaat worden.

Nu hoeft dat geen probleem te zijn en door de actie lopen een aantal zaken wel op een merkwaardige en daarom ook weinig duidelijkheid verschaffende manier door elkaar. Wie graag naar mooie schilderijen en gebruiksvoorwerpen gaat kijken, mag voor mij daar alle en desnoods royaal gesubsidieerde gelegenheid toe krijgen. Maar als musea gaan dienen om de sociale werkelijkheid bewust te verhullen, dan wordt het natuurlijk een beetje moeilijker.

Persoonlijk zou ik de komst van De Wieger met alle mogelijke middelen bevorderd hebben, als dat museum zich ook ten doel gesteld zou hebben eindelijk eens een einde te maken aan die afschuwelijke Peelmythe. Misschien gaat De Wieger zich op dat terrein nog wel inzetten, maar gebeurt dat niet, dan zal men de tentoonstelling van de progressieven een min of meer permanent karakter moeten geven.

Onder de Peel-mythe versta ik het tamelijk weerzinwekkende en door romans van het Kortooms-genre aangewakkerde

geloof dat in De Peel vroeger een vrolijke armoede heerste die min of meer tot inspiratiebron en decor diende van allerlei cultuurridders die uit waren op idyllische gegevens. Het is een onuitroeibaar geloof en ieder keer als er een nieuw Peelboek verschijnt, blijkt dat de sociale toestanden vakkundig worden gebruikt als decor voor een kleurrijke onnozelheid die door de Peelbewoners vele decennia aan de dag gelegd zou zijn. Intussen is de sociale werkelijkheid van het Peelverleden vaak letterlijk en figuurlijk 'met geen pen te beschrijven'. Vandaar ook dat het goed zou zijn als juist in een plaats als Deurne hard gewerkt zou worden aan het ontmythologiseren van het verleden.

De mythe van de Peel begint verbijsterende vormen aan te nemen en een alternatieve tentoonstelling die ons door nostalgie verblindende burgers met de neus op de onverbiddelijke werkelijkheid zou drukken, kan natuurlijk geen kwaad. Of dat de taak van De Wieger is, zou ik niet weten. Maar dat het niettemin een belangrijke taak is, staat als een paal boven water.

Chique

Omstandigheden voerden mij afgelopen weekend naar de Kaiser Friedrich-Halle in Mönchen-Gladbach alwaar een grote carnavalszitting plaatsvond van het soort dat wij ook vaak op de Duitse tv zien en bovendien van precies hetzelfde soort dat wij ten onzent zo graag in zogenoemde pronkzittingen nabootsen.

Als het waar is dat het Duitse carnaval voor een deel de stijl en het ritueel van de Nederlandse carnaval bepaalt, dan zie ik het goed de verkeerde kant op gaan. Nu ben ik toch niet al te dol op pronkzittingen en hofbals, al was het maar omdat het carnaval vierende voetvolk bij die gelegenheden

angstvallig buiten de deur wordt gehouden. En sinds de smoking en het rokkostuum onmisbare attributen van de carnavalsviering geworden zijn, is het alleen nog maar erger geworden.

Maar wat ik daar bij onze oosterburen zag, ervoer ik als een teken van de naderende ondergang van het carnaval. Stel je voor: de meeste van de vele honderden zitplaatsen waren voorzien van het bordje 'gereserveerd'. En die plaatsen werden later dan ook bezet door mensen van een soort dat men bij ons op het Grand Gala du Disque pleegt aan te treffen; de happy few, omhangen met chique glitterwerk, versierd met peperdure kapsels en met een gezicht dat deed vermoeden dat Kaiser Friedrich ieder ogenblik zelf kon binnenkomen.

Daar kwam nog bij dat de buuttereedners een zeer dubieus soort humor ten beste gaven en dat de dansmarietjes die er met bosjes optraden waren getransformeerd tot dansgroepjes zoals men ze ook wel eens in tv-shows ziet. Carnaval?

Vraag het me niet, maar het kwam mij voor dat dit vertoon van decolletés, vlinderstrikken en champagneflessen evenveel met carnaval te maken heeft als sinterklaas met Kerstmis. Nu moeten de mensen zelf weten hoe ze hun feestjes bouwen, maar ik beschouw dit soort seances, dat ook bij ons steeds meer in zwang komt, als wezensvreemd aan het carnaval.

Want als ik me niet vergis valt of staat het carnaval of de vastenavondviering met een maximum aan spontaniteit en met een minimum aan dwaze chique. Maar ik vrees het ergste, vooral omdat het binnenste buiten gekeerde colbertjasje van toen, tegenwoordig minstens een smoking moet zijn. Of voor wie die niet begrijpt; carnaval is er niet meer om met jezelf te lachen, maar om het beter en duurder te doen dan een ander. Met alle rampzalige gevolgen van dien.

ROZ

De Regionale Omroep Zuid (ROZ) bestaat dertig jaar. Ik weet niet of ik het juiste tijdstip gekozen heb, maar ik wil graag een gepast huldeblijk aan de openbaarheid prijsgeven. Ik kan me zo'n huldeblijk permitteren, want ik hoor tot de vaste luisteraars van de ROZ en ik heb bovendien al een keer in een programma mogen figureren met een aantal totaal overbodige opmerkingen de Limburgse pers aangaande. Het beste programma dat de ROZ ooit heeft uitgezonden handelde over de invoering van toeristenbelasting. Luisteraars mochten telefonisch reageren. Er meldde zich dan ook een dame uit Maastricht die ongeveer het volgende zei:

'Hou eens op met ouwehoeren en maak eindelijk eens een goed programma.' De dame had niet in de gaten dat haar bijdrage het programma meteen een ongewone dimensie gaf van openheid en volmaakte vrijheid van meningsuiting.

Nee, ik wil niets smalends zeggen over de ROZ; ik wil alleen maar zeggen dat de ROZ een welhaast perfect beeld biedt van Limburg. De ROZ: dat zijn we tenslotte allemaal, compleet met onze onbenulligheden, onze minderwaardigheidsgevoelens en onze hang naar op gedragen toon gebrachte actualia. De ROZ is het volmaakte spiegelbeeld van Limburg. Daar komt nog bij dat de ROZ geen zieltjes behoeft te winnen en slechts een dik miljoen per jaar te besteden heeft. Als luisteraar blijf je dus gespaard voor onzinnigheden die andere omroepen om der wille van de zielenwinst debiteren. De ROZ is het ideaal van een omroep die niet door een zuil wordt geschraagd.

De Maastrichtse dame die de ROZ wilde betichten van 'geouwehoer' had dan ook ongelijk. De 'regionale' maakt goede programma's voorzover Limburg, de daar spelende actualia en de daar woonachtige mensen dat toelaten.

Als binnen de Limburgse grenzen geen revolutie uitbreekt, kan de ROZ ook geen programma maken over de revolutie.

En als bij het sluiten van de mijnen de mijnwerkers het vertikken om massaal het gouvernement in Maastricht te bestormen, kan aan zoiets ook geen uitzending worden gewijd. De ROZ is daarom een medium dat onze eigen beperktheden en tekorten gedurende een uur per dag in kaart brengt. Misschien zijn er wel ROZ-medewerkers die zitten te springen op de uitzending van het jaar, maar als er niets gebeurt dat zo'n uitzending rechtvaardigt, dan moet je met je bandrecorder mooi in de Maastrichtse studio blijven zitten. Als ik de ROZ bij deze hulde breng, dan is dat omdat de kwaliteit van zijn programma in volm aakte overeenstemming is met de identiteit van Limburg.

Kienen

Kienen. Wat is dat? Een in Limburg zeer frequent bedreven volksvermaak met een aantal op verslaving lijkende nevenwerkingen. Het is een spel met kaarten en nummertjes, centen die over hokjes worden voortbewogen en prijzen zoals broodroosters en elektrieke dekens. De deelnemers zijn van alle leeftijdscategorieën en in bijna alle gevallen zeer talrijk.

Kienen is dus een spel waarmee terdege rekening gehouden moet worden en dat doet intussen ook bijna iedere vereniging. Voor het beoefenen van dit spel behoef je in het geheel niets te kunnen. Wie de cijfers van 1 tot 10 kent is in intellectueel opzicht gerechtigd aan het spel deel te nemen. En voor het overige wacht je gewoon totdat je kaart of je rij vol raakt en dan hoef je niets anders te doen dan ‘kien’ te roepen, als een ander je tenminste niet voor geweest is. Het spel heeft in feite niets aantrekkelijks. Zelfs de prijzen wijzen op een inkoopbeleid dat overal door bepaald is, behalve door vindingrijkheid. En toch gaat er kennelijk een

bijna verslavende spanning van het gebeuren uit.

Zonder twijfel is een van de aantrekkelijkheden van het kienspel de absolute eenvoudigheid ervan. Maar het kienen heeft kennelijk ook een dimensie die alleen de fervente kiener kan aanvoelen.

Toch lijkt mij de grote aantrekkingskracht van het spel gelegen te zijn in de volstrekte passiviteit waarmee het beoefenen ervan gepaard gaat. Je zit daar maar met centen of schijfjes over die kaart te schuiven, terwijl iemand aanhoudend nummertjes opdreunt. Je hoeft vrijwel niets te doen, je hoeft je alleen maar over te leveren aan het lot, waarvan je bij hoge uitzondering gunsteling wordt.

Die overgave aan de passiviteit wordt in het gunstigste geval beloond met een broodrooster of elektrieke deken. En juist deze slopende saaiheid schijnt zelfs - hoe wonderlijk het ook klinkt - een zeker gevoel van sensatie te geven. Lijf en geest hoeven nauwelijks in beweging te komen en toch gebeurt er iets en loopt men zelfs kans onder prijzen bedolven te worden.

Kortom; kienen is als geen ander spel een achter passiviteit verscholen sensatie. En als zodanig lijkt het me een uitvloeisel te zijn van de passiviteit, die onder invloed van de beeldbuis iedere avond in de huiskamer gepraktiseerd wordt. Het is een geestdodende manier om in het bezit te komen van allerhande apparaten en het is vooral een passende illustratie van een toestand van verslaving.

Musikanten

Er hangen ons weer een paar blaaskapellenfestivals boven het hoofd. Dat zijn opmerkelijke gebeurtenissen waaraan steeds meer in korte broek gehulde heren deelnemen die daarenboven ook nog zijn getooid met Tiroler hoedjes.

Zij importeren ten onzent een nieuwe cultuur die in feite thuishoort in Bohemen, Beieren en Oostenrijk en die hier gretig aftrek vindt. Een vreemde zaak. Nu moet iedereen zelf weten welke muziek hij aan zijn instrument ontlokt, maar het blijft een merkwaardig gegeven dat in goed tien jaar tijds de 'musikanten' uit alle hoeken en gaten zijn gekropen die bijna allemaal een Duitse naam dragen. Daarenboven bedienen ze zich van een uit bovengenoemde contreien afkomstig repertoire, waarbij men vooral naar de ogen van een slimme Beier kijkt die alweer enige tijd geleden de Egerländer Musikanten bijeenriep met het oogmerk een aantal volksdeuntjes in een zeer commercieel pakje aan den volke te presenteren. Zo ontstond een geheel nieuwe loot aan Limburgs culturele stam. Het zal wel te maken hebben met het feit dat wij in deze gewesten de idyllische knusheid van Bohemen en Beieren missen, dat we toch graag eens in een lederen korte broek lopen en dat we de polka en de wals verkiezen boven de meer eigentijdse muzikale stromingen. Aldus vormen de 'musikanten' een hecht legioen dat tot een compleet modeverschijnsel is uitgegroeid en dat alle kenmerken van een volkse reactie draagt. En de 'musikanten' staan kennelijk niet alleen, want ik heb ook al een paar zangkoren mogen beluisteren waarvan de leden als kozak verkleed het podium betraden. Toch zou ik graag eens willen weten wat nu de diepere beweegredenen zijn van de mensen die zich aan deze cultuur verslingerd hebben. Ik neem aan dat gezellige muziek, een goed glas bier en een avond onbekommerde lol het fundament vormen van deze snel om zich heen grijpende stroming. Maar waarom al die Duitse namen? En waarom de stormachtige import van een cultuur die is gebaseerd op een heel ander levensgevoel dan wij hier kennen? Het komt me voor dat het plezier dat wij in deze gewesten op gezette tijden nodig hebben kunstmatig wordt voorzien van een identiteit die we er zelf niet aan kunnen geven. Daarom moeten we opeens

zonodig Frühschoppen tegen de achtergrond van uitheemse muziek en kinderlijke uitmonsteringen. Maar misschien hebben al die ‘musikanten’ geen ander alternatief. Als het zo doorgaat moeten we ons nog eens in het jodelen gaan bekwamen.

Krachttoeren en gewoonten

Vetvrij

Er zijn argumenten genoeg voorhanden om Limburg los te maken van de rest van Nederland. We hebben een eigen taal, we kijken liever naar de Duitse dan naar de 'Hollandse' tv en we schijnen zelfs zoiets als een eigen cultuur te hebben. Nu verneem ik ook nog dat in onze bedrijfskantines aanzienlijk minder vet gegeten wordt dan in de rest van Nederland.

Toen ik de vorige week een zeer kort aangebonden academicus op de buis hoorde beweren dat in de Nederlandse bedrijven een overmatig gebruik van kliedervette hapjes wordt gemaakt, wist ik eigenlijk al dat ons gewest daarop een uitzondering zou vormen. En warempel, een bericht van die strekking verscheen enkele dagen later in de kranten. Alles is hier zo'n beetje voorspelbaar, zo bleek weer eens. Voor onze noeste werkers geen 'dikmakers', ofschoon de kantinebazen wel eens tot een compromis gedwongen worden.

Maar onze bedrijfsartsen en menucommissies hebben de zaak stevig in hun greep en hun dictaten worden stipt uitgevoerd. Het is wel niet zo dat we voorlopers zijn op het terrein van het macro-biotisch voedsel maar het is toch wel zo dat we slechts twee keer per week frites aan het personeel verstrekken.

Dat eetgrage gezinnen deze culinaire zindelijkheid compenseren door bij voorkeur in de weekends hele ketels frites uit de buurtkramen weg te slepen kunnen we buiten beschouwing laten, want het onderzoek van de kort aangebonden academicus had op dat aspect geen betrekking.

We zijn een gezond volk dat voedzame etenswaren weet te waarderen en dat volgzaam is jegens de bedrijfsartsen en

menucommissies. Wederom blijken we een lichtend voorbeeld te zijn voor de rest van Nederland. Weg dus met die ‘dikmakers’-verslindende Hollanders die zelfs tijdens hun werk de frikandel-speciaal niet kunnen ontberen. We vormen tesamen een verstandig volkje en het wordt hoog tijd dat we uit dat gegeven de staatkundige consequenties trekken.

In het licht van de herindustrialisatie zou het daarom goed zijn eventuele nieuwe bedrijven aan te trekken onder het verpletterende motto dat onze bedrijfskantines een heel speciale traditie hebben op het stuk van calorievrij voedsel.

En ook in personeelsadvertenties mag dit feit niet langer verzwegen worden, want er gaat een onontkoombare wervingskracht van dit soort zaken uit. De vraag lijkt derhalve gewettigd of we nog verder kunnen gaan met die Hollanders.

Onze vooruitstrevendheid swingt immers de frituurpan uit.

Wedden

Ik wil er nog een keer op terugkomen, want nog steeds vraag ik me af wat al die, veelal in Noord-Limburg voorkomende, zonderlingen bezielt die alsmaar weddenschappen afsluiten.

Dezer dagen heeft de een of andere persoon het bestaan met een zak van vijftig kilo op zijn nek een afstand van tweeëntwintig en een halve kilometer af te leggen. Zulks wordt dan een prestatie genoemd en dat zal het ook wel zijn.

Als ooit iemand van plan is de filosofie van de weddenschap te formuleren, vindt hij in het Noordlimburgse voldoende stof voor zijn studie. Want iedere keer opnieuw duiken ze weer op, die noeste weddenschappers die niets te dol is als er maar een vat bier in het vooruitzicht gesteld wordt.

Het afsluiten van een weddenschap lijkt me een teken van zwakte, waarbij de zwakte dan vooral het kenmerk is van de persoon die bij voorbaat weet dat hij gaat winnen. Want

de winnaar wint in feite niets en zijn moeite staat in geen enkele verhouding tot de beloning die hem ten deel valt. Juist daarom is zijn onderneming absurd. Er spreekt alleen maar het verlangen uit één keer op te vallen, voordat zijn naam weer aan de vergetelheid wordt prijsgegeven.

Maar hoe zijn prestatie ook wordt beloond, hoeveel jubel de krachtpatser ook ten deel valt; zijn moeite is altijd vergeefs. Wat hij doet, heeft niets om het lijf. De mens heeft de neiging te willen opvallen. Dat is zijn zwakte die hij via absurde krachttoeren zichtbaar maakt. Vandaar ook dat het verlangen op te vallen een karikatuur van hem maakt. Toch zou ik niet graag uit het oog willen verliezen dat het de samenleving zelf is die de mens zo heftig aan de tralies van het gevang der vergetelheid doet rukken. Zonder krachttoeren en uitzonderlijke prestaties moet hij het applaus ontberen en bekent hij zich tot de vergetelheid. Niet het vat bier dat de moeizaam kruiende krachtpatser ten deel valt, is de inzet van zijn onderneming, maar de onopvallendheid van zijn bestaan. Zijn menselijke ijdelheid en zijn isolement dwingen hem tot absurde ondernemingen.

Tenslotte sluiten we allemaal weddenschappen af en maken we allemaal een gok van ons bestaan. Daarom is het misschien goed de zonderling die in het zweet des aanschijns zijn krachttoer voltooit te zien als de karikatuur van ons allemaal. In dat opzicht hebben deze mensen hun betekenis. Ze houden ons een spiegel voor en leveren met hun geploeter het bewijs voor ons ijdel en absurd streven naar grootse verrichtingen.

Record

Als het een beetje meezit - wat van mij overigens niet hoeft - sneuvelt vandaag het wereldrecord paalzitten in Venray.

Tegelijkertijd sneuvelt nog een ander record namelijk dat van de onnozelheid.

Ik heb me vaak het moede hoofd gebroken over de drang die deze immer op nieuwe records beluste lieden te pakken heeft. Je kunt met heel hoogdravende superlatieven de kwestie te lijf gaan en bijvoorbeeld vaststellen dat iedere aanval op een record ook een aanval op de menselijke waardigheid is. Want wie krijgt het in zijn hoofd om met een steeds beurser wordend achterste, een aan de grenzen van het uithoudingsvermogen naderend gestel en gaandeweg half gebroken op een paal te gaan zitten? Bovendien weet je zeker dat er altijd een nog onnozeler persoon te vinden is die een hernieuwde poging gaat doen jouw ten koste van zoveel leed gevestigde record te breken.

Toch schijnt het systeem feilloos te werken. De recordjager is, blijkens de belangstelling die men voor hem koestert, voor een paar dagen een held. Hij trekt bekijks en veroorzaakt een zeker soort sensatie. En hoe meer hij erin slaagt de nieuwsgierigheid van de goegemeente op te wekken, hoe meer hij zichzelf in de heldenrol dringt. Zodoende veroorzaken de door hemzelf en door het publiek bepaalde omstandigheden de echte heldenrol en dan is het leed van het lange paalzitten kennelijk gemakkelijk te dragen.

Laten we ons neerleggen bij het vaststaande gegeven dat recordpogingen zich meestal onttrekken aan zinrijke argumenten. En laten we tevens vaststellen dat we als individu, in samenlevingen als de onze, niets te betekenen hebben, zodat het geen wonder is dat we ons af en toe met iets wereldschokkends moeten manifesteren. Onze krachttoeren zijn illustratief voor onze zwakte. En we ruilen het zelfrespect graag in als we, al is het maar een paar dagen, de schijnwerpers op ons gericht weten. Tot stervens toe willen we op een paal gaan zitten als we daarmee maar een onomstotelijk bewijs voor ons bestaan kunnen leveren. De vermeende eer die te behalen valt en de zeer nadrukkelijke

manifestatie van heldendom, vaagt het gegeven dat we eigenlijk voor joker zitten volkomen weg. En wie in dit leven niet op een paal zit en wie op zijn manier geen pogingen doet om op te vallen om daarmee zichzelf overeind te houden mag het zeggen. Er is geen persoonlijke ambitie die niet op de een of andere manier identiek is aan de aandrang een wereldrecord te vestigen.

Bier

Wij Limburgers blijven dus toch de grootste bierdrinkers. Maar liefst 108 liter per hoofd van de bevolking hebben wij nodig om van onze dorst af te komen. Daarmee worden we min of meer bevestigd, zoals dat tegenwoordig heet.

Want menige niet-Limburger wenst ons graag te zien als het volk dat van de vroege morgen tot de late avond met een glas bier in de hand staat en dat zonder dat glas niet in staat is behoorlijk te existeren.

Het bierdrinkers-imago hebben wij al geruime tijd. Toen ik in dienst was werd mij al vaak voor de voeten geworpen dat ik uit het land der drinkebroers kwam. Merkwaardigerwijze gebeurde dat vaak als mijn opponenten zelf al lichtelijk aangeschoten waren. Veel verweer kon ik niet bieden, want ik was allerminst gespeend van dorst en bovendien spraken de statistieken duidelijke taal. Toch beschouwde ik die opmerkingen als een verwijt en ik verheel niet dat ik me er vaak voor schaamde. Want ik was me er wel van bewust dat wij Limburgers nog veel meer deden dan bierdrinken en ons overgeven aan allerlei uitspattingen.

Maar iemand voorstellen als fervent bierdrinker is niet veel meer dan een medemens terugdringen in de krochten van provinciaal primitivisme. En daar had ik een geweldige hekel aan. Ik voelde een zekere gène voor mijn afkomst.

En nogmaals, verweer was nauwelijks mogelijk.

Wat me nog het meest verbaasde was dat er tal van Limburgse dienstmakkers waren die helemaal niet zwaar tilden aan dat vreemde imago. Ze waren er juist trots op dat ze vele tientallen glazen bier konden wegwerken om hun identiteit daarmee als het ware te staven. En ofschoon ik in het nuttigen van bier nauwelijks enige bescheidenheid aan de dag legde, bleef me die vreemde schildering van de Limburger als drinkebroer en feestvarken zwaar op de maag liggen.

Ik ben daar nooit helemaal bovenuit gegroeid. Nog steeds mag ik graag en veelvuldig het glas heffen, maar ik wil wel als een normale Nederlander worden bekeken. Nog steeds stort ik me met veel genoegen in het carnavalsgewoel, maar ik wil niet voor een carnavalist doorgaan. Zo is het Limburgerschap vaak een kwelling voor me geweest, zonder dat ik mijn herkomst ooit heb verloochend en zonder mijn zuidelijke tongval achter een Noordnederlandse intonatie te verbergen. Noem mijn relatie tot Limburg desnoods maar een haat-liefde verhouding. Geef het maar een bepaalde naam. Maar je bent die je bent, zelfs als je jezelf een rasechte Limburger durft te noemen.

Garde

Een jaar of vijfentwintig geleden had je van die in en in slechte mensen die een bezoek aan Parijs aangrepen om een kijkje in de Moulin Rouge te nemen. Verdachte lieden waren het, want ze aanschouwden daar keurig op de maat dansende dames die op een hoogst onwelvoeglijke manier met hun overigens zeer fraaie benen zwaaiden en haar rokken tot over de grens van het toelaatbare in de hoogte tilden. Maar de tijden zijn gelukkig veranderd, zodanig zelfs dat wat men destijds als ontoelaatbaar beschouwde, thans door

dames in Tegelen, Horst en Venray en waar al niet als iets volkomen normaals wordt beoefend. Ik heb het nu over de zogeheten dansgardes, waarvan de leden al of niet op kosten van de gemeenschap even uitdagend met hun benen zwaaien als destijds hun voor onkuise wichten uitgekreten zusters van de Moulin Rouge. Een merkwaardig verschijnsel, deze dansgardes. Ik mag graag een fraai vrouwenbeen zien, daar niet van, maar ik moet er steeds aan denken dat de ouders van deze meisjes nog hebben gedanst in dorpszalen waar bordjes aan de lambrizering hingen met het opschrift: 'Swingen verboden'.

Als 'cultureel' verschijnsel zijn die gardes eigenlijk nog veel merkwaardiger. Ik deel ze gemakshalve maar even in bij al die andere verschijnselen als daar zijn de Tiroler Kapel, de dansmarietjes en de in steeds onwaarschijnlijker costuums gestoken klaroen- en trommelkorpsen. Hun prestaties worden gemeten in regionale, landelijke en zelfs Europese kampioenschappen. En ten behoeve van dit soort gezelschappen zijn natuurlijk overkoepelende bonden opgericht, die worden aangevoerd door mensen die zich in korte tijd hebben opgewerkt tot heuse autoriteiten op al deze gebieden. Er zijn officials en juryleden en gaandeweg zijn er natuurlijk ook kenners gekomen. Waar dit alles heen moet, weet ik niet. Maar het zou me totaal niet verbazen als we straks ten plattelande de Senegalese danskunst gaan beoefenen en dat de vrolijke Tiroler van nu dan met amuletten omhangen op een tam-tam zit te roffelen. We gaan dan zes-kampen in Georgische costuums of organiseren de wereldkampioenschappen yoga.

Dat alles heeft in ieder geval tot voordeel dat we zelf niets hoeven te verzinnen. Er komt altijd wel weer iets nieuws uit een andere cultuur overwaaien. En teneinde dat nieuwe in de gepaste banen van de competitie te leiden, organiseren we natuurlijk kampioenschappen. Nee, de stroom van dwaasheden zal niet te stuiten zijn.

Lintje

Vandaag steekt menig burgemeester zich in het beste pak om hier en daar een onderscheiding uit te delen. Zo hoort dat aan de vooravond van hare majesteits verjaardag. Er gebeuren vandaag wel meer knusse dingen en er wordt bijzonder veel komedie gespeeld.

Elementair in dat spel is het doen alsof niemand iets weet. Dat is een houding die vooral is voorbehouden aan de familieleden en huisgenoten van de onderscheidene. Er moet een modus gevonden worden om de te onderscheiden notabel op een bepaald tijdstip niet te laten ontsnappen. Verder moeten alle mogelijke smoesjes verzonnen worden om hem zijn beste pak te laten aantrekken. Nu ontstaat er een dubbele geheimzinnigheid die tot dusver alleen door de toneelschrijver Pirandello is gesignaleerd. Want de hoofdpersoon van de komedie krijgt in de gaten wat gaande is, maar besluit in weerwil van deze kennis zijn huisgenoten niet te laten merken dat hij weet welk spel er met hem gespeeld wordt. Hij doet alsof hij dat goede pak niet wil aantrekken en suggereert dat hij een wandeling wil gaan maken net op het moment dat de burgemeester en zijn gevolg verwacht wordt. Pesterijtjes dus. Kortom: er is sprake van een plezierige en in feite ook volstrekt onschuldige hypocrisie. In deze situatie van het spel met de tweedubbele bodem, wacht men in spanning af wat er nu gebeuren gaat.

Dan wordt er gebeld en de huisgenoten snellen gniffelend naar de deur. De burgemeester treedt binnen en de onderscheidene veinst volstrekte onwetendheid. Zijn spel groeit naar een eenzame hoogte. Pas als de burgervader kenbaar maakt dat het hare majesteit heeft behaagd mijnheer zus en zo een medaille toe te kennen voor zijn onschatbare diensten het vaderland bewezen, kan de onderscheidene het masker laten vallen. Dit demasqué gaat weliswaar nog altijd gepaard met allerhand verbaasde en verraste kreten, maar de

komedie eindigt tezelfdertijd met een verlossend happy end. Het glas wordt geheven, er wordt een foto gemaakt voor de krant en 's avonds komt nog een muziekvereniging langs zodat je ook nog genoopt wordt voor een niet onaanzienlijk bedrag aan rondjes weg te geven, terwijl ook het bedrag onder enveloppe niet mag ontbreken. En zodoende blijkt het systeem van het verstrekken van lintjes min of meer een parodie van zichzelf te zijn.

De Mei

Sinds makelaars en andere op de massa afgestemde bouwheren er voor zorgen dat wij een dak boven ons hoofd krijgen, is het wat Bourgondisch aandoende gebruik van het mei-verteren helaas in onbruik geraakt. Als vroeger de nokbalk was gelegd en de dakpannen nog net niet, werd er ergens een denneboompje uitgespit. Dat werd vervolgens versierd met kleurige papieren strikken en rechtstandig tegen de nokbak getimmerd. De bouwheer keek tevreden naar de vorderingen van het pand dat hij aan het bouwen was en de bouwvakkers eisten het traditionele verzetje voor zich op en ledigden bijgevolg een door de opdrachtgever ter beschikking gestelde ton bier. Kom er nog maar eens voor.

Toch heb ik dezer dagen wederom de mei verteerd. In België, niet ver over de grens. Een jong echtpaar is daar bezig met behulp van een forse hypotheek en met inzet van alle spaarcentjes een riant huis te bouwen en toen het leggen van de nokbalk naderde, spoedde de bouwheer zich naar café ‘De Lange’ om daar ettelijke vaten bier te reserveren. Toen wij café ‘De Lange’ betraden, maakte juist een nogal pluizig uitziende disc-jockey zich gereed om het feest luister bij te zetten, want ook in België gaat men met de tijd mee. De bassen dreunden tegen de wanden en de uit Kinrooi, Molenbeersel, Geystingen en aanpalende dorpen

toegestroomde lieden zaten reeds in groten getale rond de tafels. De dochters van ‘De Lange’ droegen het bier rond en de disc-jockey entameerde een wisseldans. Het tot de bodem leegdrinken van het glas werd niet of nauwelijks toegestaan. Wie de mei verteert kijkt kennelijk niet op een druppel bier. En de ergste kosten werden trouwens ondervangen door een schaalcollecte waaraan even massaal als royaal werd deelgenomen. Er waren kusjes voor de bouwende echtelieden, bloemstukken, complimenten en beste wensen.

Een heer uit Molenbeersel maakte me duidelijk dat het verteren van de mei in België eerder toe- dan afneemt. Als er een kind werd geboren, zo sprak hij, dan diende men een ton bier te laten verschenken. Als er anderszins een heuglijk feit plaatsgreep, ook dan werd het legen van een ton te baat genomen om de feestelijke gevoelens tot uitdrukking te brengen. Kortom, er kan in het Belgische geen wind gelaten worden of men snelt naar het buurtcafé om een vat te laten aanslaan, zoals dat daar heet.

Wat me eigenlijk het meeste opviel was dat het drinken van al dat bier niet zozeer ervaren wordt als een loze traditie, maar als iets om banden van buurt, vrienden en familie zo hecht mogelijk te houden. Eigentijdse gebruiken als het engageren van een disc-jockey komen evenzeer van pas als het eten van stoer roggebrood dat met kruidige plakken zult is belegd. Het kan allemaal en het is voor alle mensen; voor ouderen, voor langharigen, voor bezadigde tantes, voor de leden van de voetbalclub, voor spijkerbroekendragers, voor intellectuelen en voor de heffe des volks. In België mag de een dan een aanzienlijker fraaier huis hebben dan de ander (waarmeer trouwens zeer veelbetekenende sociale verschillen tot uitdrukking worden gebracht) als het op het mei-verteren aankomt vervagen dit soort verschillen.

Trouwens, de dochters van ‘De Lange’ waren zo haastig met hun bier dat verschillen in het niets oplosten en ieder-

een, maar dan ook iedereen verbroederde in de hoppige nevelen van de zeer koppige Cristal.

'Als ge er niks van maakt, is het leven gelijk een zero', zo voegde mij een oudere heer op de waterplaats toe, en ik moest dat beamen.

Ik geef eerlijk toe dat mijn blik op de gebeurtenissen later op de avond wat wazig werd, maar ik hield me haaks, vocht tegen de koppigheid van het Cristal en waarachtig niet zonder succes en raakte zeer opgetogen over het mei-verteren. We zullen straks als het huis helemaal klaar is wel weer opnieuw naar café 'De Lange' moeten en als we de vreugdevolle gebeurtenissen van dit echtpaar een beetje consequent blijven volgen, leren we daar in de buurt van Kinrooi de mensen beter kennen dan in onze eigen buurt. En het eerste dat ik me de volgende morgen toen ik me uit het taaie kluwen van de kater trachtte te bevrijden, herinnerde was: 'Als ge er niks van maakt is het leven gelijk een zero.'

Feesten

Wie er in deze zomerse dagen de krant op na slaat, is wellicht geneigd te denken dat wij Limburgers uitsluitend feest vierend door het leven gaan. We hebben voor zowat alles een feest bedacht, voor het park, het kasteel, de roofridders, de barbecue, de champignon enzovoort. Op de achtergrond staat overigens niet zozeer de niet te stuiten drang om feest te vieren, maar een verenigingskas die wordt beheerd door een in voortdurende twijfel verkerende secretaris.

En zo lijkt het feesten tot een soort levensgevoel geworden te zijn en wat eens landjuweel heette, wordt nu ook wel eens een tikje overspannen als cultuurdagen geafficheerd.

Laten we ook niet uit het oog verliezen dat we in al die feesttenten op al die lommerrijke lokaties, de tapkraan als

sleutel tot een financieel succes gebruiken. Men is ten onzent graag bereid een puik harmonie-orkest of zelfs een zwik buitenlandse blazers te engageren, maar de hoge kosten daarvoor worden deels gedekt door de drankopbrengst. Het andere deel wordt keurig opgevangen door voor een groot publiek een stukje vertrossing ten beste te geven, bijgevolg waarvan men menig schlagerzanger en hitfenomeen naar de feesttent lokt en daarmee een groot publiek.

Ach, er is allemaal niets op tegen. Het enige bezwaar tegen het feestgedruis is eigenlijk dat het gaandeweg devalueert. Wat dat betreft is een dorpsfeest te vergelijken met een gulden. Hoe meer er van zijn, hoe sterker de waarde ervan daalt. Maar vindingrijke organisatoren zullen daar ook wel iets op vinden.

Er is nog een devaluatieverschijnsel. Dat is de volstrekte eenvormigheid van al dat feestvertoon. Het recept is even eenvoudig als onwrikbaar en het is met wisselend succes samengesteld uit de immer terugkerende ingrediënten als daar zijn de zeskamp, het popconcert, de Tiroler avond, de drive-in-discotheek, de kienavond, het gala-concert, het frühschoppen en de niet meer weg te branden wielerzesdaagse. Eenvoudig dus, en de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het vaak ook nog zeer knullig is.

Zolang het goed gaat is het allemaal best, maar niettemin is het zelden echt interessant. Intussen moeten de verenigingen ook aan hun geld komen en dat verplicht tot het verzinnen van dingen die weinig risico's met zich mee brengen en gegarandeerde kassuccessen zijn.

Overigens, de beste feesten zijn altijd die welke de meeste risico's met zich meebrengen. Wat deze ‘cultuur’ in feite op de been houdt is een typisch soort bereidwilligheid van een publiek dat vooral in Limburg zeer talrijk is.

Preek

Gisteren las ik in deze krant het verhaal van een Noordlimburgse pastoor die er eerlijk voor uit kwam dat de zondagspreek hem iedere keer opnieuw voor onoverkomelijke problemen had gesteld. Deze pastoor heeft de zeer lang gecultiveerde zwijgzaamheid over de wijze waarop onze zielenherders het geloof verkondigden, op een waardige wijze doorbroken. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het tal der echt goede predikanten nooit hoog is geweest.

Ik herinner mij een dorpspastoor die iedere zondag trouw op de preekstoel verscheen en die met de moed der wanhoop een uiteenzetting gaf die telkens weer aan zijn controle ontsnapte.

Zo heb ik in het begin van de jaren vijftig een Mookse pater passionist gekend die een revolutie op het terrein van de zondagspreek trachtte te bewerkstelligen. Deze pater maakte nimmer gebruik van de preekstoel, maar stond op de altaartrappen. Doordrongen van de visuele saaiheid van de preek, meende hij er goed aan te doen zich zo nu en dan met een roffelende dribbel van de evangelie- naar de epistelzijde van het altaar te bewegen, hetgeen een bijzonder parmantige aanblik bood.

Bovendien viel zo'n verplaatsing samen met een stemverheffing en aldus was zijn optreden een mengsel van ballet, theater en stichtelijkheid. Dat we vaak gierend van het lachen in de banken zaten, werd ons door de ouderen wel eens kwalijk genomen, maar het leidde merkwaardigerwijs niet tot grote moeilijkheden.

In die tijd kwam geen enkele zielenherder voor zijn verbale zwakheden uit. Je had maar te luisteren, maar omdat het menselijk concentratievermogen zeer beperkt is, vooral als je jong bent, zakte je spoedig weg in je eigen gedachten en bespiegelingen. Ik moet eerlijk bekennen dat ik er tijdens de zondagspreken altijd in slaagde de verste uithoeken van

mijn fantasie te bereiken. De monotone stem van de predikant dreef je steeds verder van de werkelijkheid af.

Zo droomde je je dagdromen en zo hield je ongewild de exegetische uitwijdingen op een afstand. Daarom weet ik nu nog precies hoe ik me destijds voelde. De rand van de ongemakkelijke kerkbank drukte pijnlijk in je rug. En in mijn spieren is altijd iets van de stramheid achtergebleven die door het lange zitten werd veroorzaakt. Zodoende leidde de zondagspreek tot ongewilde, maar waarschijnlijk toch heel waardevolle meditaties.

En ik vermoed dat de meeste gelovigen niet zozeer naar de preken hebben geluisterd, maar dat ze die in feite alleen maar hebben ondergaan. En dat is misschien maar goed ook.

Zeilen

Leert de Limburger ooit zeilen? Om die vraag te beantwoorden heb ik nog maar eens een blik geworpen op de rivieren en waterplassen in het Limburgse. Antwoord op mijn vraag werd niet gegeven; het enige dat een onuitwisbare indruk maakte was de hoeveelheid en de duurte van de schepen die voorbij voeren.

Daaruit zou men dan de conclusie kunnen trekken dat de Limburger zich definitief tot de watersport heeft bekeerd, maar dat blijkt bij nader inzien onjuist te zijn.

De Limburgse wateren worden voornamelijk bevaren door Duitsers en ofschoon zij hier en daar gebukt gaan onder enige beperkende maatregelen, schijnt hun expansie nauwelijks te stuiten. Onze oosterburen zijn bepaald niet karig als het om investeringen in de watersport gaat en ze doen dit zo bedreven dat het lijkt of Limburg uit niets dan watersporters bestaat. Met andere woorden: de Duitser vertroebelt door zijn aanwezigheid het beeld van de Limburgse water-

sport een beetje.

Vast staat intussen dat er genoeg Limburgers zijn die voortreffelijk zeilen. Maar daar staat tegenover dat vooralsnog betwijfeld moet worden of ‘de Limburger’ ooit een echte watersporter zal worden, zoals de Fries al jaren een echte watersporter is.

De verklaring voor deze twijfel ligt voor de hand. Limburg is geen waterland en sinds de baggeraars van dit land een soort maanlandschap hebben gemaakt, zijn de geografische voorwaarden voor het beoefenen van de watersport geschapen. Wat er evenwel ontbreekt is de geschiedenis, de van oudsher vertrouwde relatie met het water, de traditie, de aangeboren affiniteit.

De aanwezigheid van zoveel water in Limburg wordt door menigeen ervaren als een geografische ramp. Wat men Limburg op grote schaal heeft ontnomen is de veiligheid van een eigen en vertrouwd landschap. En voor deze diefstal heeft men ter compensatie de watersport gekregen. De verschrikkelijke waarheid is dat men, vooral in Midden-Limburg, het landschap heeft ontredderd en van zijn geschiedenis heeft ontdaan.

De Limburger leert nooit zeilen omdat het voor hem een vreemde sport is die hij in een vervreemd landschap moet beoefenen. Als de Limburger wel leert zeilen, dan is het wederom de lankmoedigheid die hem parten speelt. Want dan legt hij zich neer bij de hier aangerichte verwoestingen en dan zal hij al zeilende het teken geven dat hij zich over nieuwe verwoestingen geen zorgen meer wenst te maken.

De ijveraars voor het behoud van de Bergerheide weten nu waar ze op moeten letten.

Geuldal

Ik hoor al die Limburgers nog het ‘waar in 't bronsgroen eikehout’ zingen en ik zie nog altijd het chauvinisme als kokende melk de pan uit rijzen. Want er is ons immer nog niets dierbaarder dan het vaderland waarin het nachtegaaltje zingt. Niettemin zingt dat nachtegaaltje al een toontje lager voor zover het nog in het eikehout aanwezig is. Want we stromen dan wel onder de schietboom en op het muziek-concours samen om ruimte te geven aan onze Limburgse gevoelens, maar als we er werkelijk tegenaan moeten, geven we niet thuis. Het zal toch wel waar zijn dat we graag zingen en het glas heffen.

Waar is ook dat we nooit bijzonder actief zijn geweest als men ons op de een of andere manier begon uit te schudden. Ik kan me tenminste niet herinneren dat bijvoorbeeld de sluiting van de mijnen en de falende herstructurering tot veel vertoon van boosheid heeft geleid. Alleen als het dierbare vaderland in tweeën wordt gesplitst, marcheren we onder tromgeroffel en onder wapperende banieren langs de grenzen. Waarom ik me andermaal opwind over een Limburgerschap dat op het ene moment wel en op het cruciale moment niet bestaat? Gewoon omdat ik vermeen dat de actie Geuldal, in feite alleen maar bedoeld om het bronsgroen eikehout en deszelfs nachtegaaltje in bescherming te nemen, in het westen des lands meer aanslaat dan in Limburg zelf.

Nog altijd laten we overduidelijk blijken dat we heel vaak de pest hebben aan die eigengereide Hollanders met wie we door een historische speling van het lot moeten samenleven. De geschiedenis vergeten we ten onzent niet licht, maar de werkelijkheid ontglipt ons iedere keer weer opnieuw. Zo zal het er dan toch van moeten komen dat de Randstad het Limburgse natuurgebied gaat redden, terwijl we zelf ons gewest blijven bezingen zonder een poot uit te steken of zonder eens echt met de vuisten op tafel te slaan. Natuurlijk,

wij zijn immers de lankmoedige Bourgondiërs die de werkelijkheid met een bijna fatale mildheid bezien. Maar wanneer schudden we eindelijk dat verdomde imago van ons af en worden we wat selectiever als het om onze werkelijke belangen gaat?

Het had, met het oog op die culturele eenheid die we altijd zo fier demonstreren, niet nodig moeten zijn dat men de actie Geuldal buiten Limburg voerde. We hadden dat varkentje zelf moeten wassen. De werkelijkheid is evenwel dat we het nachtegaaltje weliswaar bezingen, maar door de schrijnende teloorgang van onze natuur al niet meer uit eigen ondervinding weten hoe dat vogeltje gebekt is.

Drie dwarsliggers

Conservatief

Het was eigenlijk te voorzien dat Fons Erens bij zijn afscheid van de Volkshogeschool in Valkenburg nog eenmaal zijn hart zou luchten over Limburg. Erens mag dan een hoogst beminnelijk man zijn, hij is niettemin altijd bereid geweest zeer openhartig en zonder controversen te schuwen te praten. Nu heeft hij nog eens laten weten dat hij Limburg als een conservatief bolwerk beschouwt, waaraan hij toevoegde dat de vernieuwingsinitiatieven meestal van niet-Limburgers afkomstig zijn.

Natuurlijk zullen hem deze uitlatingen niet in dank worden afgenomen, maar dat kan men in een conservatieve provincie moeilijk verwachten. Als dank Erens' deel zou zijn, dan zou het met dat conservatisme wel meevallen.

Wat Erens niet vermeldde is, dat Limburg op een zeer speciale manier conservatief is. Vroeger zou men Erens meteen in de haren gevlogen zijn, maar vandaag de dag verkiest men te zwijgen. Dat is dan meteen de meest netelige vorm van conservatisme die er is.

Conservatisme dat de polemiek niet uit de weg gaat is van het goede soort, het soort dat het gezicht van een heuse democratie mee bepaalt. Conservatisme dat het zich daarentegen kan permitteren te zwijgen als iemand fundamentele kritiek op de politieke en sociale werkelijkheid uitoefent, is van een hoogst bedenkelijke soort. Het ontkent de democratische beginselen en bezondigt zich aan een zeer hautain triomfalisme.

Ik zal niet meteen beweren dat Limburg is afgegleden naar een situatie die het best te vergelijken is met die welke actueel is in totalitaire stelsels. Dat zou een faliekante ver-

tekening van de werkelijkheid zijn. Maar vroeger - een jaar of tien geleden - had je tenminste nog het idee dat je met mensen van vlees en bloed te doen had als iemand een heiligenhuis omver liep. Nu zijn we in een situatie beland die zich vooral kenmerkt door een vreemdsoortig stilzwijgen als controversiële dingen aan de orde komen.

Dat zal wel te maken hebben met de totale ineenstorting van het elan dat de zestiger jaren tot zo'n boeiend tijdperk maakte. Toen kreeg je de behoudende mensen tenminste nog aan de praat. Nu zwijgt men, indachtig het onomstotelijke gegeven dat figuren als Erens tot de politiek te verwaarlozen groepen behoren. Waarmee het conservatisme van dit gewest ten voeten uit getekend is.

Afscheid

Ik lees dat Jos van Dieten afscheid neemt van de Limburgse journalistiek. Met een wat weemoedig, maar toch ook strijdbaar artikel in Limburg Vandaag geeft Jos de pijp aan Maarten. Terecht, want hij gaat buiten de provincie wonen en dan is het wat moeilijk praten over alles wat dit gewest bezighoudt.

Er waren Limburgers genoeg die een hekel hadden aan Jos van Dieten. Hij schreef destijds een zeer veel gelezen rubriek in het Limburgs Dagblad onder de titel ‘Visie op Limburg’. Het was een rubriek die ondanks al het geleverde weerwerk uit behoudende kringen, goed gedijde. De zestiger jaren lieten Limburg bepaald niet onberoerd en de echo's van wat met name in Amsterdam gaande was, drongen wel degelijk tot hier door.

Intussen voltrok zich ook de politieke emancipatie. De kiezers vertoonden duidelijk andere gedragingen, hetgeen tot uitdrukking kwam in het feit dat zowel de WD als de

PvdA sterk groeide en de traditionele macht van de KVP enigermate afbrokkelde.

Jos van Dieten heeft de emanciperende processen met zijn veelgelezen rubriek aangewakkerd. Hij was een kritisch persoon, voor veel mensen tè kritisch. Jos van Dieten was ook de man die het herstructureringsproces - zo er ooit wezenlijk geherstructureerd is - met zeer kritische bijdragen in zijn krant begeleidde.

Toen nam De Telegraaf bezit van Van Dietens krant, er ontstond een interne revolutie en een aantal redacteuren van het Limburgs Dagblad wilde niet langer meewerken aan dat blad. Van Dieten behoorde tot die redacteuren. Hij stapte er uit, zich daarmee een oneindig pijnlijke nasleep op de hals halend. En met zijn vertrek verdween ook zijn rubriek.

Hoewel Jos van Dieten nog niet zo oud is en hoewel dit stuk beslist geen ‘lijkrede’ mag zijn, moet bij zijn vertrek wel nog even opgemerkt worden dat hij een groot deel van de echt kritische journalistiek in dit gewest heeft bepaald.

Zijn stukken in Limburg Vandaag - onder de vaak fout begrepen titel ‘Limburg Links’ - maakten een toenemende strijdbaarheid zichtbaar. Veel mensen legden dat uit als een uiting van ideologische verstarring, maar dat was geen eerlijke uitleg van datgene wat Van Dieten bezig hield.

Daarom nog maar eens een Van Dieten-citaat dat hij zelf in zijn eerste en laatste stuk in Limburg Vandaag heeft gebruikt: ‘Nog steeds zijn het dezelfde mensen die de machtelozen zijn, zittend in de hoek waar nog altijd de klappen vallen. In die hoek staan wij achter hen, met, naar wij hopen, een toenemend aantal Limburgers. En als dat links is, nou, dan kiezen wij voor Limburg links.’

Koppig

Dezer dagen wordt met een zeer eenvoudige plechtigheid herdacht, dat de Oostrumse schrijver Herman Maas 100 jaar geleden werd geboren. Maas is in wezen een tragisch man geweest, iemand die alle mogelijke misstanden met een koppige onverbiddelijkheid te lijf ging en die zich zodoende de gramschap van nagenoeg geheel officieel Limburg op de hals haalde. Hij is niet zozeer een schrijver wiens literaire prestaties aan de vergetelheid moeten worden ontrukt, maar wel een gaaf voorbeeld van de voorvechter die in de mangel van autoriteiten, fatsoensrakkers en gezagsdragers geraakte en die tenslotte de provincie moest verlaten omdat zijn koppigheid niet was opgewassen tegen het geweld waarmee men hem hier het leven onmogelijk maakte. Het werk van Herman Maas is vergeten, hoewel het hier en daar nog wel eens opduikt, vooral bij mensen die de ‘andere geschiedenis van Limburg’ willen leren kennen. Wie er hier vroeger een hoogst particuliere waarheid op na hield, liep kans in dezelfde mangel te belanden als die welke Maas tenslotte plette.

Binnenkort verschijnt ook een werkstuk over een Baarlose kapelaan die er ook een aantal afwijkende meningen op na hield en die als gevolg daarvan het leven onmogelijk gemaakt werd.

Maar de geschiedenis heeft iets onverbiddelijks; ze beschermt dit soort uitingen van koppigheid, al was het maar om zo nu en dan juist op figuren als Herman Maas en de Baarlose kapelaan terug te vallen. Nog zeer onlangs verscheen een herdruk van een boek dat was gewijd aan de verschrikkelijke sociale misstanden in het Maastricht van de vorige eeuw. De Maastrichtse industrie, gedomineerd door de industriële peetvader Regout, stond in geheel Europa bekend als volstrekt onmenselijk. Marx repte zich nog naar de stad om enig inzicht te krijgen in de manier waarop de

werkende mensen in die industriële kolos vernietigd werden. Opvallend is dat veel Limburgers niet bekend zijn met dat soort feiten en de werken van de stijfhoofdige, maar zeer moedige dwarsliggers. Een van de tragische aspecten van de Limburgse geschiedenis is dat de moedige dwarsliggers niet alleen kansloos waren als het ging om het verspreiden van hun opvattingen, maar dat ze in de beschrijvingen van het verleden, die hier toch in onbekrompen mate voorhanden zijn, nauwelijks of niet aan bod zijn gekomen.

H. Maas

Vorige week heb ik enkele regelen gewijd aan de lotgevallen van de Venrayse schrijver Herman Maas die honderd jaar geleden werd geboren. Wie was deze Herman Maas? De Bredase gemeentesecretaris Van den Dam, die een biografie over deze schrijver schreef, heeft die vraag maandagavond met een voortreffelijke lezing in de Venrayse schouwburg trachten te beantwoorden.

Uit die lezing rees het beeld op van een man wiens leven en lotgevallen nog aanzienlijk tragischer zijn geweest dan ik had kunnen vermoeden. In zijn literaire bloeiperiode, die in feite maar een zeer korte tijd in beslag nam (tussen 1905 en 1915), moest deze links-liberaal en anti-clericaal zich het volstrekte onbegrip van zijn omgeving laten welgevallen. Omdat hij de waarheid wilde zeggen met zijn onverbiddelijke boeken over met name de misstanden in de Peelgebieden, werd hij opgejaagd van de ene plaats naar de andere. Hij werd zelfs inzet van een heftig kamerdebat. Tenslotte verbleef hij als balling buiten deze provincie, een situatie die extra verzwaard werd door het feit dat hij zich geestelijk niet van Limburg kon losmaken en mentaal een dorpeling, een plattelander bleef. Met zijn gezin geraakte hij in een

toestand van onbeschrijfelijke ontreddering en armoede. Zijn bestaan was kommervol en hij kende weinig geluk.

Maar het meest tragische is misschien wel dat deze apostel van de waarheid in de dertiger jaren, onder invloed van zijn studerende zoon, een grote belangstelling kreeg voor het fascisme. En ofschoon hij in de oorlog politiek en maatschappelijk nauwelijks actief was, bewonderde hij Adolf Hitler en liet hij zich inschrijven als lid van de Cultuurkamer. Daar komt nog bij dat hij het in de naoorlogse jaren niet meer kon opbrengen zich met andere wereldbeschouwingen dan die welke rechtstreeks waren ontleend aan het fascisme bezig te houden en tot ver na de oorlog stak hij zijn instemming met het Hitlerbewind niet onder stoelen of banken.

Zo werd de man die als praktiserend vrij democraat en als links-liberaal wees op talloze misstanden en die zijn geluk en zijn rust op het spel zette omwille van de gerechtigheid, de maatschappelijk gefrustreerde die zich verloor in fatale politieke beginselen. Een grotere tragedie is nauwelijks denkbaar.

Ik geloof dat de mensen die bij de lezing aanwezig waren dit deel van Van den Dams betoog als een schok hebben ervaren, te meer omdat de meesten - ik behoor daar ook toe - dat aspect van Maas' verleden niet kenden. Maar de historie is onverbiddelijk en de historicus is tot oprechtheid verplicht.

De winkeldochters van een kolomschrijver

Wrok

In Arcen loopt iemand rond die, dankbaar gebruik makend van het nachtelijk duister, stenen werpt door de ruiten van sommige woningen - die dan weer toebehoren aan raadsleden - en die het voorts ook gemunt heeft op hooibergen van wethouders en op gemeentelijke eigendommen. Waarschijnlijk een tragisch geval. Waar men, als ik alles goed begrepen heb, eigenlijk naar speurt is de wrok die de dader eventueel tegen de gemeente of de gemeentelijke gezagsdragers zou kunnen koesteren.

In feite stelt men dus een verkapt zelfonderzoek in met de daarbij behorende vragen als: hebben wij iemand tegen het hoofd gestoten, hebben wij iemand wellicht iets geweigerd, hebben wij een bepaalde zaak niet goed afgehandeld? Als het gaat om iemand die wrok koestert tegen de gemeente, dan moet hij worden ondergebracht in een geheel nieuwe categorie. Die categorie wordt dan gevormd door mensen die je als ‘de eeuwige doorvechters’ kunt bestempelen. Ze kenmerken zich daarin, dat ze steeds talrijker worden en dat ze het gevoel onrechtvaardig bejegend te zijn, omzetten in een weliswaar zinloze, maar daarom niet minder indrukwekkende persoonlijke moed.

Meestal gaat het om een onteigening of om de een of andere vergunning. De burger trekt aan het kortste eindje en gaat in beroep. Maar ook de raad wijst dat beroep af. Dan worden Gedeputeerde Staten opgetrommeld en als dat niet lukt komt de Kroon eraan te pas.

Naarmate het aantal beroepen groter wordt, neemt ook de verongelijktheid toe. De juridische feiten spelen dan allang geen rol meer; het gaat slechts om een verbeten aan de man

gebracht gelijk.

Tenslotte worden kamerleden en ministers aangeschreven, gaan persoonlijke brieven naar de premier en desnoods naar de koningin. En de stichters van alle onheil i.e. de bestuurders van de gemeente worden in die brieven gedoodverfd als een stelletje ondeskundige lamzakken die slechts één ding op het oog hebben: de totale ondergang van deze brave en volstrekt welmenende burger.

In zo'n geval is het bevechten van het gelijk een geheel op zichzelf staande passie geworden van een arme burger die zijn eigen situatie als een Kafkaïaanse bedreiging ziet. En pas op dat punt komt weer een beetje van het echte gelijk bovendrijven, om de doodeenvoudige reden dat het helemaal niet laakbaar is deze samenleving als een bedreiging te ervaren.

Woonwagens

Als ik beweer dat ik niet geloof in het werkelijke nut van de decentralisatie van de woonwagenkampen, dan is dat geen bewering die uit cynisme geboren is. Overigens is er genoeg aanleiding tot cynisme: nog niet zo lang geleden werd de decentralisatie van de kleine kampen bevorderd en zelfs dwingend opgelegd omdat aan het sociale nut ervan niet meer getwijfeld kon worden. Nu zijn er de mammoetkampen met alle spanningen en moeilijkheden van dien en het gevolg is dat een gereguleerde decentralisatie hals over kop moet worden uitgevoerd.

Of dat zal lukken is nog zeer de vraag, waarbij ik dan maar even niets schrijf over de weinig opbeurende bijverschijnselen zoals de van een volkomen gebrek aan begrip getuigende protesthouding van de mensen in wiens buurt die kleine kampen gevestigd worden.

Is er voor de woonwagenbewoners een zinnige oplossing te bedenken? Dat betwijfel ik. Ik ben zelfs geneigd te denken dat het probleem niet in termen van oplossing benaderd kan worden. Hoe meer de samenleving zichzelf reguleert en organiseert, hoe groter het dilemma wordt. Dat het nog geen onverdraaglijk dilemma is, moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan het feit dat de woonwagenbewoners hebben ingezien dat ze ook enig water in de sociaal-maatschappelijke wijn moeten doen.

Intussen blijven wij blijk geven van een aandoenlijke hulpeloosheid, niet alleen omdat we nog steeds blijven geloven in zoiets als integratie en aanpassing, maar ook omdat we blijven vasthouden aan het geloof in een sociale vormgeving van het vraagstuk.

Maar we struikelen over onszelf omdat we kennelijk niet kunnen en willen kiezen voor een vooropgezette vormloosheid. We kunnen niet redeneren vanuit het wezenlijke ideaal van de woonwagenbewoner. Dat ideaal vraagt om vrijheid, om een eigen levensstijl en om eigen codes.

De woonwagenbewoners zullen en moeten zich voegen naar onze stroomlijning, onze wetten en, wat misschien nog het ergste is, naar onze opvattingen over begrip en medemenselijkheid. Want de gereguleerde samenleving pretendeert in ieder geval over het morele gelijk te beschikken op basis waarvan telkens nieuwe ‘oplossingen’ worden aangedragen.

Dat misverstand bepaalt onze houding tegenover alle minderheidsgroepen. En dat misverstand laat ook iedere keer opnieuw de zwakke kanten zien van de verheven vorm van samenleven die wij er op na houden.

Snelheid

Er blijken twee soorten snelheden te bestaan: de concrete die tot uitdrukking komt in raceauto's, straalvliegtuigen en alles wat zich wonderbaarlijk vlug verplaatst en de ingebeelde die tot uitdrukking wordt gebracht door allerlei dingen die alleen maar snelheid suggereren.

Dezer dagen zag ik een man uit een overjarige auto stappen. Het voertuig was voorzien van allerhande zaken die als tekenen voor de snelheid volstrekt onmisbaar zijn: mistlampen in geblokte hoezen, een zeer speciale beschildering, aanduidingen als ‘racing team’, een typisch en naar mijn smaak veel te klein sportstuur, weggewerkte bumpers, bredere wielen en een soort kogelvanger aan de voorzijde die heel geraffineerd suggereerde dat het voertuig dicht, dus vast op de weg lag.

Zonder al die toestanden betrof het hier een gewone en niet bijzonder snelle wagen. Trouwens, de bestuurder zag er navenant uit met zijn nylon jack, voorzien van kleurige oliemerken, en zijn autohandschoenen met onduidelijke openingen bij de knokkels.

Met het beschrijven van deze uitmonstering naderen we de kern van het snelheidsvraagstuk meteen. Iedereen weet dat hoofdbeugels en schijnwerpers geen wezenlijke verhoging van de snelheid tot gevolg hebben. En de bestuurder van de wagen weet natuurlijk ook dat hij geen snellere wagen dan die van bijvoorbeeld zijn buurman heeft.

Het geheim schijnt te zijn dat ingebeelde snelheid als echte snelheid ervaren wordt. De verbeelding wordt gevoed met allerlei attributen en zodoende geeft de transformatie van de gewone auto tot raceauto al het gevoel, ja zelfs de sensatie van grote snelheid.

Daaruit volgt dan onverbiddelijk dat niet de snelheid belangrijk is, maar het beeld dat we ons van de snelheid gevormd hebben.

Beantwoorden aan dat beeld is de snelheid zelf. Rest de conclusie dat de snelheid niet langer meer een aan de categorie tijd ontleend begrip is, maar een stuk van de verbeelding en daarom een verfijnde vorm van zelfbedrog.

En waar komt dit alles uiteindelijk vandaan? Van de echte raceauto's en van de echte coureurs. Zij roepen de illusie op. Het verschijnsel doet een beetje denken aan dat van de filmheld.

Als we vroeger Gregory Peck in de bioscoop hadden gezien, liepen en lachten wij bij het naar buiten gaan allemaal als Gregory Peck. En het besef dat we ons zelf op een afschuwelijke manier aan het belazeren waren, was niet voldoende om die zielige imitatie te staken.

Goudriaan

Ik had nog nooit van het plaatsje gehoord, maar het heette Goudriaan en er was, zo vernam ik uit de krant, iets gebeurd dat niet alleen ter lering strekte, maar dat ook aanleiding gaf tot de vraag: zou dat in Noord-Limburg ook kunnen gebeuren en is het niet al eens gebeurd?

In dat plaatsje woont een man met een drukkerij en ten behoeve van zijn bedrijf brak hij een fraai pand af, hetgeen hem al een proces-verbaal opleverde. De drukker wilde voorts zijn bedrijf uitbreiden en verkreeg van de gemeente daartoe alle benodigde vergunningen. Het nieuwe bedrijf moest dan midden in het dorp komen te liggen en niemand had daar bezwaar tegen, ook de 700 inwoners niet.

Nu woonde er in dat dorp ook een van elders afkomstige en dus ‘geïmporteerde’ mijnheer. Die redeneerde aldus: Goudriaan is een prachtig zeer idyllisch plaatsje en het is doodzonde als midden in het dorp een bedrijf wordt gebouwd, temeer daar het vigerende bestemmingsplan twijfels

daaromtrent laat. Daarom waarschuw ik alles en iedereen en tracht de bouw te voorkomen.

De opzet van de geïmporteerde inwoner slaagde wonderwel en de Kroon schorste prompt de besluiten van B en W.

De geïmporteerde inwoner zegevierde aldus, maar of hij er enig plezier aan zal gaan beleven valt voorshands te betwijfelen.

Immers, het leven wordt hem door de overige inwoners danig zuur gemaakt, er zijn handtekening tegen hem verzameld en gevreesd moet worden dat hij eerstdaags een fiks pak slaag krijgt.

Wat vooral ter lering strekt is, dat autochtone inwoners - ook in Noord-Limburg - vaak in veel mindere mate bereid zijn zich voor het behoud van hun onmiddellijke omgeving in te zetten dan menig nieuwkomer. De nieuwkomers zien vaak heel duidelijk de waarde van landschappen en woonomgevingen en reageren daarop veel alerter. Dat reageren en die bezorgdheid wordt door de autochtonen vaak uitgelegd als tomeloze bemoeizucht.

Toch zijn we ten aanzien van de ons zo vertrouwde omgeving vaak stekeblind. We zien een oud huis dat we al jaren kennen dikwijls aan voor iets dat zich bij uitstek voor afbraak leent. We beschouwen vele saneringen die ons, op de keper beschouwd, van onze historie en onze omgeving beroven, als een groot goed.

Blindheid voor de wezenlijke kenmerken van onze omgeving heeft in veel gevallen tot een heilloze sloopwoede geleid.

We zijn niet anders dan die Amsterdamse bewoner van een grachtenpand die, kijkend naar al die toeristen, opmerkte: ‘Ik weet echt niet wat ze hier zoeken.’

Jagen

Omdat de jacht inmiddels gesloten is en omdat de Tweede Kamer zich opmaakt voor de behandeling van de wijziging in de jachtwet is het tijd om maar eens heel eerlijk te zeggen dat ik geen jager ben. Als ik een ontredderde jager met een geheel lege weitas uit de velden en wouden zie terugkeren, word ik overvallen door een bijna sardonische opwinding. Die aanblik is heel plezierig voor mensen zoals ik, die de zogeheten recreatieve jacht tot een van de laatste rituelen van een oeroud primitivisme rekenen.

Ik zie mij na deze inswinger al bedolven onder een stroom van ingezonden brieven en ik zie ook al dat de onlangs benoemde publiciteitsmensen van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging mij ijlings voor een gesprek uitnodigen teneinde mij te kapittelen. Maar mijn afkeer van de jacht zit zo diep geworteld dat alle moeite wellicht vergeefs zal zijn. En voor het overige: ik onderschrijf op voorhand vrijwel alle argumenten die tegen mijn stellingen worden ingebracht. Ik weet natuurlijk ook wel dat dingen als een goede ‘afschot’ van eminent belang zijn. De moeilijkheid is alleen dat ik nooit in het reine kom met enkele ethische kanten van het jagen. Ik bedoel eigenlijk dit: ik beschouw jagen als een niet meer zo zinnige activiteit op het moment dat er een hobby of een sport van wordt gemaakt. Dat komt waarschijnlijk omdat ik die dingen zeer direct benader: jagen als liefhebberij is op de keper beschouwd niet veel meer dan het met een geweer doodschieten van een dier. Ik heb een hekel aan geweren, vooral als ze tegen tamelijk weerloze wezens worden gebruikt en ik hou bovendien erg veel van dieren. Eigenlijk vind ik dat mensen, al was het maar om een soort symbolische daad te stellen, niet met geweren moesten rondlopen.

Jagen als onderdeel van het pogen tot het op peil houden van de wildstand is natuurlijk iets heel anders, maar ik kan

me niet voorstellen dat dat een liefhebberij kan zijn. Over de noodzaak van een goed ‘afschot’ hoeven we niet te twisten, maar ik heb daar pas echt vrede mee als dat werk gedaan wordt met dezelfde tegenzin waarmee men een trouw huisdier voor de allerlaatste spuit naar de dierenarts brengt. Misschien is mijn aversie tegen de jacht een soort uit mijn jeugd afkomstig trauma. Ik vond het als kind een verschrikking dat mensen, bijgestaan door een meute honden, achter een simpel voorthollend en steeds verder uitgeput rakend konijn joegen, om die actie tenslote met een dodelijk schot af te ronden.

De jacht moet kennelijk nog altijd voldoen aan een stoer en uit een ver verleden overgewaaid mannelijkheidsideaal.

De jacht is een ritueel, en de charme ervan is in wezen onverklaarbaar. Ik heb er vaak Hemingway op nageslagen, een schrijver die met een ware hartstocht over de jacht kon schrijven, maar die er eigenlijk nooit in geslaagd is een verklaring voor die hartstocht te geven. De drang tot jagen schijnt een overblijfsel te zijn van oude culturen waarin het jagen niet alleen een levensnoodzaak was, maar ook een aan de hogere machten ontleend ritueel.

Daarom zullen de jagers en de mensen van bijvoorbeeld de stichting Kritisch Faunabeheer elkaar nooit vinden. De hartstocht voor de jacht en de afkeer ervan zijn waarschijnlijk beide legitiem in ethisch opzicht. En omdat de moraal zich voornamelijk kenmerkt door voortdurende verschuivingen, verschuift de afkeer van de jacht ook voortdurend.

In de ene periode is ze groot en in de andere periode luwt ze weer tot iets onbeduidends. Dat ik persoonlijk een hekel heb aan de jacht zegt derhalve in het geheel niets. En de op dit ogenblik in omvang toenemende afkeer van het jagen heeft waarschijnlijk alleen maar tot gevolg dat de hartstocht van de echte jager steeds groter wordt.

Vakantie

Een paar weken geleden, de zon had toen die onwaarschijnlijk warme en levenverwekkende gloed die bij het zeer vroege voorjaar past en de natuur was een universum van knoppen en uitbotting, zakten een paar verre kennissen vanuit een van de Randstedelijke betonconglomeraten af naar Limburg. Ze betrokken een vakantiehuisje in een van die parken die het toeristische grootkapitaal in onze steken heeft aangelegd. En we moesten natuurlijk op bezoek komen, want men ziet elkaar niet elke dag. Naast een lichte weerzin die overvolle parkeerplaatsen en slagbomen waarlangs borden met teksten als ‘Vergeet niet uw sleutel in te leveren’ altijd bij mij veroorzaken, overviel me meteen een nauwelijks onder woorden te brengen gevoel van vervreemding. Daar sta je dan in het land dat je meent op je duimpje te kennen en dat een zeer fundamenteel gebrek aan charme ademt waardoor je er zo intens van bent gaan houden, en je weet het opeens niet meer. Een van die plukken land is eruit genomen en wordt nu tegen lucratieve huurprijzen beschikbaar gesteld aan mensen die door experts zeer prozaïsch als verblijfsrecreanten worden aangeduid. Een volstrekt andere wereld bevindt zich achter die slagbomen.

We volgen bordjes met allerlei nummers, passeren badminton spelende echtparen, verbazen ons over de hoge concentratiegraad van de recreanten, ontdekken middenin het woud zelfs een telefooncel en bereiken tenslotte huisje nummer 236 waar onze verre kennissen verblijven. Ze zitten buiten, wat ze thuis met dit weer nooit zouden doen. De schuifdeur naar de huiskamer annex aanbouwkeuken met verwarming en kleurenteevee staat ver open.

Hebben jullie het kunnen vinden? vragen de kennissen die op dit stukje Noord-Limburg aanmerkelijk beter de weg weten dan wij autochtonen. We hebben het inderdaad gevonden, zo beantwoorden wij de nogal overbodige vraag. En

dan volgt een tamelijk stram bewegend gesprek van het soort dat je alleen met zeer verre kennissen kunt voeren, je geeft bereidwillig toeristische tips en je stelt in een aanval van bereidwilligheid vast dat dit soort parken best aardig zijn. De verre kennissen vallen van verrukking van hun stoel als opeens een eekhoorntje, dat aan de recreanten gewend is als de VVV-juffrouw aan toeristen voor haar balie, voorbij huppelt. Er verschijnt ook een weldoorvoede merel in ons blikveld en zijn omvang en sloomheid leveren het bewijs dat de fauna in deze parken kan rekenen op de onbaatzuchtige hulp van de mensen. Over de geasfalteerde paden lopen andere verblijfsrecreanten. Ze kijken naar ons en wij kijken naar hen. Een paar zeer jeugdige verblijfsrecreanten krijgt nu het eekhoorntje in de gaten en zet de achtervolging in. Het diertje, gewend aan dit soort uitspattingen, beklimt met een pesterige traagheid een boomstam en blijft ver buiten het bereik van de verblijfsrecreanten op een tak zitten in een houding die een superieure minachting tot uitdrukking brengt.

Als de jeugdige verblijfsrecreanten met een stok tegen de boomstam beginnen te slaan, snelt een in een felkleurige Noorse trui gestoken man toe. Hij houdt zijn kroost voor dat boos gemaakte eekhoorntjes vreselijk hard kunnen bijten. Er overvalt mij een traag gevoel van verdriet en ik besluit het huisje maar eens te bezichtigen. Er is een open haard. Een kunstlederen zitbank. Een heuse afzuigkap. Het lawaai uit een belendend huisje. En een bordje met: ‘Zorg dat er bij het verlaten van deze bungalow geen vuil achterblijft’.

Ik krijg het gevoel dat een misantroop alle dagen van zijn leven heeft en ik voeg me weer bij de verre kennissen en kijk naar het eekhoorntje dat nog steeds op de tak van de boom zit. Het diertje lijkt veel op dat wat soms wel in de tuin achter mijn woning opduikt. Als er mensen in de buurt komen, vlucht het altijd weg. Hoe zou dat eigenlijk komen?

Onderwijzer

Er was eens een brave borst wiens voortuintje voorbeeldig geschoffeld was, wiens woning blijk gaf van een naar boenwas ruikende ordentelijkheid en wiens levenswandel voornamelijk gekenmerkt werd door saaiheid. Deze brave borst had vroeger de kweekschool doorlopen, zulks niet alleen omdat het oude ideaal van het onderwijs hem aantrok, maar ook omdat het met de werkuren in dat vak nogal meeviel als je je niet al te druk maakte en omdat het onderwijs enig maatschappelijk aanzien genoot. Onze brave borst was geen goed onderwijzer en niet alleen het schoolbestuur en de collega's, maar ook de aan zijn zorgen toevertrouwde kinderen wisten dat. Met het klimmen der jaren werd onze brave borst braver, suffiger en fantasielozer en hij bleef volharden in zijn baan zodat hij ten lange leste in goede gezondheid en zonder een hartkwaal de pensioengerechtigde leeftijd bereikte. De burgemeester en het schoolbestuur kwamen aan zijn deur, hingen hem een medaille om, onderstreepten in gestandaardiseerde toespraken zijn kwaliteiten en feliciteerden hem daar zo hartelijk mee, dat onze brave borst warempel begon te geloven dat hij altijd een man van kwaliteiten was geweest. Met een ongeschokt zelfvertrouwen zag hij dan ook zijn levensavond tegemoet.

Aan de school was zojuist een andere onderwijzer gaan werken, een jonge knaap, grootgebracht met de idealen van de jaren zestig, iemand die het aan elan en idealisme niet ontbrak, die het experiment allerminst schuwde en die bereid was menig risico te dragen.

Omtrent de levenswandel van deze knaap tastte het schoolbestuur in het duister. Na ettelijke weken waarin deze mens zich ontpopte als een uitstekend onderwijzer, bleek evenwel dat hij niet alleen van een vrouw hield - wat geen schande was - maar dat hij zijn huis ook nog met die vrouw deelde, zonder de gang naar het gemeentehuis respectievelijk de

kerk te hebben gemaakt. Had deze opstandige ziel nu maar een doodgewone verkering gehad compleet met een veertienkaraats ring op eerste kerstdag en had deze aan de afgrond staande ziel nu maar de gangbare beginselen met betrekking tot het huwelijk omhelsd, dan was er in het geheel niets aan de hand geweest. Nu was deze mens eigenlijk geen goed mens, beantwoordde hij niet aan de kleine lettertjes in de benoemingsacte, was hij volstrekt ongeschikt om de kinderen een kleurloze opvoeding te geven, was hij een gevaar voor de moraal, de kerk en de met de nodige krampachtigheid opgehouden schijn van onkreukbaarheid van de onderscheiden dorpsnotabelen. Dus werd er naarstig naar een stok gezocht om deze mens te slaan en die stok lag eigenlijk voor het oprapen want deze mens had slechts een tijdelijke benoeming. Omwille van de moraal, de kerk, de onkreukbaarheid en de gegarandeerd kleurloze opvoeding van het dorpskroost, werd deze mens gezegd dat hij niet beantwoordde aan de schone regelen van het onderwijs en werd hij vervolgens per telegram op de hoogte gesteld van het feit dat hij de volgende dag niet meer aan school hoefde te verschijnen. Natuurlijk, het bestuur had met deze mens gepraat, maar in dat gesprek had deze mens de ongepastheid begaan zich te verdedigen. De notabele smoezen dat hij niet geschikt was, verhulden het feit dat de bestuurders nooit in zijn klas waren geweest om de capaciteiten van deze mens te beoordelen. Ach ja, een onderwijzer moet vele jaren voor zijn vak studeren, maar een schoolbestuurder hoeft eigenlijk niets te kennen. Hij waakt over de moraal. Meer niet. En zo werd de carrière van deze mens in de kiem gesmoord onder verwijzing naar jeugdige halsstarrigheid en ongepast gedrag. En het bestuur bestuurde nog lang en gelukkig en werd daarbij in het geheel niet gehinderd door het feit dat het in de grond boren van de loopbaan van een goed en idealistisch mens ook iets met de moraal te maken heeft. Met de christelijke moraal zelfs.

Lancaster

Meer door een toeval dan door bewuste waarneming, zag ik dezer dagen de door twee jagers geflankeerde Lancaster met een wijde boog over Venlo vliegen. Zes jaar oud was ik toen de oorlog eindigde en ofschoon ik in de meest letterlijke zin van het woord ‘vooroorlogs’ ben, heeft die oorlog een zeer speciale, van schrik en gruwel ontdane betekenis voor mij.

Mijn vader had een café en ik herinner mij nog goed de vreemde uitdrukking die zich van mij meester maakte toen er, op een zondagmorgen na de hoogmis, bommen vielen aan de rand van het dorp. Vaders klanten stonden in hemdsmouwen toe te zien en wezen met biljartkeu's naar de hemel. Nog diezelfde middag maakte ik met mijn moeder een wandeling naar de bomkraters. Wat ik alleen maar wil zeggen is dat die oorlog een vlijmscherpe visuele herinnering heeft achter gelaten, maar dat die herinneringen gespeend zijn van iedere notie van angst, pijn en gruwel. Een vrolijke, interessante en wonderlijke oorlog dus. Dat betekende ook dat je na de oorlog vliegtuigplaatjes bij een bepaald merk koffie ging sparen.

Toen die Lancaster dezer dagen over Venlo vloog kwam alles in een paar seconden terug: de aandoenlijke opwinding, het gevoel een wonder te aanschouwen en verlangen opeens weer anekdotes te gaan vertellen.

Het merkwaardige is evenwel dat ook veel oudere mensen dat gevoel hadden. Hoe komt dat? Ik denk dat het te maken heeft met de mogelijkheid de tweede wereldoorlog in statistische en technische termen te vangen. Bovendien had je vaak het idee dat je je met wat geluk nog tegen die oorlog teweer kon stellen.

Zo is het oorlogsgebeuren voor veel mensen omgevormd tot iets dat met avontuur en romantiek te maken heeft. Is dat een immorele transformatie van de herinnering? Nee, het is

misschien eerder een blijk van weggestopte en verdrongen angst voor een volgende oorlog die zich vooral zal kenmerken door volstrekte ongrijpbaarheid.

De gruwel van een oorlog die met de thans voorhanden zijnde wapens wordt uitgevochten is abstract, onzichtbaar en daarom van een verschrikkelijke angstaanjagendheid. De opwinding die we voelden bij het zien van die bijna fossiele Lancaster, was eigenlijk de uiting van een vaag gevoel van heimwee, niet omdat de tweede wereldoorlog al niet het toppunt van gruwelijkheid was, maar omdat een eventuele volgende oorlog synoniem aan de ondergang is.

Medaille

Tot de werkelijk echt grote rampen die een ter goeder trouw zijnd mens kunnen overkomen moeten die overwinningen gerekend worden die achteraf op onjuiste gegevens gebaseerd bleken te zijn. Zoals de overwinning die een Noordlimburgse pistoolschutter ergens in Frankrijk behaalde maar die, naar achteraf bleek, te danken was aan een telfout. De man heeft de roem gesmaakt, de huldigingen ondergaan, terwijl zijn prestaties nog eens werden onderbouwd met een ruim bemeten kranteartikel. De behaalde medaille moet worden teruggestuurd, de glans van de overwinning is daarmee zeer dof geworden en wat er overblijft is iets dat natuurlijk heel dicht bij de vernedering staat.

Wie heel even de triomf heeft geproefd, heel even een grootheid is geweest - al is het dan maar op het beperkte terrein van de pistoolschutterskunst - en die daarna wegens een simpele telfout van een jury moet toegeven dat dit alles op niets heeft berust, zal de volle omvang van zo'n ramp volledig kunnen onderschrijven.

Je kunt natuurlijk veel beter een wedstrijd verliezen, dan

in de waan worden gelaten dat je diezelfde wedstrijd gewonnen hebt. Je hele geest maakt zich dan op voor iets dat niet bestaat. IJdelheid en trots, voldoening en zelfvertrouwen: zij blijken allemaal onterechte leegheden te zijn geweest; opgeklopt om helemaal niets.

Heel lang geleden heb ik eens gezien hoe een wielrenner werd gediskwalificeerd omdat er in de laatste bocht iets was gebeurd dat niet getolereerd kon worden. De man was gebroken, temeer daar hij al op het ere-podium had gestaan en daar duchtig bewerkt was door een ronde-miss die met meer dan gewone toewijding haar werk deed.

Halverwege de ere-ronde werd hij teruggeroepen en snikkend arriveerde hij bij de jurywagen om daar te ontdekken dat de ronde-miss zich met minstens evenveel toewijding op de nieuwe winnaar wierp. Ik wil maar zeggen: het zijn verschrikkelijke dingen.

Het enige echte grote dat de pistoolschutter nog kan doen is onverwijld zijn medaille terugsturen. Hij zal dat moeten doen in het besef dat zulks niet met huldigingen en triomfgevoelens gepaard zal gaan. Hij zal dat ook moeten doen vanuit de volstrekte eenzaamheid van de sportman die roem ruilt voor vergetelheid.

Het is een goede ruil, maar alleen voor de ijzeren geesten.

Welstand

Zeer geruime tijd heb ik gisteren naar de foto in de krant zitten kijken waarop een boerderij stond afgebeeld, waarvan de eigenaar de dimensies met verf te lijf gegaan was. Niet alleen had hij de gevels van speelse wolkenpartijen voorzien, maar hij had bovendien een aantal nep-schaduwen aangebracht die het geheel een bijzonder merkwaardige aanblik moeten geven.

Dit soort stoeierijen met de werkelijkheid spreekt mij zeer aan. Ik heb het lef niet mijn eigen woning van dit soort surrealismen te voorzien, maar ik stem er niettemin van harte mee in dat de werkelijkheid zo nu en dan op weloverwogen wijze geweld wordt aangedaan. In feite doen we dat allemaal, ofschoon we ons dan meer beroepen op de burgerlijke varianten

Er is tegenwoordig behang te koop waarop men een compleet, van vloer tot plafond reikend, herfstlandschap kan zien. Men zit dus in de huiskamer in een permanente herfstsfeer, ook als het hartje zomer is. Er zijn trouwens ook minder herkenbare varianten op dit thema. Zo kan men vandaag de dag een eigentijdse woning zodanig inrichten dat men zich in het boudoir van de een of andere victoriaanse prinses waant. Niets is onmogelijk.

Het verschil met de toestand in Meerlo is dat de burgerlijke varianten bepaalde illusies oproepen, terwijl de Meerlose variant erop gericht is een bepaalde illusie te verstoren. En dat is nu juist het aardige ervan. Schaduwen veroorzaken waar ze niet zijn of zelfs niet kunnen zijn, wolken aanbrengen op plekken waar ze zich nimmer zullen vertonen, dat is een verheven verstoring van de werkelijkheid, of althans datgene wat we voor de werkelijkheid aanzien.

Het gekke is nu dat we deze verstoring onmiddellijk in de gaten hebben. We worden niet bij de neus genomen, maar wel aangenaam verrast. Daardoor relativeren we bij het zien van al dit moois de werkelijkheid en daar is het waarschijnlijk om begonnen. We hebben het relativeren verleerd, we bezitten de meest humorloze en meest doodernstige architectuur die we ons maar kunnen voorstellen.

Het beeld van onze werkelijkheid wordt geteisterd door een vaak zinloze functionaliteit. Het zou een aanfluiting zijn de functie van gebouwen en woningen te ontkennen, maar het is daarentegen een triomf als we die functies door kleine wijzigingen die iedereen dóór heeft, relativeren.

Zoiets zou door de welstandscommissie moeten worden bevorderd inplaats van het te vuur en te zwaard te bestrijden.

Vals

Een bedrijf dat in Noord-Limburg een rol van jewelste speelt heeft een waarlijk schitterende stunt uitgehaald. Het heeft een geslaagde poging gedaan ons op de mouw te spelden dat het een apparaat heeft ontwikkeld dat technisch zo perfect is dat men er zelfs geld en waardepapieren mee kan namaken.

Ofschoon ik geen twijfels heb over de kwaliteit van de door deze onderneming vervaardigde produkten, heb ik me onwel gelachen met het krantebericht waarin van een en ander gewag werd gemaakt. En vervolgens heb ik de zaak tot in de uiterste consequentie doorgedacht. Dat leidde aanvankelijk tot het vermoeden dat de Russische geheime dienst tot in de directie van het bedrijf was doorgedrongen, want wie zo'n apparaat bouwt moet het minstens op het kapitalisme voorzien hebben.

Een bedrijf dat een apparaat verzint waarmee geld kan worden nagemaakt, haalt alle pijlers onder het bestaande systeem uit. Het verheft de valsemunterij tot een volksvermaak dat met een eenvoudig apparaat te beoefenen is, vernietigt het monetaire systeem volkomen en richt de samenleving ten gronde.

Nu zitten bij het betreffende bedrijf natuurlijk mensen die minstens net zo slim zijn als ik. En daarom mag ook verwacht worden dat het bedrijf helemaal geen apparaat heeft uitgevonden - en trouwens ook niet wil uitvinden - om geld na te maken. Dergelijke lachwekkende vergissingen begaan dit soort ondernemingen niet. Ze zijn wel wijzer.

Daarom gaat het hier waarschijnlijk om een niet onaardig

bedenksel waar we met z'n allen keurig ingestonken zijn.

Er zijn tenslotte een paar dingen in het economisch systeem die je niet kunt maken. Zo zal men nooit een autofabrikant ontmoeten die een duurzame wagen maakt, ofschoon dat technisch zeer wel mogelijk is. Zo zal men ook nooit een bank tegenkomen die ten eigen voordeel geld aanmaakt. Er zijn ijzeren wetten die het systeem overeind houden en wie er tegen zondigt bewerkt zijn eigen ondergang. Geen enkel bedrijf zal zondigen tegen het systeem, want dat is een melodramatische zelfmoordpoging omwille van niets. Bedrijven verzinnen alleen maar stunts, want de kachel moet branden en er moet brood op de plank komen. Zodat ik de potentiële valsemunters onder ons iedere illusie moet ontnemen.

Adriaansz

In de afgelopen vakantie heb ik geleerd dat men Nederland in het buitenland kent als het land waar alles kan. Nu kan hier inderdaad een hele hoop, maar ik ben niettemin geneigd dit land vooral te beoordelen naar wat er niet kan. Men kan als men hier Adri heet, zijn zoon niet Adriaanszoon noemen, zoals in Venray gebleken is. De wil om dit wat vreemde en vaderlandslievende naamgebruik toe te staan is er wel, maar er zijn wetten en geboden die de wil verlammen.

Zo zal de zoon van Adri het moeten meemaken dat zijn eerste levensdagen worden bepaald door een rechtsgeding over niet meer en niet minder dan z'n naam.

Nu vind ik Adriaanszoon een heel mooie naam en daarom zou de rechter zeer clement moeten zijn. Het is merkwaardig dat deze naam niet wordt toegestaan, terwijl de ambtenaren der burgerlijke stand wel namen mogen accepteren die rechtstreeks uit driestuiverromans worden gehaald, die zijn

opgeduikeld uit Belgische friteskramen of die uit zeer verre buitenlanden komen. Kortom, als men een moeder tegenwoordig haar kroost bij elkaar hoort roepen, dan denkt men waarlijk deel uit te maken van de roman ‘Gejaagd door de wind’ of in een wereld te wonen waarover al vele jaren trilogieën geschreven zijn.

De algehele wansmaak heeft nergens zo hard toegeslagen dan op het gebied van de namen en nooit heeft iemand zijn stem daar tegen verheven. Ook de wetgever niet. Ook de rechter niet. Ook de ambtenaren niet.

Daar komt nog bij dat men vandaag de dag vrij gemakkelijk zijn achternaam kan laten veranderen. We zijn zo liberaal iemand die zijn leven lang geteisterd werd door de naam Keutel, tegenwoordig Peutel te noemen. We staan voor niets. We staan alleen maar voor Adriaanszoon, terwijl die naam bovendien ook nog een onbetwistbare juistheid heeft.

De vader van Adri blijft maar één ding over als de rechter zijn bedoelingen niet wenst te volgen. Hij geeft zijn zoon de naam die hij hem al had willen geven. Tenslotte heten hier in het zuiden vrijwel alle mensen naar heiligen en sommigen van die heiligen zijn intussen uit de kerkelijke heiligenlijsten geschrapt omdat ze niet de vrucht van de waarheid, maar van een devotionele uitspatting waren. In de roepnamen kent men die heiligen niet meer terug. Met andere woorden; de ouders hebben de kinderen de namen gegeven die ze graag wilden geven. Je heet tenslotte zoals je genoemd wordt en niet zoals je staat ingeschreven.

Thuis

Het gebied van je thuis is soms heel moeilijk aan te geven. Onder je thuis - die zone van veiligheid waar je volkomen jezelf kunt zijn - kun je je woonkamer, je huis, je buurt,

maar ook je woonplaats verstaan. De mens bepaalt zelf de grenzen en de reikwijdte van zijn thuis. Bovendien is het thuis het typische gebied dat een heel speciaal soort sentimentaliteit en ontroering kan oproepen. Vandaar ook dat je geneigd bent ten aanzien van dat moeilijk te omschrijven territorium wat patriottische neigingen te krijgen.

Komt iemand aan dat gevoelsmatig territorium, dan word je al heel gauw kwaad. Men betreedt dan terreinen die helemaal voor jezelf en je gezin zijn afgebakend.

Ik moest daaraan denken toen ik het verhaal van de drie in woede ontstoken Castenrayse families las die door een louter administratieve grenscorrectie wellicht bij Oirlo gaan horen. Een ramp is dat geenszins. Het gaat niet eens om een gemeentegrens en persoonlijke gevolgen heeft de maatregel nauwelijks of niet.

Rijst de vraag waarom die drie families zich dan zo druk maken, waarom ze handtekeningenakties gaan voeren en waarom ze op hoge poten naar de gemeente willen stappen. Ik vermoed dat dat te maken heeft met het moeilijk betwistbare feit dat, als je de naam van je thuis verandert, je daarmee ook je hele omgeving verandert. Dat is natuurlijk iets wat goedmenende ambtenaren zich erg moeilijk kunnen voorstellen. Alle elementen die een thuis bepalen, dus ook de naam ervan, spelen mee in de gebondenheid aan dat thuis. Daarom is het veranderen van een naam of het corrigeren van een grens vaak een poging tot ontheemding.

Ik wil maar zeggen dat het gevaar van een administratieve beslissing - die overigens heel vaak wordt genomen omdat men het zo goed met de mensen voor heeft - is dat ze soms vervreemding veroorzaakt omdat men voorbij gegaan is aan heel wezenlijke en voor buitenstaanders nauwelijks invoelbare emoties.

Men vergeet wel eens dat emoties aangewakkerd kunnen worden door het trekken van denkbeeldige of onbetekenende lijnen op de landkaart.

Trouwens, naamverlies betekent het verlies van een stukje identiteit. Voor de drie families is het verleggen van de Castenrayse grens dan ook een ingreep in het thuisgevoel. Reden om die grens dan maar ergens te leggen waar ze minder emoties oproept.

Heren

Vanwege hun onverwachte diepzinnigheid of vanwege hun volstrekte uitbeelding van machteloosheid, spreken sommige uitingen mij vaak zeer aan. Neem nu eens het opschrift dat dezer dagen was aangebracht op een huurwoning in Horst. Daarop stond te lezen: ‘Hogere huren zijn niet te betalen, ga het maar bij de hoge heren halen’. Om eerlijk te zijn, ik heb het met de steller van deze regelen te doen. Maar wat mij intussen het meeste aanspreekt is dat het meest mysterieuze en ongrijpbare college van het vaderland wederom wordt opgevoerd: dat der hoge heren. Wie dat zijn wordt in het midden gelaten en waarschijnlijk weet de spandoekschrijver dat ook niet precies. Hij hoeft zich daar trouwens niet voor te schamen. Hoge heren als bedoeld in het prangende opschrift bestaan in feite niet. En zo ze al bestaan, zijn ze toch de vrucht van een fantasie die door de machteloosheid op gang is gebracht. In dat geval staan de hoge heren model voor de machtigen, de rijken en de onbereikbaren die, uit hoofde van hun onaantastbare positie, de minder machtigen onder de duim wensen te houden, dan toch belasten met onbetaalbare huren en maatregelen die geen mens snapt. Het zijn dezelfde, altijd maar weer terugkerende hoge heren op de schouders waarvan de schuld voor onheilen als huurverhogingen wordt afgewenteld.

Maakt Den Uyl deel uit van de hoge heren? Of de directeur van de woningvereniging? Of minister Gruyters? Of een

willekeurig kamerlid? Wij weten het niet en als we het zouden weten werd het allemaal te eenvoudig, zo eenvoudig zelfs dat een algemene aanduiding als ‘hoge heren’ volstrekt ontoereikend zou worden.

Hoge heren zijn per definitie onbekend en onzichtbaar. Ze worden tot leven gewekt door mensen die allang niets meer van het bestel begrijpen omdat het veel te ingewikkeld geworden is. In samenlevingen als de onze kan men nauwelijks nagaan hoe en waarom bepaalde besluiten tot stand komen. Men stuit op zoveel bureaucratische rimram en op zoveel geleerdheid en ondoorgrondelijkheid, dat slechts een eufemisme als ‘hoge heren’ rest.

Dat is in hoge mate tragisch. En wie toch de euvele moed heeft na te gaan langs welke schier onnaspeurlijke wegen zoiets als een huurverhoging tot stand komt, ontdekt al spoedig dat op de ‘hoge heren’ niets te verhalen valt.

Huisdieren

Wat is er toch met het huisdier aan de hand? Ik verneem dat talrijke ‘dierenliefhebbers’ hun hond de straat op jagen omdat de vijfentwintig gulden, nodig voor een inenting, wel wat teveel van het goede zou zijn.

We leven in de tijd van het huisdier. Honden en katten zijn in de mode en dat is een gevaarlijke ontwikkeling. Het dier is immers een soort consumptieartikel geworden en de wens zo'n artikel te bezitten wordt dan ook ingegeven door het feit dat de buurvrouw en de aangetrouwde familie het ook al hebben. Daarmee wordt in veel gevallen het huisdier ondergebracht in de twijfelachtige categorie van de vaatwasmachine en de kleurenteevee.

Vroeger had het huisdier enig praktisch nut. De hond bewaakte huis en erf, de kat ving de muizen, de geit was de koe

der armen en de kanarie fungeerde als muzikaal voorloper van Hilversum 3. Maar de tijden veranderen en daarmee ook de positie van het huisdier. Nu begint het er op te lijken dat veel huisdieren moeten optreden als supplementen van de menselijke psyche. Het huisdier vult leemten op, zorgt voor enige aanspraak en moet vooral lief en snoezig zijn en in menselijke zin iets voor de mensen betekenen.

Daardoor dient het huisdier een doel dat niets meer met zijn dierlijke staat te maken heeft. Dat is zeer tragisch voor het dier, maar waarschijnlijk nog tragischer voor de mensen.

Voldoet het huisdier niet aan bovengenoemde eisen, dan verliest het zijn plaats naast of bij de mensen. En in dat geval wordt het dier prompt naar het asiel gebracht of gewoon de straat op gejaagd. Want wat moet je vandaag de dag met een eigengereid, agressief of niet aanspreekbaar dier?

Met enige nadruk zeg ik er maar even bij dat de beste dierenliefhebbers diegenen zijn, die nooit uit het oog verliezen dat aan dieren geen menselijke eisen kunnen worden gesteld, dat men het dier derhalve niet kan onderwerpen aan de machtsmiddelen van de mensen en dat het dier het meest luisterrijk en waardig is als men eerbied heeft voor zijn dierlijkheid.

Het meest gevaarlijke van de hele zaak is nog dat men het dier weliswaar als drager van een aantal menselijke waarden wenst te zien, maar dat als aan dat beeld niet wordt voldaan datzelfde dier opeens voor een wegwerpartikel wordt aangezien. Met het huisdier is dan ook niets aan de hand, maar wel met de mensen.

Haar

Toen ik dezer dagen in een Noordlimburgs café, waar het wat zurig rook naar verlept spoelwater en verschaald bier,

een stukje van de plaatselijke kermis bijwoonde, viel het me opeens op dat het uiterlijk van de daar aanwezige jongelui deed vermoeden dat de wereld sinds dat roerige jaar 1968 niet meer verder is gedraaid. Dat uiterlijk werd vooral gekenmerkt door buitensporig lang haar. Nu heb ik niets tegen lang haar en ik moet zelfs zeggen dat de herenkappers van de aardbodem waren weggevaagd als ze alleen maar klanten hadden zoals ik.

Het verschijnsel van de haardracht in het dorp dat ik bezocht was trouwens analoog aan de nadagen van de smalle broekspijp, nu alweer enkele jaren geleden. Want nadat de broekspijp op een bijna revolutionaire wijze was versmald, zelfs zodanig dat menig broek met behulp van een schoentrekker moest worden aangetrokken, bleef de smalle pijp bij veel jongelui intact, ook toen de mode allang weer veranderd was. Nu is het opvallend dat de hardnekkigheid van een modeverschijnsel zich het sterkst manifesteert bij groepen die datzelfde verschijnsel het traagst aanvaarden. Zodoende zien we mensen, die in de zestiger jaren nog ferm naar de kapper gingen, nu zeer lang haar dragen.

Het zijn juist deze groepen die de betrekkelijkheid van een modeverschijnsel niet wensen in te zien. Ze zetten er zich tegen af zodra het om de hoek komt kijken en ze houden er in de nadagen van het verschijnsel te lang aan vast.

Maar de betrekkelijkheid wordt ook op veel andere manieren verwaarloosd. Zo behoorde het tot de plichten der late jaren zestig de indruk te geven dat je je al vele weken niet meer gewassen had. De voorlopers schiepen aldus een vreemde illusie om de ergernis van de burgerij aan te wakkeren. Maar de navolgelingen begrepen er niets van: die hielden prompt op met zich te wassen en maakten zichzelf soms opzettelijk vuil uit vrees de verworvenheden van de nieuwe tijd niet deelachtig te worden.

Navolgelingschap heeft altijd iets tragisch. De navolgelingen proeven de nieuwe lente pas als het zomer is en daardoor

worden ze zonder mankeren het slachtoffer van handige industriëlen die, door de schijn van een permanente revolutie te wekken, heel vlot de winst opstrijken. Het meest tragische is misschien wel dat de navolgers een diepe behoefte scheppen zich van de conformistische samenleving te ontdoen, zonder in de gaten te hebben dat ze juist een bijdrage aan het conformisme leveren.